J. G. Zwabing,

SCHRIJVER

VAN HET

OFFER AAN DE LIJDENDE ONSCHULD,

ontmaskerd,

OF

MIJNE VERDEDIGING

OP

Beschuldigingen

IN GENOEMD WERKJE VOORKOMENDE;

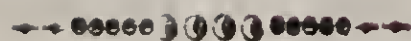
DOOR

J. C. POORTERMANS.

Te AMSTERDAM,
BIJ C. SCHAARES.

1827.

Het is eene waarheid, door de dagelijkſche ondervinding geſtaafd, dat er dikwijls omſtandigheden in ons leven plaats grijpen, welke ons tot daden aanſporen, waartoe wij nimmer te voren konden veronderſtellen gehouden te zullen zijn, of welke lijnregt inloopen tegen onze gewone wijze van denken. Ten proeve daarvan ſtrekken deze en de volgende bladzijden, tot welker openbare uitgave ik mij, eershalve, verpligt acht. Want, hoezeer ik mij tot hiertoe overtuigd hield, dat de mond van den lasterenden eerroover, die er het op toelegt om den goeden naam van anderen, zoo veel in hem is, te bekladden, zich nimmer ſpoediger ſluit, dan door een verachtelijk ſtilzwijgen der beleedigde en benadeelde partij; hoezeer ik de gulden ſpreuk,

voor zeker huis bij de St. Antonijſluis, te Amſterdam: *Zijt gij met een' boef belaan, ſnijdt hem af en laat hem gaan*, in allen opzigte leerrijk en raadzaam keur, er doen zich, in mijne betrekking tot den koophandel, zoo veel dringende redenen op, welke mij tot zelfverdediging tegen den natenoemen valſchen beſchuldiger en logenaar noopen, dat ik, hoe weinig geſchiktheid ook bezittende, om als ſchrijver op te treden, het van mij zelven niet kon verkrijgen aan mijne gewone wijze van zien toe te geven, en mij van het openbaar maken zulker afdoende bewijzen, ter ontzenuwing zijner aantijgingen, als ik, God lof! bezit en kan aanvoeren, te onthouden.

De heer J. G. SWAVING, in het letterkundige of adminiſtrative vak, als een ervaren, maar in de maatſchappij, van zijne jongelingſchap aan, als een onbeſchaamde logenaar en bedrieger bekend (*), beſchuldigt mij in zijn laatst uitgekomen werkje, getiteld: *Offer aan de lijdende onſchuld*, te Dordrecht, bij BLUSSÉ en VAN BRAAM uitgegeven, van bl. 78 tot 168,

(*) 's Mans eigen getuigenis bewijst dit genoegzaam. Men zie, b. v. zijne *Reizen en Lotgevallen*, I Deel, bl. 90—93.

van misdaden en feitelijkheden, welker beſtaanbaarheid mij den rang van ingezeten eens koningrijks, waar goede trouw en eerlijkheid nog hare veelvuldige vereerders vinden, ten eenemaal onwaardig, en voor mijne vrienden en betrekkingen eene onvermijdelijke drangrede zoude doen zijn, om allen omgang en bemoeijing met mijn' perſoon ten eenemale af te breken. Of kan men den zoodanigen den naam van Nederlander of dien van mensch waardig keuren, die zich *als een laaghartig, onmenschlijk, ja barbaarsch* wezen gedraagt in de uitvoering *eener geheiligde taak*; die *de deugd, de vlekkelooze deugd eener hopelooze, verlatene en door droefheid en ſmart diep gefolterde vrouw, de vrouw zijns vriends, ter botviering aan zijne ſnoode dierlijke driften, durft belagen*; *die, zelfs in tegenwoordigheid van ſchreijende kinderen, aan de ſmeekend voor zijne voeten nedervallende moeder, de grenzen der welvoegelijkheid zigtbaar overſchrijdt*; die zich *met het geld* van eenen ongelukkigen voortvlugtigen vriend, hem, *door deszelfs vrouw ter hand geſteld, om aan haren man te doen geworden*, zoekt te verrijken en zich aan eenen *afgrijſelijken diefstal ſchuldig te maken*; die zich daarenboven van eenige *wan-*

hopige gezegden zijns vriends bedient, om *deszelfs ongelukkige vrouw een doodelijk vergif in de aderen te ſtorten*; die zich in één woord als *een monſter*, *uitbraakſel der hel*, *verrader*, *gruweldader*, en wat niet al, gedraagt jegens eenen man, wien hij weinige dagen te voren, blijken der belangelooste vriendſchap had gegeven?

En van zulk een gedrag, van zulke ſnoodheden betigt de heer SWAVING, in gemeld werkje ſchrijver dezes, ſchoon hij de lafheid heeft deszelfs naam ſlechts op deze wijze: P.........s aan te duiden: maar uit de door hem aangevoerde omſtandigheden en vermelde kennismaking genoegzaam doet zien, wien hij bedoelt; welke bedoeling ik dan ook in dier voege wil opvatten, dat ik mij zelven als den beſchuldigden beſchouw. Niet omdat mijn geweten mij eenigzins verwijt deel te hebben aan de hatelijke aantijgingen van SWAVING; noch omdat ik de ſpreuk: *Wien de ſchoen past*, *trekt hem aan*, in een nadeelig opzigt op mijn' perſoon van toepasſing houd; maar omdat *ik* genoemden SWAVING, den 11 Julij 1825, op eene der breedſte ſtraten van Londen heb ontmoet; daar met hem in het *Monument*

Coffeehouse gesproken, en hem, op eene edelmoedige wijze, geld geleend heb; omdat *ik* SWAVING in de West-Indië, tot mijn groot nadeel, zoo als de bewijzen zullen aantoonen, heb leeren kennen en hij van *mij* als eenen West-Indischen kennis gewaagt; omdat niemand anders dan *ik* zijn' eersten brief uit Londen aan zijne verlatene vrouw te Delft heb overhandigd, en *ik* het ben, die uit hare handen de som van ƒ80 ontving, om, met eenen *gesloten* brief van hare hand aan SWAVING te doen geworden; omdat *ik* den brief, welken hij op bl. 124 van gezegd werkje aanhaalt, schoon deszelfs *geheele* inhoud mij niet meer voor den geest staat (hoe had ik ook immer kunnen vermoeden, dat ik daarvan eenmaal eene kopij zou noodig hebben), *gedeeltelijk* voor den mijnen erken; en, eindelijk, omdat ik zijne vrienden en betrekkingen, welke hij op de schandelijkste wijze heeft beleedigd en belasterd, het stilzwijgen ziende houden, het, voor mijn belang en dat der maatschappij, hoogst noodig en billijk keur zulk eenen logenaar, frauduleuzen schuldenaar en crimineel gevonnisden openlijk bekend te maken, die zich, waarschijnlijk weder door listen en lagen, in de gunst en bescherming eener vreemde Mogend-

heid zoodanig heeft weten in te dringen, dat hij thans eenen eervollen post aan het hof van justitie aan de Kaap de Goede Hoop bekleedt.

Ter geregelde ontwikkeling mijner verdediging heb ik het dienftig geoordeeld eenige bijzonderheden, betrekkelijk mijne nadeelige kennismaking met SWAVING in de West-Indië, te doen voorafgaan, ten einde zijne ondankbaarheid en verregaande onbefchaamdheid, jegens zijnen lankmoedigften fchuldeischer, te beter aan te toonen.

Het was den 11. September 1810, dat ik van Londen naar Rio-Berbice, per *the Somerfet*, kapit. TAYLOR vertrok, waar ik den 15. November behouden aankwam, met vooruitzigt om, door de protectie van den gewezen Gouverneur, aan wien ik eene gunftige aanbeveling had, als Engelsch ambtenaar ter fecretarij geplaatst te worden, welk vooruitzigt zich ook eerlang verwezenlijkte. Ik had intusfchen van de heeren N. N. (kieschheid verpligt mij derzelver namen te verzwijgen) te Londen een' koffer met parapluis, parasols en andere goederen medegebragt, om, voor hunne rekening, in de ftad Nieuw-Amfterdam te verkoopen. Gezegde

koffer werd door mij gedeponeerd ten huize van de heeren KRIEGER en SCHLARHORST aldaar, tot dat er zich eene geſchikte gelegenheid tot verkoop zou opdoen. Na mij eenige dagen in de ſtad opgehouden te hebben, ging ik naar de plantagie *Bloemhoff*, van waar ik den 19. December 1810 een' brief aan den heer SCHOLLEVANGER, procureur ter gemelde plaatſe, mijnen gemeenzamen vriend, ſchreef, zijn Ed. verzoekende den verkoop van den bewusten koffer te bevorderen, waarop ik, binnenkort, tot antwoord ontving, dat die koffer, waaruit eenige artikelen aan anderen waren overgedaan, voor 30 Johannisſen à *f* 22, zijnde *f* 660, op drie maanden, was verkocht aan den heer J. G. SWAVING.

Dien ten gevolge gaf ik, bij gelegenheid in de ſtad zijnde, in perſoon mijne faktuurrekening aan den kooper over (*), waaruit hem bleek, dat ik en niet de Heer SCHOLLEVANGER eigenaar der goederen was geweest. De termijn van drie maanden verliep zonder betaling te bekomen. Eindelijk kreeg ik, na aangewende moeite, door tusſchenkomst van den heer

(*) Zie Bijlage N°. 1.

SCHOLLEVANGER eene order op katoen op den heer HUMBERT, ter plantagie *Bengalen* op de kust, in voldoening mijner ſchuldvordering. Ik zond dadelijk eene pont met negers naar gemelde plantagie om de partij katoen te doen afhalen en in een gereed liggend ſchip te laden. Doch hoe groot was mijne verwondering, toen de negers, zonder katoen, wederkeerden met het antwoord, dat die partij reeds aan een ander was afgeleverd. (De vergeefs gemaakte onkosten bij die gelegenheid bedroegen 1½ Johannis of *f* 33.) Nog geen bedrog vermoedende en de zaak ſlechts voor een grof abuis houdende, gaf ik mijn' vriend SCHOLLEVANGER hiervan in het laatst van Augustus 1811 berigt, met verzoek SWAVING hierover te onderhouden. Ik wachtte tot den 18. November te vergeefs op antwoord, toen ik SWAVING zelf een' brief ſchreef (*). En nu ontving ik van den heer SCHOLLEVANGER berigt, dat hij SWAVING had geſproken en deze hem gezegd had mij op eene andere wijze te zullen voldoen. Juist twee dagen na dit berigt, pasſeerde SWAVING de plantagie *Deutichem*, waar ik mij destijds bevond, in eene boot. Ik riep hem toe: op wat wijze ik mijn geld

(*) Zie Bijlage N°. 2.

zou bekomen, waarop hij mij tegemoet voerde: „ gij moet maar aan de ſtad komen, dan „ zal ik u helpen." Dit middel werd dan ook, door ongeſteldheid eenigen tijd vertraagd zijnde, gebezigd; maar te laat! SWAVING had, met ſchulden en ſchande, ja, met den vloek van velen beladen, de Kolonie, heimelijk, verlaten (*), en hierdoor zijne nalatenſchap aan de inſolvente boedelkamer doen vervallen. Door mijne aanſtelling als Ambtenaar ter ſecretarij, vond ik eerlang gelegenheid zijne boeken in te zien, en vernam daaruit, tot mijne verbazing, ſchijn noch ſchaduw mijner ſchuldvordering, maar wel, dat hij den Heer SCHOLLEVANGER voor de ſom van *f* 660, en voor mijne goederen, had gecrediteerd, waarſchijnlijk tot dekking van hetgeen die Heer van hem te vorderen had (†). Dus eene frauduleuſe te boek-ſtelling. Er ſchoot mij nu niet anders over dan den Heer SCHOLLEVANGER in regten aan te ſpreken, omdat *hij* als den ont-

(*) Men zie over deze vlugt het IIde D. zijner *Reizen en Lotgevallen*, bl. 231 en volgg., waar hij dezelve omſlagtig en, tot zijne eeuwige ſchande, zelf heeft beſchreven, om zijne avonturen aan te vullen.

(†) Zie het authentiek extract uit het grootboek van SWAVING, Bijlage N°. 3.

vanger der bewuste gelden te boek ſtond (*). Ik verloor het proces tegen dien Heer, in de maand April 1813 geëntameerd, met de kosten, daar zijn Ed. bewees die gelden van SWAVING nimmer ontvangen te hebben, en dat hij, ſlechts door eene vriendſchappelijke tusſchenkomst, den verkoop der goederen had bevorderd: te meer, daar ik zelf eene behoorlijke factuurrekening, als verkooper, aan SWAVING had ter hand geſteld (†). Bovendien verhaalde de Heer SCHOLLEVANGER de door hem, bij gezegd proces, gemaakte kosten op mij, waartoe de beſtaande wetten in de Kolonie hem het regt gaven (§): zoo dat ik ook hierover eene tweede vonnis ten mijnen nadeele onderging. De ſchuld van SWAVING werd nu door dit alles meer dan eens zoo hoog, dezelve beloopt met de te goed zijnde interesſen op kapitaal en regtskosten thans eene ſomma van *f* 2684,77 blijkens rekening courant (**).

Mijn vertrek uit *Berbice* had plaats den 6den Maart 1815, met *de Goede Verwachting*, kapitein ROELOFS, gedestineerd naar *Amſterdam*, waar ik den 16den Mei van dat jaar,

(*) Zie Bijlage N°. 4 en 5. (†) Zie Bijlage N°. 6.
(§) Zie Bijlage N°. 7. (**) Zie Bijlage N°. 8.

in goeden welſtand, aankwam. Ten bewijze, dat dit vertrek in geenen deele gelijk ſtond met de klandestine verhuizing van SWAVING, heb ik het dienſtig geoordeeld, te doen drukken eene kopij van den pas, welken men gewoon is in de Koloniën aan hen af te geven, die voornemens zijn dezelve te verlaten (*).

Bij mijne terugkomst in het Vaderland, vestigde ik mij te Amſterdam als Makelaar, waartoe ik reeds op den 22ſten Januarij 1807 door Heeren Wethouderen was aangeſteld geworden.

Er verliep nu ruim een jaar, eer ik iets van den avonturier SWAVING, na zijne vlugt uit *Rio-Berbice*, vernam. Toevallig ontmoette ik hem het eerst, als officier in Nederlandſche dienst, bij gelegenheid eener feestviering, te Amſterdam in zeker koffijhuis, ſchoon hij in den beginne voorgaf mij niet te kennen, maar, hem op eenen ernſtigen toon aanſprekende, mij verzocht hem niet bekend te maken, noch van *Berbice* te ſpreken, daar er zich meerdere officieren in onze nabijheid

(*) Zie Bijlage N°. 9.

bevonden. Hij paaide mij intusfchen met beloften en fchoone woorden.

In den jare 1818, te Haarlem, met mijne vrouw in de fchuit naar Amfterdam ftappende, ontmoette ik hem ten tweede male met zijne vrouw en kind. Onze converfatie liep, natuurlijker wijze, fpoedig over mijne bekende fchuldvordering, en hij beloofde mij, als naar gewoonte, ernftig aan betaling te zullen denken, zoodra zijn lot flechts eenigzins verbeterde, mij al weder verzoekende en fmeekende hem te fparen, onder bijvoeging van deze woorden: „ Gij zijt de eenigfte fchuld-
„ eifcher, die het meeste geduld met mij geoe-
„ fend heeft en daarom zal ik u toonen, dat
„ ik ook dankbaar ben; want ik beloof u
„ plegtig, (en zulks in tegenwoordigheid zij-
„ ner en mijner vrouw, fchoon de eerfte geen
„ woord Hollandsch verftond) en geef er u
„ mijne hand op, dat ik u zal voldoen." Maar het bleef bij die woorden.

Ten derde male ontmoette ik SWAVING te Brusfel, den 3den Mei 1823 in het *Hotel de la Campinne*, *Marché aux Poulets*, waar ik hem aan zijne menigvuldige beloften herin-

nerde, welke herinnering echter alweder met nieuwe beloften werd beantwoord.

En nu volgde de ontmoeting te Delft in den jare 1825, drie of vier weken voor zijne vlugt van daar. Dezelve was van dezen aard. Van een uitstapje naar Rotterdam terug komende, kwam ik SWAVING, destijds een' aanzienlijken post aan de Artillerie- en Ingenieursschool te Delft bekleedende, op het oude Delft, bij de Oude kerk tegen. Op zijne uitnoodiging volgde ik hem naar zijne societeit, waar wij ons een uur ophielden en hij mij voorstelde met hem naar zijn huis te gaan, ten einde vrijer over een en ander te kunnen spreken. Daar komende, was het juist op etenstijd, waarom hij mij ten vriendelijkste verzocht het middagmaal met hem te deelen, waarin ik bewilligde. Intusschen bleef ik niet in gebreken bij hem niet slechts om, al was het maar eene gedeeltelijke, betaling aan te houden, maar hem bovendien op het nadrukkelijkst te verzekeren, dat ik, bij nonvoldoening, genoodzaakt zou zijn beslag op een derde van zijn tractement te leggen, tot zoo lang mijne pretentie was afgelost. Door eene al te groote goedhartigheid, waarover ik thans

een te ſterker berouw gevoel, omdat het, naderhand, gebleken is met welk een onverbeterd eerloos wezen ik te doen had, liet ik mij toen weder verbidden, om dit mijn voornemen niet ten uitvoer te brengen, waartoe zijne vrouw mede het hare toebragt, zeggende: dat zulk eene poging voor SWAVING niet dan hoogst nadeelig en eerberoovend zou zijn. En het is die ontvangst ten zijnent, waarop hij, in zijn bovengenoemd laster- en logenſchrift, bl. 78 en 79 doelt, mij daar verwijtende: *op de beleefdſte wijze ten zijnen huize ontvangen te zijn geworden, maar tot het getal dier tafelvrienden te behooren, waarop men, bij den omzwaai der fortuin, geene de minſte rekening kan maken;* welk verwijt ik naderhand te Londen, door eene, misſchien te ver gedrevene, edelmoedigheid heb gelogenſtraft, zoo als wij nader zullen zien. Dit verwijt is mij echter niet vreemd uit den mond van iemand, die gewoon ſchijnt anderen naar zijn eigen bedorven hart af te meten; van iemand die zijne familie en naaste betrekkingen zelfs van oneerlijkheid durft betichten en zich zelfs niet ſchaamde zijne beste West-Indiſche vrienden, bij wie hij de meeste gastvrijheid genoten had, in zijne *Reis en*

Lotgevallen, aller ſchandelijkst te lasteren; ja de levenswijs en het karakter van de ingezetenen der Kolonie *Berbice* met de hatelijkſte kleuren af te ſchilderen, verzwijgende wel zorgvuldig, in weerwil van het onbeſchaamd vermelden van zoo vele zijner misdaden en ſchelmſtukken, de losbandige, verkwistende en allerwellustigſte levenswijs, welke hij dáár zelf geleid heeft, en waarvan nog vele getuigen in ons Vaderland aanwezig zijn.

Ik verliet SWAVING na het middagmaal, onder de ſtelligſte beloften, dat hij mij binnen kort zou te vreden ſtellen, en keerde naar Amſterdam terug.

In de maand Julij daaraan volgende en wel den 8ſten, zijnde vrijdag, uit Texel met de Trafalgar, kapitein POUND, voor handelszaken, naar Londen vertrokken zijnde, ontmoette ik, tot mijne grievende ſpijt en niet geringe verwondering, SWAVING den 11den, maandag, des avonds omſtreeks zes uren in *High Hohlborn*, de breedſte ſtraat van Londen, en niet *in het woelige Cheapſide*, *des morgens*, zoo als hij bl. 78 zegt. Hij was vergezeld van een' mij onbekenden Heer, die

mij ſpoedig bleek een franschman te zijn. Hem in het Engelsch aanſprekende, gaf hij mij dadelijk, in het Hollandsch, te kennen, dat wij elkander in onze moedertaal moesten onderhouden, mij influisterende, dat hij een deſerteur was, en mij verzoekende mijn logement op te geven, hetwelk ik deed, terwijl hij mij een, nog onder mij berustend kaartje, ter hand ſtelde met den naam van J. DRIESSENS, welken naam hij mij zeide aangenomen te hebben, waarna ik hem verliet, zonder van hem de rede zijner deſertie te hebben kunnen vernemen. Mijne zaken dien dag verrigt hebbende, kwam ik vermoeid in mijn logement: *het Monument Coffeehouſe*, en begaf mij vroegtijdig te bed, echter niet zonder na te denken over het raadſelachtige, dat in SWAVING's ontmoeting opgeſloten lag, daar ik hem, nog zoo kort geleden, te Delft, in een zeer net gemeubileerd huis, had bezocht en het mij toen allezins was voorgekomen, dat het hem wel ging, waarom ik hem ook des te ernſtiger en dringender tot betaling had aangemaand, met ſtellige verzekering, dat, bijaldien ik binnen drie maanden niet een gedeelte op rekening van hem ontving, ik beſlag op een derde van zijn tractement zou

leggen. En nu bevond hij zich in Londen; onder een' vreemden naam, in een onaanzienlijk gewaad, dat eer het kenmerk van behoefte, dan van welgesteldheid droeg! Ik kan niet ontveinzen, dat dit alles mijne nieuwsgierigheid wekte, en ik zeer begeerig was te weten hoe dit kluwen zich zou ontwinden. Bovendien was het mij niet onverschillig te weten in welke betrekking hij stond, ten einde eenige zekerheid te hebben voor mijn geld. Onder deze en soortgelijke gedachten sliep ik in, tot dat de knecht van het logement mij den volgenden morgen, vroegtijdig, kwam wekken, met de boodschap, dat er een mijnheer DRIESSEN beneden in de zaal was, die mij dadelijk wenschtte te spreken, daarbij voegende, dat hij twee pistolen voor zich op de tafel had liggen. Hoe ongaarne ook, verliet ik mijn bed, trok in haast mijn' jas aan, en trad, half ontwaakt, de zaal binnen, waar ik SWAVING ontmoette, liggende de twee pistolen onder een' gelen zijden zakdoek. Een mijner eerste vragen was, wat deze wapenen te beduiden hadden, waarop hij mij antwoordde: „ Die zullen mijn laatste toevlugt zijn! „ Ik heb nog slechts een' schelling in mijn' „ zak en verkeer in den wanhoopigsten toe-

„ ſtand (*).” Dit zeggende begon hij bitter te weenen en vatte, over de tafel heen reikende, waarop het ontbijt ſtond, in de hevigſte aandoeningen, mijne beide handen, mij bezwerende hem te helpen. Intusſchen trok dit tooneel de aandacht der aanwezige heeren tot zich, die hier ook hun ontbijt namen, zoodat zij den knecht ter zijde riepen en ondervroegen, wat dit beteekende. Zulks merkende, verzocht ik hem bedaard te zijn en de pistolen weg te nemen, hetgeen gebeurde. Nadat hij met mij ontbeten had, vroeg hij mij met hem naar het *Alian-Office* te gaan, (zeker bureau, waar de buitenlandſche paspoorten vertoond en geviſeerd worden) om voor hem goed te willen ſpreken. Hoewel ik in zijn verzoek, om daarheen te gaan, bewilligde, weigerde ik ſtellig het laatſte, daar ik niet wist, wat de oorzaak zijner vlugt was, en ik mij, om zijnent wil, niet begeerde te compromitteren. Ook bleek het mij, dat hij den kapitein, waarmede hij van Duinkerken naar Londen gekomen was, in groote moeije-

(*) Dat SWAVING meermalen het denkbeeld van zelfmoord gekoesterd had, bekent hij, onder anderen, in een allerverſchrikkelijkst tafereel, dat hij daarvan geeft in zijne *Reizen en Lotgevallen*, II D. bl. 325 en volgg.

lijkheden gebragt had; want in zijn logement had hij moeten opgeven van waar en hoe hij was aangekomen, en de kapitein had hem, bij gebrek aan pas, niet op de lijst der passagiers kunnen plaatsen. Waarschijnlijk heeft die goede man hiervoor zakelijk moeten bloeden. Op onzen terugweg naar mijn logement het *Monument coffeehouse*, bespeurde ik in hem, door zijn gedurig omzien, eene onbedwingbare vreesachtigheid, welke mij nog kennelijker werd, doordien wij gearmd gingen, en hij mij van tijd tot tijd geweldig in den linker arm kneep. Tot nog toe, was ik onkundig van de hoofdoorzaak dier vrees. In het koffijhuis gekomen zijnde, gaf hij mij te kennen, dat hij een' geweldigen honger had, die hem te meer kwelde, door gebrek aan geld. Ik liet een zoogenoemd Londens *déjeuner à la fourchette* opdisschen met een' bottel Burton-ale. En het was nu, dat hij mij, onder het nuttigen van een en ander, verhaalde, dat hij zeker werkje over het Katholocismus en den aankleve van dien in het licht gegeven had, waarover men hem vervolgde en te Delft in militair arrest had genomen, ter ontkoming van welke vervolging, hij het raadzaam had geoordeeld zich door de vlugt te redden.

Hij deelde mij vervolgens de wijze mede, waarop hij Delft had verlaten (*), en ſprak mij, in de aandoenlijkſte en hartroerendſte bewoordingen, over den toeſtand zijner achtergelatene vrouw en kinderen. Zijne omſtandigheden en de wanhoop, waarin hij zich bevond, bewogen mij tot diep medelijden, en zulks nog meer, toen hij mij zeide, bij zijn doortrekken van Braband, voor het huis van zekeren voornamen officier ſtil geſtaan te hebben, dien hij als de hoofdbewerker dier vervolging beſchouwde, met oogmerk zich dáár van het leven te berooven; hetgeen hij *nog* verklaarde voornemens te zijn, daar hem geen het minst uitzigt overbleef, om zich ooit ofte immer uit den doolhof van rampen en bekommernisſen te kunnen redden, waarin hij zich thans verwikkeld zag. Niettegenſtaande hij zich, onder al deze wanhopige uitdrukkingen en aandoeningen met zijn' rug naar de zich in de zaal bevindende heeren gekeerd hield, ontging zijne hevige gemoedsgeſteldheid aan de aandacht der aanwezigen niet. Ik deed mijn best hem, zoo veel ik kon, te troosten, en gaf hem; op zijne dringende en herhaalde bede, *twee pond ſterling*, om zich vooreerst te

(*) Zie *Offer aan de lijdende Onſchuld*, bl. 25 en volgg.

redden, terwijl ik nog dienzelfden dag een crediet van *vijf pond* voor hem opende, waarvan hij echter geen gebruik gemaakt heeft, waarschijnlijk uit vrees van bekend te zullen worden. Zijn verzoek, om de brieven, welke hij mij voor zijne vrouw en broeder zou mede geven, op mijne kamer te schrijven, sloeg ik af, en hiermede trok hij heen. Des avonds te huis komende, vond ik een briefje van zijne hand (*). Hoezeer hij nu, des morgens, mijne nieuwsgierigheid eenigzins bevredigd had, kwam zijn verhaal mij evenwel zeer duister en ongeloofbaar voor: Had men hem in civiel arrest genomen, dan ware zulks met zijn schrijven tegen de Katholijken nog eenigzins te rijmen geweest; maar eene gevangenneming op militair gezag kon ik hiermede geenszins in verband brengen: ook scheen mij zijne vrees en wanhoop tot andere oorzaken aanleiding te geven. Intusschen verkreeg ik geen ander licht in de zaak en bleef hij, mij den morgen van mijn vertrek de beide brieven voor zijne vrouw en broeder brengende, welke ongezegeld waren en hij mij eerst voorlas, omdat ik zonder dat aarzelde dezelve mede te nemen, bij de stellige ver-

(*) Zie Bijlage N°. 10.

zekering, dat hij *om zijn geſchrijf alleen* vervolgd werd. Bij mijne afreis van Londen, zijnde den 16den Julij, geleidde hij mij tot aan de ſtoomboot op Rotterdam: *the King of the Nederlands*. Ik trachtte hem toen nog te bewegen om met mij naar het Vaderland terug te keeren, tot drangrede aanvoerende, dat hij om religie-zaken immers geene zoo geweldige vervolgingen te duchten had, die hem voor altijd van zijne burgerlijke vrijheid konden berooven, en hij genoegzame bekwaamheden bezat om zich te kunnen verdedigen; belovende ik bovendien de vracht voor hem te zullen betalen. Maar zijn geweten waarſchuwde hem dien ſtap niet te doen, omdat het hem van andere zaken dan van religiehaat beſchuldigde en hij de eigenlijke oorzaak van zijn militair arrest toen beter wist dan ik. Dat die oorzaak mij naderhand is gebleken, daarvan overtuige men zich door het inzien van het contumacieel vonnis, tegen den vlugteling, te Brugge, in den jare 1826, den 9den Mei gewezen, waarvan het mij gelukt is een authentiek Extract te bekomen (*). Blijkens dit vonnis komt de huichelaar SWAVING in al zijne naaktheid voor;

(*) Zie Bijlage N°. 11.

want in zijn *Offer aan de lijdende onschuld*, bl. 11 en volgende, bij het onderzoek van zijn geweten, naar de aanleidende oorzaak zijner gevangenneming te Delft, de feitelijkheden door hem, gedurende zijne verschillende administratiën gepleegd, die hem zeer goed, en even levendig als andere misdaden, voor den geest zullen gezweefd hebben, slechts met den naam van *tours de bâton* bestempelende, en zijne schuld zelfs door eene beleedigende uitdrukking jegens schier alle ambtenaren zoekende te vergoelijken, laat hij het voorkomen alsof die zoógenoemde *tours de bâton* onmogelijk gepleegd konden zijn door iemand, die de schoonste certificaten van eerlijkheid en goed gedrag bezat; certificaten, welke immers gebleken zijn, dat meer in *goeden gemoede* dan *bij volkomene overtuiging* der onderteekenaars afgegeven waren, toen deze nog geheel in het onwetende verkeerden, aangaande het oneerlijke en schijnheilige karakter van SWAVING, dien zij naderhand, als een' *falsaris* en doortrapten booswicht hebben leeren kennen.

En neemt men nu deze huichelarij en schijnheiligheid in het zich onkundig wanen

van gepleegde, en bij het Gouvernement toen reeds bekende misdaden, in overweging, dan klinkt het niet vreemd, dat SWAVING in zijn lasterschrift er ook geene gewetenszaak van maakt om te verdraaijen en vervalschen, hetgeen tusschen hem en mij te Londen is voorgevallen, en dat hij van mijne edelmoedigheid jegens hem, gedurende mijn verblijf aldaar, en mijne aanmerkelijke schuldvordering, die hij slechts een voorwendsel durft noemen, geen het minste gewag maakt; welk zwijgen nog daarenboven bewijs oplevert voor eene ondankbaarheid zonder wederga.

Doch keeren wij tot ons verhaal terug. Ik vertrok, zoo als gezegd is, den 16den Julij met de stoomboot van Londen naar Rotterdam, en kwam daar den 17den, 's namiddags ten half 3 uren aan. Zonder mij te Rotterdam op te houden, spoedde ik mij naar Delft, waar ik ten 5 uren was en mij dadelijk naar het huis van SWAVING begaf. Hier vond ik alles verzegeld; zijne vrouw ziek en afgefolterd door de veelvuldige grieven en onheilen, welke zij, sedert de vlugt van haren misdadigen man had moeten verduren; terwijl de wreede onzekerheid, wat er van hem was ge-

worden, haar lijden had vermeerderd. Zij was derhalve blijde door mij te vernemen, waar hij zich ophield en hoogst gevoelig en erkentelijk voor de moeite, welke ik had genomen om haar den brief zoo ſpoedig te bezorgen, welken SWAVING mij te Londen voor haar had ter hand geſteld. (Deze brief, in het fransch geſchreven, en in zijne Brochure, van pag. 111 tot 122, *onvertaald*, overgenomen, is een meeſterſtuk van ſentimenteele vleijerij en ſchijnheiligheid en het best berekende middel, om op de zwakke zijde van het vrouwelijk gemoed eenen allervoordeeligſten aanval te wagen ter bereiking van zijn doel: het mededoogen zijner ongelukkige gade, namelijk, geheel op te wekken; want aan het ſlot van dien brief vraagt hij haar, die hij zonder geld achterliet, om — onderſtand.) Onder het ſtorten van bittere tranen over haar rampzalig lot, las zij deszelfs inhoud en bezweek ſchier door de overmaat harer gemoedsaandoeningen. Ik ſchetſte haar zijnen wanhopigen toeſtand en bood mij, niettegenſtaande ik haar geheimhouding verzocht, aan, haar antwoord en wat zij aan hem te zenden mogt hebben te bezorgen, omdat ik met den vlugteling en zijne verlatene vrouw medelijden had en het

mij, hoe ongaarne ik ook als Correspondent van eenen voortvlugtigen wilde bekend ſtaan, altijd ten pligt reken ongelukkigen hulp te bieden: want van de eigenlijke redenen zijner in hechtenis-neming en ontvlugting was ik, behalve hetgeen de logenaar mij zelf had voorgedicht, toen nog geheel onkundig; ook gaf Mevrouw SWAVING mij dienaangaande geene nadere opheldering. Zij verzocht mij dus te wachten, tot zij een kort briefje en eenig geld voor SWAVING, benevens een pakje kleederen, zou gereed hebben, waarop ik haar zeide, dit alles, na verloop van een groot half uur, liever te zullen komen afhalen, daar ik nog een paar viſites in de ſtad te doen had en zoo ſpoedig mogelijk naar Amſterdam wenschte te vertrekken. Ik verliet hierop het huis van SWAVING en begaf mij naar een' mijner oude Westindiſche vrienden, te Delft woonachtig, om te zien of ik ook iets meer van dat zonderlinge geval kon te weten komen. Wie toch, die zich in mijne plaats van ſchuldeiſcher, en, zal ik zeggen, van boodſchaplooper, had bevonden, zou niet eveneens gehandeld hebben en niet even nieuwsgierig geweest zijn? Tot mijne niet geringe verbazing, hoorde ik dan ook ſpoe-

dig, dat SWAVING van misdaden beſchuldigd werd, welke hem het bewuste *militair* arrest hadden berokkend, en welker herinnering hem tot zulk eene ſnelle vlugt had aangeſpoord. Een bezoek bij den officier met zijne administratie belast, dien ik niet te huis vond, maar wiens echtgenoote mij het ſlecht gedrag van SWAVING kort ontvouwde en zeide, dat er reeds eene inſchrijving voor zijne vrouw was geopend om haar in *de oprigting van een inſtituut* behulpzaam te zijn, daar men toch begreep dat zij van haar' man geſcheiden zou moeten leven, bevestigde dit onverwachte nieuws nog te meer. En nu gevoelde ik de diepſte verontwaardiging jegens den voortvlugtigen booswicht, ſchoon ik mijn woord geſtand deed en, voor mijn vertrek, andermaal bij zijne vrouw ging om haren brief, die *in uitgebreidheid geene drie bladzijden gewoon postpapier heeft kunnen te boven gaan*, benevens het overige, af te halen. Ik vond het geld, zijnde *f* 80, *aan dubbeltjes*, op de tafel gereed liggen, dat ik, zonder na te tellen, dadelijk bij mij ſtak, benevens den brief, welken zij mij met het pakje ter hand ſtelde. De arme vrouw betuigde mij, dat die tachtig gulden het overſchot van honderd was, haar

door de Heeren Officieren, die haar mans kas hadden overgenomen, uit die kas tot onderſtand gegeven, terwijl zij mij met dankbetuigingen overlaadde voor de moeite, die ik mij ten haren opzigte gaf. Ik betuigde haar mijn leedwezen, dat zij door haren eerloozen man in zulk eenen jammerpoel van ellende was gedompeld, voor wien zij nog zoo vele blijken van liefde en genegenheid toonde, ſchoon hij dezelve ten eenemale onwaardig was. En hiermede liep mijn tweede bezoek af, waarop ik dadelijk naar Amſterdam vertrok. Maar, volgens SWAVING's laſterſchrift was mijn gedrag ten huize zijner vrouw van eenen geheel tegenſtrijdigen aard, en dit ſtaaft hij met *bewijzen.*

Hij beſchuldigt mij namelijk, bij die gelegenheid, van eerlooze gedachten en voornemens jegens zijne vrouw gekoesterd en kenbaar gemaakt te hebben, en dat ik haar had zoeken over te halen om mij, zoo niet naar Amſterdam, dan ten minſte naar Leijden te volgen, ten einde mijne vuige bedoelingen te beter te kunnen bereiken. En die beſchuldiging put hij uit eene eigenhandige verklaring zijner vrouw, voorkomende in haren

brief van den 14den Augustus 1825, op bl. 159, en volgg. *vertaald*, overgenomen; terwijl hij mij daarenboven nog als het misdadigst aantijgt, dat ik hem door mijne valſche berigten wegens de denkwijze zijner vrouw omtrent hem, tot zelfmoord had zoeken te brengen, om, zoo doende, mijn gedrag jegens zijne vrouw voor hem verborgen te houden, en opdat mijn begane diefſtal niet vroeg of laat aan den dag zou komen. Zie bl. 84.

Het zou ter mijner verdediging, op deze punten van beſchuldiging, weinig afdoen, indien ik hier geene andere tegenbewijzen kon aanvoeren, dan het beroepen op een wroegingloos geweten, hetwelk zich, God lof! van zulke ſnoodheden en verraderij vrijkent; of het afleggen van eenen plegtigen eed voor het oog van Hem, die tot op den bodem onzes harten ziet. Het zou de vooringenomenheid van den ligtgeloovigen en aan ſoortgelijke beſchuldigingen zoo gaarne waarſchijnlijkheid toekennenden lezer, weinig doen minderen, misſchien veeleer verſterken, indien ik, *het voetſpoor van* SWAVING *volgende*, mijn godsdienſtig gevoel hier tot bewijs wilde doen gelden, dat zulke verfoeijelijke gedachten

nimmer in mijne gevoelige ziel *konden* oprijzen, bij het bezoeken eener vrouw, die door rampſpoed en ellende gedrukt, door angst en droefheid gepijnigd, het ongevoeligſte, koudſte hart tot mededoogen en eerbied bewoog; ja zelfs den onbeſchaamdſten wellusteling braafheid en deugdgevoel zou hebben ingeſtort. Maar het zal mijne verdediging meerder klem bijzetten, wanneer ik de in het oogloopende tegenſtrijdigheden, op die punten, in zijn geſchrift voorhanden, en de domme fouten hier door eenen zoo wel afgerigten ſchrijver als SWAVING, begaan, met een woord aantoon.

In de eerſte plaats moet ik mijne lezers opmerkzaam maken op mijnen zoogenoemden brief, op bl. 124 aangehaald, en op den eerſten brief door Mevrouw SWAVING aan haren man geſchreven en aan mij op den 17. Julij ter bezorging overhandigd. Dat deze brief dezelfde geweest is, welke SWAVING van pag. 129 tot 135 *onvertaald* mededeelt, is eene volſtrekte onmogelijkheid; *vooreerst* om de *uitgebreidheid* van dien aangehaalden brief. Dezelve beſlaat naar Mevr. SW. wijze van ſchrijven, zoo als nader blijken zal, veel meer dan een ge-

woon vel postpapier, en kon in dien korten tijd, welke haar ter vervaardiging van denzelven door mij was toegeſtaan, niet zijn geſchreven. Ik ontving van haar ſlechts eenen, zoo als zij zelve betuigde, korten brief, waarin zij haren man beloofde nader en breedvoeriger berigt van haren toeſtand, na zijne vlugt te zullen geven; *ten anderen* en wel voornamelijk, draagt die aangehaalde brief eenen datum, welke deszelfs valschheid volkomen aanduidt: want, aan den voet van dien brief, ſtaat den 29. Julij 1825. Hoe kon ik nu op den 17. van haar eenen brief ontvangen, die eerst den 29. geſchreven werd, niettegenſtaande in dienzelfden brief, volgens bl. 133, voorkomt: „ J'ai remis à monsieur „ P.........s une somme de quatre-vingt florins, „ ce qui est tout ce qu'il me reste de la „ somme de cents florins, que Messieurs les „ administrateurs de l'école militaire ont bien „ voulu me faire cadeau des fonds qui se „ trouvaient dans ta caisse. Je lui ai égale- „ ment remis quelques de tes hardes, et *comme* „ *ce monsieur attend après cette réponse*, je „ n'ai pas le tems d'entrer dans les détails „ de ce qui s'est passé après ta ſuite etc., „ ce qui sera reservé pour ma lettre prochai-

„ ne.” Derhalve een ſprekend bewijs, dat haar Ed. op eenen vroegeren datum en niet op den 29., en ook veel korter moet geſchreven hebben, dan SWAVING ons doet voorkomen. En dan nog het ſtilzwijgen van Mevrouw SWAVING over het gedrag, waarvan hij mij jegens zijne vrouw durft beſchuldigen; een zwijgen, dat even onverklaarbaar is, als het dateren van dien zoogenoemden brief. Eene vrouw toch, met zoo veel gevoel van eer bezield; aan haren misdadigen man nog zoo teeder verbonden, wien zij zelfs, ten minſten wij lezen het hier, (son digne époux) haren waardigen man noemt, ſchoon hij van de vereischten eens waardigen mans zeer weinig ſcheen te bezitten, zou immers haren afwezigen ange-titulaire toen reeds, al was het maar met een dubbelzinnig woord over hare minachting jegens mijn' perſoon, wat zeg ik, hare verontwaardiging over mijn gedrag onderhouden hebben? Doch integendeel ſchrijft zij over mij als over eenen vriend. Die brief was ook niet onverzegeld, gelijk die van SWAVING, door mij aan zijne vrouw ter hand geſteld, maar behoorlijk gecachetteerd. Bovendien hoe zou zij aan mij, die tot zulke laagheden, tot zulk eene ſchaamtelooze aan-

randing harer eer in ſtaat was, de volvoering eener commisſie hebben kunnen opdragen, waartoe men ſleehts eenen vertrouwden vriend uitkiest? Of zou zij mij, om het gepleegde wangedrag, niet veeleer dadelijk, met verachting, hebben geboden haar huis te verlaten? Mevrouw SWAVING wist immers door mij het verblijf van haren man te Londen, en kon per ſtoomboot even goed aan hem, onder den verdichten en aangenomen naam van DRIESSENS, haren brief en het overige gezonden hebben, zonder juist mijne tusſchenkomst te behoeven.

Zietdaar dan tegenſtrijdigheden, welke iederen onbevooroordeelden dadelijk in het oog vallen. Of wil men een nog meer afdoend bewijs, dat Mevr. SWAVING's brief lang voor den 29. geſchreven en aan mij met het geld en de kleederen ter hand geſteld is, en haar Ed. alles behalven met verachting jegens mij bezield was, of mij in eenig opzigt wantrouwde, men zie dan haren, hier achter (*) gedrukten brief van den 18. Julij en overtuige zich van de waarheid mijner bewijzen.

(*) Zie Bijlage N°. 11.

Op dezen brief zullen wij nader terug komen.

Doch eene nog geheel andere tegenstrijdigheid doet zich voor ons op, welker korte ontwikkeling hier van belang is.

Mijn zoogenoemde brief, welke SWAVING, bl. 124 aanhaalt, als het omslag om dien zijner vrouw, kon, vooreerst, niet van den 27. Julij gedateerd zijn, daar ik hem reeds veel vroeger en wel den 23. Julij 1825 reeds per stoomboot van Rotterdam had afgezonden; ten anderen, moet deze brief een geheel ander begin, andere tusschenzinnen en een geheel ander slot gehad hebben dan SWAVING opgeeft: dit blijkt uit 's mans eigen woorden, aan den voet van bl. 123, waar hij zegt: „ *Lees de* „ *hier overgenomen* REGELS *uit dien brief zel-* „ *ven*," dus geen' geheelen brief. Wat hij meer beheld heeft, verklaar ik mij niet te herinneren, omdat ik er ook geene kopij van bezit. Maar zoo veel weet ik zeer goed, dat ik er ongetwijfeld van het geld en goed, dat ik afgegeven had, gewag in zal gemaakt hebben. Waarom die periodes weg gelaten zijn, gevoelt men van zelf. SWAVING

moest zijne beschuldiging van eerloosheid en diefstal staven en hoe kon hij dit beter, dan door het vervalschen van mijn' brief. Maar hij heeft juist door het mededeelen van die acht regels mij, onwillekeurig, zelf verdedigd tegen zijne eigene beschuldiging, dat ik hem namelijk *door mijne valsche berigten wegens de denkwijze zijner vrouw omtrent hem, tot een' zelfmoord heb zoeken te brengen, om mijn wangedrag en diefstal voor altoos verborgen te doen blijven.* Wie tot het uitvoeren eener slechte daad gezind is, tracht voorzeker de meest doelmatige middelen in het werk te stellen ter bereiking van zijn plan; dat SWAVING mij hiertoe bekwaam acht, blijkt uit zijne stellige beschuldiging: ik heb derhalve volgens zijne opgave naar doelmatige middelen omgezien, om mijne verfoeijelijke voornemens ten uitvoer te brengen. Maar het tegendeel is gebleken!

Indien het waar was, dat ik in den aanhef diens briefs geschreven heb, *dat zijne vrouw noch kinderen iets meer van hem wilden hooren,* hoe kon ik dan dwaas genoeg zijn een' brief van zijne vrouw aan hem in te sluiten, die al dadelijk het tegendeel bewees, en welks in-

houd mij geheel onbekend was, daar hij mij niet, zoo als de brief van SWAVING aan zijne vrouw *ongezegeld*, maar *wel degelijk gecachetteerd* ter hand gefteld werd? Zulk eene onvoorzigtigheid toch zou eene domheid in mij verraden hebben, welke lijnregt tegen het door mij zoogenoemde gefmeedde plan inliep.

Is het daarenboven waar, dat ik er geene de minfte melding van het geld en goed in gemaakt heb, welke redenen kunnen mij dan daartoe bewogen hebben? Mij met een pakje kleederen te willen verrijken laat zich niet veronderftellen, en het geld geheel achter te houden, dat Mevr. SWAVING mij had gegeven, laat zich evenmin verklaren met het bewijs, dat ik van de uitbetaling dier gelden in handen heb en nader zal worden te berde gebragt.

Maar ftellen wij nu, dat de aanhef mijns briefs waarheid is, en ik van geld en goed gezwegen heb, om SWAVING tot wanhoop en zelfmoord te brengen, welk voordeel kon mij zulks dan opleveren? SWAVING's dood gaf mij toch geene voldoening mijner pretenfie

van *f* 2684.77 te hopen, maar wel zijn voortdurend bestaan; terwijl die dood mij de aanzienlijke som van *f* 80 gulden zou hebben opgeleverd, schoon mijn gedrag jegens Mevr. sw. hierdoor in geenen deele uitgewischt werd, die, zoo lang zij leefde en spreken of schrijven kon, immers altijd in staat bleef, om mij openlijk bij hare bloedverwanten en vrienden, die mij allen kennen, voor eenen aanrander harer deugd bekend te maken.

Een van beiden moet derhalve waar zijn; of de opgave van mijn' brief is valsch en verdraaid, en mijn plan, om hem tot zelfmoord te brengen, een opgeraapt verdichtsel, daar eene zoo verre gaande domheid als het schrijven van mijn' brief en het zenden van dien van Mevr. SWAVING, eene letterlijke onmogelijkheid is in iemand, die tot het volvoeren van de schandelijkste aller euveldaden in staat gekeurd wordt; of de brief zijner vrouw is door SWAVING zelf vermeerderd en veranderd, of geheel opgesteld, *zonder acht te geven op den datum*,

Dat SWAVING in *het vervalschen van authentieke geschriften* ervaren was, mitsgaders

in *het gebruik maken van nagemaakte zegels van publieke auctoriteiten*, weten wij uit het tegen hem geslagen en hier achter gevoegde extract-vonnis. Zou hij er dus wel eene gewetenszaak van gemaakt hebben, om in een' brief te veranderen en uit een' brief weg te laten, wat hij noodig keurde ter bereiking van zijn oogmerk? Wij kunnen deze vraag hier gerust bijvoegen, omdat wij nu beter dan ooit te voren weten met wien wij hier te doen hebben, namelijk met eenen man, *die in zijne onderscheidene betrekkingen op zijnen kronkelenden weg door dit leven zoo menige les in* HET UITOEFENEN VAN LIST EN FIJN GESLEPEN OVERLEG *had gekregen* (*).

Maar waartoe veronderstellingen? Vestigen wij slechts het oog, in de tweede plaats, op hetgeen hij, bl. 159, met betrekking tot den tweeden brief en het verslag van den toestand zijner vrouw, na zijne vlugt uit Delft, zelf verklaart, om ons volkomen te overtuigen, dat hij een vriend van vermeerderen en uitwerken van brieven en geschriften is. Hij zegt daar, onder anderen, om aan zijn bedrijf

(*) 's Mans eigen getuigenis, *Reizen en Lotgevallen*, II Deel, bl. 417, bevestigt zulks.

eenen zekeren glimp te geven: „ en daar die „ mededeeling (van den tweeden brief zijner „ vrouw en het genoemde door haar opgeſtel- „ de verſlag) in het naauwſte verband ſtaat „ met de hoofdbedoeling dezes werks, name- „ lijk met de verontſchuldiging van den ſchild- „ wacht (die voor zijne kamerdeur de wacht „ hield, toen hij zich te Delft in militair ar- „ rest bevond), zoo *begreep* de ſchrijver, dat „ *dit alles* hier beter in onze moedertaal zou- „ de voldoen, weshalve hij zulks *vertaald* en, let wel! „ *hier en daar eenigzins* VERMEER- „ DERD EN UITGEWERKT *heeft overgenomen.*"

En juist die woorden: *vermeerderd* en *uitgewerkt* ontnemen aan dien medegedeelden brief, waarop hij zijne beſchuldigingen grondt, alle authenticiteit: derhalve ook, na al het aangevoerde, de waarſchijnlijkheid, dat zijne vrouw hem daarin zoo veel ten mijnen nadeele *kan* gezegd hebben. IJdele klanken zijn het daarom, dat zij, aan den voet van bl. 165, zou geſchreven hebben: „ Eene „ andere omſtandigheid, van welke ik *in mij-* „ *nen vorigen* geene melding durfde maken, „ uit hoofde hij zelf (mijn perſoon namelijk) „ de bezorger van dien brief zoude zijn, ge-

„ tuigt niet minder van de echtheid uwer „ verdenkingen.” Want, ik herhaal het nog eens, haar eerſte brief aan haren man, was niet *onverzegeld*, maar *behoorlijk gecachetteerd.* Vermoedde zij dan, dat ik dien zou openbreken? Zij ſcheen mij toch te vertrouwen, en het tegendeel van dat vermoeden is gebleken. SWAVING heeft hem gecachetteerd ontvangen, anders zou hij er, bij al zijne hatelijke aantijgingen, wel gewag van gemaakt hebben. Doch laat ons de geheele periode, uit dien tweeden brief, hier overnemen, opdat het blijke of zijne beſchuldigingen op ſolide gronden of ſlechts op gevolgtrekkingen rusten. Na het zoo even aangehaalde, vervolgt de zoogenoemde ſchrijfſter aldus: „ Want, verbeeldt u, dat hij (POOR- „ TERMANS), terwijl hij mij daarbij op eene „ zeer ongepaste wijze naderde en aanzag, „ het voorſtel durfde doen van hem, op zijne „ reis naar Amſterdam, te vergezellen, of ten „ minſten tot aan de ſtad Leijden met hem „ mede te gaan: zelfs weigerde hij in den „ beginne mij uwen brief te overhandigen, „ tenzij ik aan dit zijn inſtantelijk verzoek „ voldeed; en *hoewel ik nimmer het ergſte* „ *eener daad wil verdenken*, zoo moet ik nu,

„ na al het voorgevallene, van achteren be-
„ kennen, dat ook hier zijne gedragingen alle
„ kenmerken droegen van de misdadigfte voor-
„ nemens, en zij, wien ik mijne weigering
„ van hem te volgen heb kenbaar gemaakt,
„ wenfchen mij van harte geluk, dat ik niet
„ het flagtoffer mijner onervarenheid gewor-
„ den ben, terwijl zij tevens met zigtbaar af-
„ grijzen al het afschuwelijke van 's mans be-
„ doelingen daarbij fchijnen te doorgronden.
„ Wat hier ook van zij, *want het valt dik-*
„ *wijls zoo moeijelijk om over iemands uiter-*
„ *lijke gedragingen te oordeelen*, zoo kan de-
„ ze ontmoeting ons in allen gevalle tot
„ eene les verftrekken, om in het vervolg
„ omzigtiger te letten op wien wij ons ver-
„ trouwen ftellen; want als men eenmaal diep
„ ongelukkig is geworden, dan verbeeldt me-
„ nigeen zich zoo vaak het regt te bezitten,
„ om zijnen lijdenden natuurgenoot al het ver-
„ nederende van zijnen toeftand te mogen
„ doen gevoelen; zulks ondervindt uwe on-
„ gelukkige vrouw zelfs *in het midden uwer*
„ *naaste bloedverwanten*, in het midden van
„ dezulken, in wien zij het grootfte ver-
„ trouwen ftelde."

En zietdaar nu alles, wat SWAVING opgeeft, door zijne vrouw over die gewigtige omſtandigheid, welke zij in haren eerſten brief niet had durven zetten, geſchreven te zijn. Indien Mevr. SWAVING de Nederduitſche taal magtig was en zelve kon lezen en verſtaan, wat haar man haar hier doet ſchrijven, dan zou ik, bij het ternederſtellen mijner verdediging, thans het woord tot haar moeten rigten en van haar kunnen vorderen om dat geſchrevene met eede te bevestigen; maar daar het tegendeel waar is en Mevr. SWAVING niets dan Fransch verſtaat, (gelijk haar man dit zelf in de voorrede van zijne *Reizen en Lotgevallen*, bl. 19 aldus getuigt: „ Wat mijne „ eigene vrouw en dochters betreft, voor de„ ze behoeve ik mij hier, wegens in dit werk „ voorkomende al te gulle bekentenisſen, „ niet te verontſchuldigen; want *gelukkiger*„ *wijze is geen van hun allen in ſtaat dit* „ *werk te lezen*, tenzij hetzelve vroeg of laat „ de eer mogt genieten van in het Fransch „ of Engelsch vertaald te worden, hetgeen „ niet zeer waarſchijnlijk is.'') en het niet wel denkelijk is, dat haar Ed., na deze betuiging, zich met het leeren onzer moedertaal zal bezig gehouden hebben, vooral na het

verlaten van een land, waar zij nooit weêr met haren *beschermengel* de genoegens der zamenwoning mag deelen, houd ik mij alleen aan den vertaler, vermeerderaar en uitwerker van haren brief, die, door gebrek aan genoegzaam geldende en bewezene daadzaken in de bovengemelde, overgenomene, periode uit haren tweeden brief, zijne hatelijke en logenachtige aantijgingen in het belagchelijkst licht stelt.

Of kan het zeggen van een *ongepast naderen en aanzien* eener vrouw voor een onloochenbaar bewijs gelden, dat men hare eer zoekt te belagen, wanneer namelijk die nadering en dat aanzien niet met duidelijker woorden wordt opgegeven? Hoe moet men die nadering en dat aanzien nu verstaan en tot welke ongerijmde, veelvuldige uitleggingen geeft dit algemeen zeggen geene aanleiding? Hoe gedraagt men zich, welk eene houding, welk een uiterlijk neemt men aan, als men eene ziekelijke, diep ongelukkige vrouw, op eene ongepaste wijze nadert en aanziet? Jammer, dat SWAVING, daar hij toch eenmaal aan het *vermeerderen* en *uitwerken* was, en zoo frappant schilderen kan, hier niet met levendige

kleuren mijne houding en wijze van naderen en aanzien heeft geſchetst, dan zou dit bewijs misſchien geldend en alles afdoend hebben kunnen worden.

Druist het niet tegen alle rede aan, een voorſtel aan eene ziekelijke, zwakke vrouw om, zoo niet naar Amſterdam, dan ten minſte naar Leijden mede te gaan, als een bewijs te doen gelden, dat ik in die plaatſen geſchikter gelegenheid meende te zullen vinden om hare eer te belagen dan te Delft? Of wordt dit voorſtel niet mogelijker en redelijker, in verband gebragt met deze motive: *in Amſterdam kunt gij met uwe familie ſpreken over hetgeen u te doen ſtaat.* Had ik toch reeds moeds genoeg getoond om haar, bij de eerſte ontmoeting, ongepast te naderen en aan te zien, dan was mijne onbeſchaamdheid en drift voorzeker reeds toen tot zulk eene hoogte geklommen, dat ik ook moeds genoeg zou gehad hebben om hare eer in haar eigen huis te belagen.

En wat de derde daadzaak betreft, haar, namelijk, te weigeren den eerſten brief van haren voortvlugtigen man te overhandigen,

voor en al eer zij in het genoemde voorſtel bewilligde, deze voltooit het belagchelijke der beſchuldiging. Tot welk eene kinderachtige laagte doet SWAVING mij hier afdalen, mij, die als man innig blijde was zijne reikhalzende vrouw eene eerſte tijding van zijne hand te brengen; die hem te Londen nog de ondubbelzinnigſte bewijzen mijner vriendſchap had gegeven, en, door het overbrengen van zijnen brief, met volvaardigheid den post van courier d'amour had op mij genomen! Ik zou zijner vrouw dien brief hebben kunnen onthouden, omdat zij weigerachtig bleef in mijn voorſtel te bewilligen? Welk eene zotte veronderſtelling! Heb ik dan die weigering ook volgehouden; want zij is mij niet gevolgd, of heb ik haar den brief dadelijk overgegeven? Maar SWAVING doet zijne vrouw in dezen tweeden brief, ongelukkig, uit twee monden ſpreken en dat ontzenuwt zijne bewijzen nog meer. Hij laat haar bl. 165, eenige regels vroeger dan de aangehaalde periode tot hem zeggen: „ POORTERMANS deed „ mij, *bij het uitreiken van uwen brief* éérst „ de plegtigſte beloften afleggen, dat ik toch „ vooral de oorzaak en de bedoeling van zijn „ bezoek voor iedereen ſtipt geheim zoude

„ houden." Door dit gezegde wordt, mijns inziens, het weigeren van dien brief, bijaldien zij aan het bewuste voorſtel niet voldeed, geheel onmogelijk gemaakt; want als ik haar ONDER HET UITREIKEN van dien brief reeds eene plegtige belofte deed afleggen, hoe kon ik haar dan bij het niet voldoen aan mijn voorſtel haar dien brief nog eens onthouden hebben? Zij had hem immers toen reeds. Welk eene nieuwe tegenſtrijdigheid!

Maar nog meer. In de geheele aangehaalde periode ſtaat niets van hetgeen de beſchuldiger op bl. 81 ook nog betrekkelijk het overgeven van dien bewusten brief enz. zegt. Wij lezen daar, dat ik Mevr SW. „ *onder bedreiging van het verblijf haars* „ *echtgenoots te zullen verraden*" heb aangezet mij naar Leijden te volgen. Hoe komt de man aan die bedreiging? Zijne vrouw heeft hem er niets van geſchreven: dus een bijvoegſel van SWAVING zelf; maar ook een zeer laf bijvoegſel. Wat kon het mij baten het verblijf van den vlugteling te verraden? Hij was immers op vrijen, beſchermenden bodem, waar zelfs de ſterke arm der Nederlandſche wetten hem geen haar op

het hoofd konde krenken, en waar hij volkomen veilig was voor zijne vervolgers? Dit gevoelde en wist hij zelf, daarom ging hij naar Engeland, hetwelk hij, met innige zelfvoldoening over zijne keus, bl. 155, een *refuge hospitalier des malheureux* noemt; hij had er bij kunnen voegen: *et des falsificateurs fugitifs.* En nu het besluit, dat Mevr. sw. uit de *facta* in de aangehaalde periode, waarop hij zijne beschuldigingen zoo stellig grondt. Dit besluit rust slechts op veronderstellingen. Laat hij zijne vrouw niet, met ronde woorden, schrijven: „ en hoewel ik nimmer het ergste eener daad „ wil verdenken;" en verder: „ want het „ valt dikwijls zoo moeijelijk om over ie„ mands uiterlijke gedragingen te oordee„ len." Levert dit veronderstellend besluit nu krachts genoeg op, om mij op zulk eene verregaande, onteerende wijze te beschuldigen van gedragingen, die uit geen ander hart, dan dat van eenen doortrapten booswicht kunnen voortvloeijen? Voorzeker neen!

Swaving doet zijne vrouw slechts verklaren, dat *het moeijelijk is over iemands uiterlijke gedragingen te oordeelen*, en *dat zij nooit het ergste eener daad wil verdenken.* Hij daaren-

tegen zet die moeijelijkheid geheel ter zijde, dringt tot het hart van zijnen evenmensch door, die hem nooit anders dan goed behandeld heeft, en verdenkt hem niet alleen, maar noemt hem, op den beslisſendſten toon, ſchuldig. Zulk eene vermetelheid gaat alles te boven! Waar de verſtandige regter zou aarzelen en terug treden, komt SWAVING met zijne alwetendheid te voorſchijn, en velt, op eenen trotſchen en gebiedenden toon, het vonnis.

Ongelukkig echter, dat dit zelfde vonnis allerbeleedigendst voor zijne vrouw zelve is. Want indien ik mij zoo ver kon vergeten, dat ik, bij mijne komst uit Londen, met de tijding, waar SWAVING zich eigenlijk bevond, met zijn' eerſten brief aan zijne reikhalzende, beangſtigde en hoogst rampzalige vrouw, haar, zonder eenige particuliere bekendheid met haar karakter, dadelijk tot eene ſchandelijke en eerkwetſende converſatie kon zoeken te brengen, dan moest Mevr. SW. tot zulk een gedrag wel de eerſte aanleiding gegeven hebben, of haar eergevoel door mijne aanzoeken zeer weinig gekwetst geweest zijn, daar zij mij niet alleen op de vriendſchappelijkſte wijze tot haren vertrouweling

maakte, door mij, op uitnoodiging en aanbeveling van haren man, geld, goed en schriftelijk antwoord ter hand te stellen, maar zelfs, den volgenden dag, op de minzaamste wijze, schreef, en van hare erkentelijkheid op nieuw verzekerde.

Doch genoeg ter ontzenuwing van SWAVING's aantijging wegens misgedrag ten opzigte zijner vrouw en mijne poging om hem tot wanhoop en zelfmoord te brengen. Gaan wij nu over tot het krachteloos maken zijner beschuldiging van diefstal, waartoe wij geene mindere wapenen bezitten.

Den 17. Julij, des avonds, verliet ik Delft met het geld, het pakje kleedingstukken en den brief van Mevr. SW., en kwam den volgenden morgen te Amsterdam, waar ik mijne vrouw mijne ontmoetingen te Londen en te Delft berigtte, die niet weinig over een en ander verbaasd stond. Nog dien zelfden dag ging ik naar den heer W. H. SWAVING om hem den bewusten brief van zijnen broeder ter hand te stellen. Ik vond dien heer niet te huis, maar zijn Ed. kwam des namiddags ten mijnent en liet zich zeer ongunstig over

zijnen broeder uit. Hij was uiterst verſtoord over zijn gedrag en vlugt, zeggende onder anderen: „indien hij onſchuldig was aan bedre-
„ven kwaad, waarom dan een regterlijk on-
„derzoek te vreezen in een land, waar der
„geregtigheid den blinddoek nog niet is af-
„genomen." Ik gaf zijn Ed. kennis van het ontvangen geld, waarvoor ik goud zou inwisſelen om het met den brief van SWAVING's vrouw, bij de eerſte gunſtige gelegenheid naar Londen, onder den naam van DRIESSENS, te zenden. En nu ontving ik den volgenden morgen den eigenhandigen brief van Mevr. SW., waarvan ik reeds vroeger geſproken heb, hier achter, onder de Bijlagen N°. 12. *onvertaald*, gelijk ik, opzettelijk, ook met de procesſtukken van *Berbice*, om niet te wijdloopig te worden en alle bijlagen in originali te geven, gedaan heb, te vinden. Uit den aanhef van dien brief blijkt het immers ten duidelijkſte, dat de ſchrijfſter zelve het plan had om naar Amſterdam te komen, waarſchijnlijk om met hare familie te raadplegen; doch daarin door ongeſteldheid verhinderd was geworden, hetgeen mijn gezegde, haar in dien toeſtand gevonden te hebben, alweder bewijst. Zij vraagt mij daarin

het toevertrouwde *niet terug, uit wantrouwen*, maar herhaalt hare bede, dat *ik* er, zoo fpoedig mogelijk, de bezorging van zou waarnemen; terwijl zij haren brief fluit met de verzekering harer erkentelijkheid. Moet ik, bij het nader gewag maken van dezen brief, nu nog eens herhalen, wat ik reeds meermalen heb aangevoerd, dat eene door mij zoo grovelijk beleedigde vrouw, harer eer altijd grootelijks te kort deed met *mij* zulk eenen minzamen en beleefden brief te fchrijven, na al het voorgevallene? Wat Mevr. sw. intusfchen tot het fchrijven van dezen brief bewogen hebbe, verklaar ik niet te doorzien. Ik lees wel, bl. 165: „ dat fommigen haar, te Delft, na mijn vertrek, verzekerden, dat de aan mij toevertrouwde gelden in flechte handen waren," maar die verzekering vloeide voort uit het bekend geworden bezoeken mijner vrienden, met wie ik, natuurlijker wijze, over SWAVING zeer breedvoerig had gefproken, daar ik juist bij hen ging *om naar de redenen zijner vlugt te vernemen.* En dewijl ik nu van deze met verwondering hoorde, wat die redenen waren, fpreekt het van zelve, dat ik, gelijk ieder in mijne plaats zou gedaan hebben, hun wederkeerig berigtte, dat

hij zich op zoogenoemden vrijen bodem bevond. Heeft men nu van dit berigt een loopend vuurtje gemaakt en hetzelve van mond tot mond doen gaan, zulks was mijne fchuld niet, en kon SWAVING noch zijne vrouw ook in het minfte fchaden. En wat de *allerongunftigfte bewoordingen betreft*, waarvan men mij op die zelfde bladzijde befchuldigt, wat konden die anders zijn, dan een bloot verhaal van den radeloozen toeftand, waarin ik hem te Londen had ontmoet. Dit verhaal was zeker, uit den aard der zake, reeds allerongunftigst, maar toch waar. In dit alles kon echter zoo veel flechts niet opgefloten liggen, dat men het geld hierom in mijne handen onveilig konde achten? Wel is waar, toen ik van SWAVING's wangedrag en wroegende confcientie overtuigd werd, hield ik op medelijden met hem te koesteren, te meer, daar nu alle hoop op voldoening mijner billijke fchuldvordering, eensklaps, in rook verdween en dit totaal verlies mij zeer op hem vergramd maakte; maar ik deed niettegenftaande mijn woord geftand en nam de mij toegezegde commisfie, volvaardig op mij. — Mogelijk werd Mevr. SW. veeleer beangst, dat ik, na de rede van haar mans vlugt vernomen te

hebben nu het geld als eene afdoening van ſchuld zou beſchouwen, en ſchreef en bad zij mij daarom veelligt zoo dringend om de verzending van een en ander? Hoe dit zij is mij onbekend, en blijkt uit haren brief even min als de verzekering, dat het geld bij mij in ſlechte handen was. Den 20. Julij, dus twee dagen na mijne terugkomst, ontving ik eenen zeer beleefden brief van den heer W. H SWAVING (*), waarin zijn Ed. mij eene door hem gevondene gelegenheid opgeeft, om het onder mij berustende geld en pakje aan zijn' broeder te zenden, en, in de veronderſtelling, dat ik zulks nog niet had kunnen doen, mij ten vriendelijkſte verzoekt het bewuste aan het kantoor der heeren de wed. FRANS VAN HEUKELOM EN ZOON te bezorgen, onder anderen ook tot motive aanvoerende, dat hij er nog iets wilde bijvoegen in antwoord op den brief van zijn' broeder. Ik voldeed nog dienzelfden dag aan zijn verzoek, ſchoon ik, en met het volſte regt, van het geld, datgene afhield, waarmede ik SWAVING in Londen had bijgeſtaan, omdat ik hem, zonder eene mirakuleuze

(*) Zie Bijlage N°. 13.

gunstbetooning der fortuin, tot de teruggave dier gelden voortaan evenmin in ſtaat keurde, als tot de voldoening mijner belangrijke pretentie, terwijl ik gelijktijdig den brief zijner vrouw met een omſlag van mij, per ſtoomboot, aan hem afzond. Tot mijne ſpijt verzuimde ik intusſchen aan het bovengenoemd kantoor een reçu te vragen voor het afgeleverde; maar wie denkt, bij ſoortgelijke omſtandigheden, altijd aan de noodzakelijkheid om zulk een bewijs te vragen, en wie kon vermoeden, dat ik zulk een bewijs eenmaal zou noodig hebben. Ook te dezen opzigte heeft de ondervinding mij wederom geleerd voorzigtiger te zijn, gelijk mijne geheele bekendheid met en toegevendheid jegens sw. mijnen lezers en mij tot eene geduchte les kan verſtrekken, om altijd toe te zien met wien men te doen heeft. Het heeft mij echter mogen gebeuren een globaal reçu van den heer G. HUGUES, ten voornoemde kantore, te bekomen (*), welke heer het bewuste pakje en de gelden zelf uit mijne handen had ontvangen. Door tijdsverloop en gebrek aan dadelijk nota nemen, heeft genoem-

(*) Zie Bijlage N°. 14.

de heer zich den juisten datum niet kunnen herinneren, waarop die overgave heeft plaats gehad, noch het montant van het ontvangene. Hetzelve beliep inderdaad meer dan gezegd reçu bevat en wel vijf fouvereinen, fchoon ik daarvan geen ander bewijs dan mijne opregte verzekering kan aanvoeren. Doch het ftrekt reeds genoegzaam ten bewijs, dat ik van de gelegenheid, om de geheele fom te behouden, gelijk SWAVING het doet voorkomen, geen gebruik heb *willen* maken: had ik dat voornemen gekoesterd, dan zou het verzoek van SWAVING's broeder, noch van zijne vrouw voorzeker weinig invloeds op de vernietiging van dat voornemen gehad hebben. Maar ftellen wij nu, dat ik de geheele fom had willen behouden, ook dan nog was SWAVING's befchuldiging ongegrond en valsch. Zoo lang hij mij, als fchuldeifcher, niet ten volle voldeed, had ik, uit den aard der zake, een verkregen regt op alles wat het zijne was of worden kon, en beging, in den eigenlijken zin des woords, *geen' diefstal.* Door het woord diefftal verftaat men alleen het rooven of terug houden van datgene, wat aan anderen toebehoort en waarop wij geen hét minfte regt verkregen hebben. En hoe velen zouden zich,

in mijne plaats, misſchien niet van zulk eene gelegenheid bediend hebben, vooral, wanneer zij, zoo als ik, met eenen ſchuldenaar als SWAVING, te doen gehad hadden, wiens ellendige toeſtand mij nu geene de minſte hoop meer overliet, om ooit of immer een' penning van mijn geld te zullen zien. Mijn gedrag was derhalve veeleer een nieuw blijk van edelmoedigheid dan van oneerlijkheid, en logenſtrafte volkomen de ſchandelijke en verfoeijelijke verdenkingen, neen aantijgingen van den ondankbaren eerroover, wien ik, met zijne vrouw, zoo vele jaren, uit louter mededoogen, had geſpaard; aan wiens vleijende beloften en dringende beden ik zoo dikwerf, uit vriendſchappelijke genegenheid, gehoor verleend had, en die boven dit alles nog de onbeſchaamdheid heeft mijne ſchuldvordering ſlechts een ijdel voorwendſel te noemen. Indien ik echter werkelijk het voornemen, om het bewuste geld geheel te houden, had kunnen koesteren, hoe zou ik dan, na het lezen van zijn libel, niet het levendigſte berouw moeten gevoelen, dat ik hem dat geld nog heb gezonden: maar, hoe weinig ik ook kon vermoeden, dat er zulk een voorwerp beſtond, die mijne betoonde inſchikkelijkheid

en rekkelijkheid met den zwartſten ondank zou beloonen; hoe ſnood zijn gedrag ook jegens mij moge wezen; hoezeer zijne huichelachtige vroomheid, door geheel zijn zoogenoemd *Offer aan de onſchuld* ten toon geſpreid, mij van zijn bedorven karakter de kennelijkſte blijken geeft: ik betuig het hier met vreugd, dat ik thans even min berouw gevoel over het afgeven van het bewuste geld, als ik het voornemen heb gehad, om het geheel terug te houden; want nu is mijne afgifte een krachtig wapen tot zelfverdediging geworden.

Maar laat ons de tegenſtrijdigheden en logens niet ſtilzwijgend voorbijgaan, welke zich in SWAVING's beſchuldiging van openbaren diefſtal ook weder even kennelijk voordoen, als in die van mijn misgedrag jegens zijne vrouw.

Hij zegt, onder anderen, bl. 142: „dat hij „zijnen broeder (W. H. SWAVING) te Amſter„dam, na het ontvangen van zijn vrouws „brief, verzocht om mij, trouwloozen kwant, „op te ſporen en op de eene of andere wij„ze tot de teruggave der aan mij toever-

„ trouwde gelden te noodzaken." Waarop hij dadelijk laat volgen: „ Het gelukte dien „ broeder, *na eenige hevige debatten*, om, „ ten minste een gedeelte, van het geld uit „ zijne (mijne) handen te krijgen enz." Wanneer men nu het oog slaat op den brief zijns broeders, van den 20. Julij, onder de bijlagen te vinden, valt de onmogelijkheid van die poging dadelijk in het oog. De heer W. H. SWAVING verzocht mij, twee dagen na mijne wederkomst te Amsterdam, dus eenige dagen vóór dat J. G. SWAVING mijn' brief en dien zijner vrouw in handen kreeg, om de bezorging van een en ander ten voornoemden kantore te bewerkstelligen, aan welk verzoek ik voldeed. Hoe kon die broeder derhalve, ten verzoeke van den vlugteling, pogingen in het werk stellen om het geld uit mijne handen te krijgen, nadat het reeds lang bezorgd was? De afgerigte SWAVING begaat hier eene zeer domme fout in het opgeven der omstandigheden, en die fout verlamt zijn geheele verhaal, en maakt het logenachtig. Maar nog meer. Waar blijkt het uit den aangehaalden, beleefden brief van den heer W. H. SWAVING aan mij, dat er *hevige debatten* tusschen ons hebben plaats gegrepen of dat ik

eenigzins heb getracht het geld geheel onder mij te houden? De twee motives, waarom hij mij fchreef, waren flechts, dat hij eene zeer gunftige gelegenheid had om zijn' broêr het bewuste te doen geworden en hij er zelf nog iets wilde bijdoen. Maar de laaghartige SWAVING dacht niet, toen hij zijne pen in gal doopte om mij mijnen goeden naam te ontrooven, fchoon hem zulks onmogelijk is; toen hij met eenen duivelen lach op het eerloos aangezigt, mij, „ als een mon„ fter, door de hel uitgebraakt, afmaalde, en „ mij eenen fnoodaard noemde, die thans on„ geftraft en waarfchijnlijk nog wel als een „ eerlijk en deugdzaam man in de maatfchap„ pij verkeert;" SWAVING dacht niet, dat ik brieven en befcheiden onder mijne berusting had, krachtig genoeg om hem te ontmaskeren. Hij veronderftelde misfchien, dat hij, door zijne geruchtmakende gefchriften en zoogenoemde openhartigheid in het onbefchaamd vermelden van een aantal zijner fnoodheden en misdaden, de publieke opinie reeds zoodanig in zijn voordeel had, dat men al wat hij fchreef voor goede munt zou aannemen. Hij dacht waarfchijnlijk niet, dat ik lust en moeds genoeg zou hebben om de pen tegen hem op

te vatten en hem te ſchetſen zoo als hij is. Doch zijne logen- en lasterzucht zullen hem duur te ſtaan komen; want het is niet alleen voor het oog zijner *gewezene* landgenooten, dat ik hem in eenige flaauwe trekken heb ten toon geſteld: ook voor het oog zijner *tegenwoordige beſchermers* zal ik hem, in zijne geheele naaktheid ten toon ſtellen; door het zenden dezer Verdediging naar de Kaap de Goede Hoop, waar ik hem veelligt nog eenmaal in perſoon tot herſtel van eer zal noodzaken. Zij zullen dáár weten, in wiens handen zij de ſchaal der geregtigheid vertrouwen; met welk eenen frauduleuzen bankroetier zij te doen hebben, en op welk eene wijze hij zijne ſchuldeiſchers voldoet. Zij zullen weten, dat zij een der aanzienlijkſte eerambten hebben opgedragen aan eenen vreemdeling, die, in zijne *Reizen en Lotgevallen*, I. D. bl. 201. de Engelſche natie, met den bitterſten haat, deze zoetſappige uitboezeming toegraauwt: „ Hatelijke, „ trotſche, heerschzuchtige Brit, vervloekte, „ driewerf vervloekte natie, die het land „ mijner vaderen meer dan eens zoo ſmadelijk, zoo eer- en trouweloos hebt geteisterd; die zoo vele met bloed en zweet wettig verkregene Oost- en West-Indiſche be-

„ zittingen, de eene na de andere, hetzij „ door uwe fijn gesponnen, diepe staatslist, „ of door uwe alles overweldigende zeemagt „ hebt weten te vernielen of voor uwe nim- „ mer verzadigde heerschzucht wist te doen „ zwichten!" Zij zullen weten, dat hij bij een crimineel vonnis, dat aan het geheele leger is voorgelezen, als een der afschuwelijkste misdadigers, voor altoos uit zijn Vaderland verbannen is en dat de verachting en vloek zijner voormalige krijgsmakkers en overften voor eeuwig op hem rust; dat een braaf en achtingswaardig grijsaard, om zijne, uit gewetensangst voortgesprotene, vlugt uit Delft, onbegrijpelijk veel onaangenaamheden heeft moeten verduren en daarenboven van zijnen eerepost beroofd is geworden, dien hij met zoo veel waardigheid bekleedde.

En dit alles vernemende, zullen zij zich weten te hoeden voor zijne *listen* en *lagen*, voor zijne doortrapte kunstgrepen om zich, ten koste van anderen, aan regtmatige straffen te onttrekken en daarna schaamteloos genoeg te zijn, om zich, met een ingebeeld en overdragelijk gevoel van eigenwaarde, op vrijheid en lotsverbetering te beroemen; ter-

wijl hij zijne ontkoming aan de wreekende hand der geregtigheid nog, bovendien, met eene weergalooze schijnheiligheid, als een zigtbaar blijk van Gods beschermende hand over hem wil doen voorkomen.

Eer ik echter de pen nederleg, moet ik, bij al het aangevoerde, nog vermelden, dat ik, in den jare 1826, zoo ik meende, van goeder hand onderrigt zijnde, dat SWAVING te Londen werkelijk een zeer voordeelig bestaan had gevonden, hem op nieuw, schriftelijk tot voldoening mijner pretentie heb aangemaand, en wel door tusschenkomst van den heer A. WILDEBOER aldaar, wien ik te dien einde twee wisfels op 2 en 4 maanden toezond, om door SWAVING te doen accepteren, welke poging echter, zonder eenig goed gevolg, even als de vorige, is mislukt, blijkens de hier achter gevoegde missive van gezegden heer, de dato 11. Augustus 1826 (*). De Engelsche wetten gaven mij, als schuldeischer, wel het volste regt om hem in Londen te doen gijzelen, omdat ik niet onder het getal zijner schuleischers te Berbice behoorde, die hunne

(*) Zie Bijlage N°. 15.

pretentien hadden kunnen doen verifiëren; maar ik begreep, volgens getuigenis van den heer W., dat ik goed naar kwaad geld zou vergooijen, en liet daarom dien maatregel varen. Had ik echter kunnen vermoeden, dat hij misschien toen reeds het voornemen koesterde, om zich, wegens mijne herhaalde aanmaningen tot betaling, op de ongehoordste wijze te wreeken, en mij bij de wereld van feitelijkheden te beschuldigen, waartoe ik nimmer de geringste gedachte gekoesterd heb, dan voorzeker zou hij aan mijne vervolgingen niet ontsnapt zijn, en hij waarschijnlijk die rol niet gespeeld hebben, welke hij thans zoo glorievol meent vervuld te zien. Maar hij hield zijne oogmerken onder den sluijer der diepste stilzwijgendheid verborgen, en wachtte met derzelver bekendmaking tot dat hij zich op de hoogte bevond, waar hij zich voor mijne vervolgingen geheel en al veilig achtte.

Nog in de maand Junij dezes jaars mij te Londen, voor handelszaken, bevindende, sprak ik met den huichelaar meer dan een half uur op de beurs aldaar, en wel hoofdzakelijk over mijne schuldvordering, toen hij mij tegemoet voerde, dat hij in zeer behoeftigen

toeſtand verkeerde, en niet kon betalen, maar dat ik mij moest adresſeren aan de inſolvente boedelkamer te Berbice; iets, waarvan hij mij nooit te voren geſproken had, en hetgeen hij zeer wel wist, dat mij in die oogenblikken weinig zou gebaat hebben, daar er reeds, blijkens de advertentie in de Times van het Hof van civiele Justitie te Berbice, op bl. 456, II Deel zijner *Reizen en Lotgev.* te vinden, een dividend voor de geverifiëerde reclames ten lasten van zijn' boedel aldaar gemaakt was, waardoor hij mij dus weder een nieuw bewijs zijner geveinsdheid gaf. In plaats van mij nu met verwijten en ſmaadredenen over mijn gehouden gedrag jegens zijne vrouw enz. te overladen, hetgeen mij zeker vreemd zou geklonken hebben, ſprak hij met mij op de beleefdſte en nederigſte wijze, niettegenſtaande ik hem op eenen ſtrengen en ernſtigen toon, over zijn adminiſtratief en burgerlijk gedrag, ook dat jegens mij, onderhield, en mijne verontwaardiging zeer duidelijk en verſtaanbaar te kennen gaf. Indien er nu eenige ſchijn van waarheid aan zijne beſchuldigingen geweest ware, zou en moest hij mij dan *toen* niet in het aangezigt hebben verweten, wat hij, kort daarna, in geſchrifte, tegen mij uitbraakte?

Maar het tegendeel was waar. Men ftelle zich derhalve mijne verbazing voor, toen een mijner vrienden mij verhaalde, wat hij in SWAVING's *Offer* enz. over mij gelezen had. Ik kon mijne oogen naauwelijks gelooven bij het vernemen zijner gruwelijke aantijgingen, en wil het niet ontveinzen, dat ik in dien oogenblik, voor het eerst van mijn leven, in eene blakende gramfchap ontgloeide, welke mij tot de fchrikkelijkfte wraakoefening zou hebben kunnen vervoeren.

Maar zijne vergelding zal en moet eenmaal volgen. Geen misdadiger die zijne welverdiende ftraf niet eindelijk ontvangt. In bedrog en fchelmerij volleerd, fchijnt hij onvatbaar voor verbetering, en zullen wij hem ongetwijfeld nieuwe boosheden zien plegen, waardoor hij ten laatfte in zijn eigen verderf zal loopen. Van rang tot rang in de maatfchappij opgeklommen, plotfeling vernederd en eerloos verklaard en weder tot waardigheden verheven, zullen wij veelligt zijne nieuwe loopbaan wel met eene infcheping naar Botanij-baai zien eindigen, waar hem alsdan, verwijderd van eene maatfchappij, waarin hij zijne fchoone talenten zoo fchandelijk heeft

misbruikt, gelegenheid genoeg zal overſchieten, om zijn geweten tot in de geheimſte plooijen te doorzoeken, en het knagendst zelfverwijt en de folterendſte wroegingen alsdan ongetwijfeld zijn hart zullen verſcheuren.

Indien ik niet reeds genoeg meende gezegd te hebben, ter voldoening aan het opſchrift van dit boekske, en mijn beſtek zulks gedoogde, hoe zoude ik dan over SWAVING's geveinsdheid nog niet breedvoeriger kunnen uitweiden, om zijne karakterſchets te voltooijen, hetzij met betrekking tot de uitgave van zijn geheele geſchrift tot zoogenoemde redding der lijdende onſchuld, welk hoofddoel in hetzelve veel minder doorſtraalt, dan wel het plan om mij, zoo veel mogelijk, te benadeelen, en voor zijne vrouw eene ſoort van eerzuil te ſtichten; hetzij met betrekking tot zijne ſchijnbare onbedrevenheid in het Fransch en Engelsch, waarvan zijne voormalige mede-adminiſtrateuren kunnen getuigen, bij wie hij zich altijd voordeed, als zeer onervaren in genoemde talen, ſchoon het tegendeel uit zijne geſchriften is gebleken; hetzij met betrekking tot zijne ſchijnbare gevoeligheid over het lot zijner achtergelatene vrouw en kinderen, na

zijne vlugt uit Delft, welke gevoeligheid een zonderling contrast oplevert met zijn opzettelijk bezoek van den schouwburg te Rijssel; en de gedachten, dáár in zijne ziel opgerezen; blijkens bl. 57; hetzij met betrekking tot zijne godvruchtige gewaarwordingen, gedachten en uitroepen, welke men bezwaarlijk veronderstellen kan uit een hart te zijn opgeweld, uitsluitend aan de tegenstrijdigste gewaarwordingen en neigingen gewoon; hetzij eindelijk met betrekking tot zijne lage vleijerij der Engelschen, bl. 76, of zijn voorgeven, dat hij een verdediger van rede en godsdienst en een voorstander en kampvechter van ware liberale gevoelens was, welk liberalismus genoeg is gebleken. Hoe zou ik nog bovendien over zijne trotschheid kunnen uitweiden in het mededeelen van een uittreksel uit de *Engelsche Review*, aan het einde van zijn *Offer aan de lijdende onschuld*, dat waarschijnlijk door *zijne* bezorging geplaatst is geworden, omdat men, zonder dat, moeijelijk kan veronderstellen, dat de *Engelsche* recensenten met zoo veel gretigheid boeken lezen of verstaan op onzen bodem uitgekomen, en zulk eene recensie, zonder zijn toedoen, juist kort na zijn arrest te Delft, hetwelk hij doet voorkomen als uit

religie-haat voortgefproten, in die *Review* zou geplaatst zijn. Hoe zou ik eindelijk de vermetelheid zijner vergelijking tusfchen *zijne* vlugt en die van den edelen en waarachtig onfchuldigen HUGO DE GROOT, van Lord NITHISDALE of LAVALETTE kunnen aantoonen, vooreerst: uit het groote verfchil in toeftand. De drie genoemde gevangenen waren reeds verhoord en veroordeeld, en hadden een kalm geweten; maar SWAVING was nog onverhoord en gevolgelijk onveroordeeld en had een wroegend geweten. Ten anderen: uit het groot verfchil tusfchen het gedrag zijner vrouw en die der genoemde ftaatsgevangenen. Zijne vrouw, van zijne bedrijven of fchrifturen onbewust, heeft *hem* niet het eerst en dringendst tot vlugten aangefpoord, maar hij *haar* moeten overhalen om hem, door het verwisfelen van kleederen, de vlugt gemakkelijk te maken; terwijl de beroemde echtgenooten van GROTIUS, NITHISDALE en LAVALETTE hare mannen hebben gebeden, gefmeekt en gedwongen, om van hare plannen gebruik te maken, ten einde hun leven alzoo te verlengen.

Maar ftellen wij dit alles ter zijde, en eindigen wij onze opgenomene taak met de ftel-

lige verzekering, dat ik geene middelen onbeproefd zal laten, om den vruchteloozen aanrander mijner eer, (die, door het openlijk bekend maken van de toedragt zijner, in allen gevalle, ſtrafbare vlugt, zich zelven eene ſchandzuil heeft opgerigt, door geene zoogenoemde offers aan de onſchuld, noch eenen geheelen leeftijd van deugdsbetrachting te vernietigen, en waardoor hij den goeden dunk, die ſommige mededoogende lezers nog van hem koesterden, ten eenemale heeft verloren,) of in perſoon, waartoe zich niet onwaarſchijnlijk eene geſchikte gelegenheid zal opdoen, of door tusſchenkomst mijner vrienden aan de Kaap, tot voldoening van datgene te noodzaken, wat hij mij zoo deugdelijk ſchuldig gebleven is en zoo voorbedachtelijk heeft *ontſtolen.*

EINDE.

BIJLAGE N°. 1.

Rio-Berbice 24 *Jan.* 1811.

J. G. SWAVING Esq[re]

B[ot]. of J. C. POORTERMANS.

1 Trunk containing. — Marked H N°. 1

A	8 Best silk umbrillars with plated furniture	at 30/	£	12:—:—
B	8 d°. . . . . d°. . . .	at 27/6	„	11:—:—
C	7 d°. . . . . d°. . . .	at 25/6	„	8:18: 6
D	2 d°. Scots gingam d°. d°.	at 15/6	„	1:11:—
E	2 Best silk parasols, d°. d°.	at 23/	„	2: 6:—
F	2 d°. . . . . . d°. d°.	at 20/	„	2:—:—
G	3 d°. . . . . . d°. d°.	at 18/	„	2.14:—
H	3 d°. . . . . . d°. d°.	at 15/	„	2: 5:—
	6 Portable seats	9/6	„	2:17:—
	12 Jockey whips sorted	at	„	3:—:—
	1 Table cover	„	„	—:10: 6
	3 Setts mats.	at 7/	„	1: 1:—
	3 Doz. doyles	„ 6/	„	—:18:—
			£	53: 1:—

CHARGES.

Trunk Matting, and Carriage	£ 2: 5:—	
Entry &c. Shipping and Duty,	„ 3:11. 6	
		„ 5:16. 6
		£ 58:17: 6

The above mentioned articles sold for *f* 660,— after deduction of £ 3: 18: 6 being the amount of sundry articles sold to different persons in the Colony, as:

for three parasols G. à 18/ . . is	£	2:14:—
— one portable seat à 9/ . . „	„	—: 9:6
— three jockey whips . . . . „	„	—:15:—
	£	3:18:6

BIJLAGE N°. 2.

Brief van J. C. POORTERMANS aan J. G. SWAVING, uit het kopijboek van eerstgenoemden overgenomen.

De Hr. J. G. SWAVING, koopman N / S. Amſterdam.

Pl. Deutichem 18 Nov. 1811.

MIJNHEER!

Voor acht dagen geleden aan uw huis zijnde, om u te ſpreken, werd mij geboodſchapt UEd. niet te huis was. De rede mijner komst ten uwent was om voldoening der *f* 660. — voor de, door J. C. SCHOLLEVANGER, aan UEd. uit mijn' naam verkochte parapluis enz. Wijl UEd. mij beloofd had met katoen te zullen voldoen, zoo vinde ik mij bij herhaling te leur geſteld in de voldoening mijner pretentie. Mijns bedunkens handelt UEd. met mij alles behalve wel, daar ik aan mijn' kant verzekerd ben, UEd. lang genoeg crediet gegeven te hebben. Het is nu bijkans een jaar en ik heb nog geene voldoening.

Ik verzoek op deze misſive een ſchriftelijk antwoord, hoe UEd. denkt te handelen, om mij te voldoen; want ik ben verpligt, bij geene directe voldoening, UEd. te waarſchuwen, dat ik mij bij den Regter zal moeten vervoegen, om voldoening mijner regtmatige pretentie te bekomen.

UEd. Dw. Dienaar,

get. J. C. POORTERMANS.

Per den Heer GEMOU, Directeur der plantagie *Kortberaad*.

BIJLAGE N°. 3.

COPY.

EXTRACT.

L. S.

J. C. SCHOLLEVANGER.

Debt.					*Credt.*			
1811					1811			
Jan.	23	1 Kruitdoos &c.	*f*		Jan.	24	1 Partij Parasols.	*f* 660
						30	,, Cassa &c. &c.	

A true Extract from the Books of J. G. SWAVING.

(*signed*) R. C. DOWNER, Griffier.

A true Copy

(*Signed*) J. THIBOU MATHEWS,
Adv. qq.

BIJLAGE N°. 4.

L.S.

You J. C. SCHOLLEVANGER,

at the Instance of

JOHANNES CORNELIS POORTERMANS

are hereby cited,

To appear before the Court of Civil Justice of this Colony at their session to be held on monday the 26 April 1813. and following days for the purpose of there hering answering and proceed to such conclusion of Plaint as whereof a Copy is hereunto annexed.

Such Copies as are noted at foot being delivered you by the Marchal, on the serving of this Summons, who is desired to make his report in writing. —

Berbice the 10 *April* 1813.

(*Signed*) K. FRANCKEN.

First Marshal.

Copy of this Summons.

Copy Conclusion of Plaint

Copy of an account from the Books of J. G. SWAVING

and

Auth. Copy of an Invoice

(*Signed*) K. FRANCKEN.

First Marshal.

BIJLAGE N°. 5.

L. S.

Declaration and demand, made and delivred into the Honorable Court of Civil Justice of the Colony of Berbice and its dependencies, at the Instance of

JOHANNES CORNELIS POORTERMANS
Plif.

versus

J. C SCHOLLEVANGER
Dft.

The plaintiff states that he brought with him from London certain trunk of sundry articles to sell on commission for Mr. H. H.... and Mr. J. C. E...., per the Somerset Capt. TAYLOR, amounting to fifty Eight Pounds, seventien shillings and six pences sterling, mark'd. H, N°. 1, as will appear from the invoice of which an Authenticq Copy is handed over by the serving of the citation.

That the plaintiff had sold out of the same three Parasols charged in the Invoice à 18 three Jockey Whips and one portable Seat. —

That the plaintiff commissioned the defendant to sell the remaining articles, which it appears has been done from the annexed Account Current between the defendant and J. G. SWAVING, whereon the defendant is credited with a sum of six hundred and sixty Guilders for a parcel of parasols.

That the plaintiff has repeatedly demanded an account of the articles sold, and an account of administration with the balance to be paid out to the plaintiff, but without effect.

That the plaintiff is now compelled to take legal measures to obtain the same. The plaintiff, there fore making demand, concludes that the defendant shall be condemned by a sentence of this Honorable Court, to render proper acct. of administration of the sale of the articles contained in the Trunk aforesaid, under deduction of those, stated to have been previously sold by the plaintiff with proper vouchers, thereunto appertaining to liquidate the same if need by debate and to pay out the balance due to the plaintiff under deduction of whatever the defendant can prove to have been paid, or ought to be admitted as a part payment of aforesaid balance. —

Making also demand of interest at the rate of six percent per annum a tempore morae saltem lites contestatae, untill the whole shall be fully and effectually paid off, and of costs of suit at such other provision of Justice as this Court may deem meet etc.

(*Sign.*) J. THIBOU MATHEWS,
Adv.

A true copy.
(*Sign.*) J. THIBOU MATHEWS,
Adv. qq.

BIJLAGE N°. 6.

EXTRACT from the Proceedings of the Court of Civil Justice of the Colony of Berbice. —

19 *August*. 1813.

J. C. POORTERMANS.
Pl.

vs.

J. C. SCHOLLEVANGER.
Deft.

Commissary on the Roll reports proceedings in this Cause, Parties request to argue, and after Pleadings.

The Court, after hearing of parties and inspection of Documents laid over, admit the Exception set up by the defendant: in consequence reject the demand made by Plaintiff, with condemnation of Plaintiff in the costs of suit. —

A true Extract.

(*Sign.*) R. C. DOWNER.
Sec.

A true Copy.

(*Sign.*) K. FRANCKEN.
First Marshal.

BIJLAGE N°. 7.

You J. C. POORTERMANS,

at the Instance of

J. C: SCHOLLEVANGER Atty. at Law,

are hereby cited.

To appear before the commissaries of the Court of Civil Justice of this Colony on Monday the 8 August 1814, and following days, there to be condemned in the payment of one hundred and sixty guilders, being the amount of an account for Law fees, incurred at a suit of you, the defendant than plaintiff vs. the plaintiff than defendant, conformable to an Extract, from the minutes of the Court of Civil Justice, dated the 19 August 1-13, under deduction nevertheless of all such sums of money as you the defendant can prove to have paid in part of what you are now sued for, and to hear such conclusion and demand thereon in the aforesaid cause as shall be made and taken to reply to the same and further, to proceed according to Law with costs of suit.

The marshal, performing this service, will deliver you a copy of this citation as also copy of the sentence, and make his report in writing. —

Berbice the 20. *July* 1814.

(*Sign.*) K. FRANCKEN,
First Marshal.

BIJLAGE N°. 8.

Debet. J. G. SWAVING, Rekening-Courant met J. C. POORTERMANS. Credit.

Debet

1811.

Jan. 24. Aan in Rio Berbice aan UEd verkocht een koffer met diverse goederen, volgens factuur op 3/m. tijd ƒ 660,00Ct.

" Interessen van 24 April 1811 tot 1 Novemb. 1827 is 16 jaar 6/m. 6/d. à 6% in het jaar . . " 654,06

ƒ 1314,06

1814.

Aan betaald aan de Heeren T. Mathews, Adv. en Staal proc. in Rio Berbice bij moderatie, volgens Quitantie . ƒ220:—St. ƒ220,00Ct.

" den Hr. K. Francken, Deurwaarder, volgens Quitantie . " 196: 6 ƒ196,30

" Idem, volgens Quitantie . " 88:— ƒ 88,00

" den Hr. Schollevanger betaald volgens Quitantie . . . " 204:— " 204,00

" den Hr. K. Francken, betaald volgens Quitantie . . " 17:10 " 17,50

" Ponte huur na en van plantagie Bengalen . . . " 33:— " 33,00

" betaalde kosten wegens trekken mijner wissels op J. G. Swaving, order de Wel Ed. Hr. Wildeboer te Londen " 4:16 " 4,80

ƒ763:12St. ƒ763,60

Aan Interessen 6%. van ƒ763,60 van 1 Aug. 1814. tot 1 Nov. 1827. is 13 jaar 3/maanden . . . . . " 607,11 " 1370,71

ƒ2684,77

Credit

1827.

Novemb. 1. Per saldo is J. G. Swaving aan Poortermans schuldig . . . . ƒ 2684,77 Ct.

Reserverende de verdere Interessen tot de volle en effectueele voldoening toe.

ƒ 2684,77

S. E. & Om.

Amsterdam 1 *November* 1827.

J. C. POORTERMANS.

BIJLAGE N°. 9.

BERBICE.
L. S.

(*Sign.*) H. W. BENTINCK. By His Excellency HENRY WILLIAM BENTINCK, Esquire, Lieutenant-Governor in and over the Colony of Berbice and its Dependencies, President in all Courts and Colleges within the Same, &c. &c. &c.

PERMISSION is hereby granted to

J. C. POORTERMANS, Esqr.

to depart from this Colony for *Holland*, *having observed the formalities required by Law.*

Given under my Hand en Seal at Arms, at the King's House, New-Amsterdam, this third day of *March* 1815.

By His Excellency's Command,

(*Signed*) R. C. DOWNER, *Secr.*

BIJLAGE N°. 10.

Amice! ik had mij op uwe kamer gaarne willen onledig houden met aan mijne familie te ſchrijven; doch zulks mij niet vergund geworden zijnde, en hier niet durvende blijven zitten zonder verteering te maken, zoo zal ik van tijd tot tijd in den loop dezer dag komen informeren waar en wanneer ik u ſpreken kan.

Alles is intusſchen goed afgeloopen; doch men heeft met mij eenige voorzorg genomen, omdat de Kapitein geomitteerd heeft zijne lijst van pasſagiers bij zijne aankomst over te leggen.

T. T.
J. G. S.

BIJLAGE N°. 11.

L. S. EXTRACT uit het Vonnis, geslagen door den Krijgsraad in het Provinciaal Kommandement van West-Vlaanderen.

Bij vonnis van den Krijgsraad in het Provinciaal Kommandement van West-Vlaanderen, geslagen den negenden Mei 1800 zes en twintig, goedgekeurd door het Hoog Militair Geregtshof den 6. Junij en den 24 Junij daaraan volgende, ter Vergadering des Krijgsraads te Bruggen uitgesproken, is de genoemde JUSTUS GERARDUS SWAVING, oud 41 jaren, geboren te Naarden, in de Provintie Noord-Holland, gewezen eerste Luitenant-Kwartiermeester bij het voormalig Battaillon der staande Armé, N°. 7., na de suppressie van hetzelve, eerste Luitenant-Kwartiermeester bij het 1. Bataillon der 6 Afdeeling Nationale Infanterie, en van uit dezelve overgeplaatst bij de Artillerie en Genieschool te Delft, veroordeeld geworden, zijnde voortvlugtig, tot *vervallen verklaring* van den Militairen Stand, en de charge door hem in 's Konings dienst bekleed en *gebannen* buiten het Koningrijk der Nederlanden en de buitenlandsche bezittingen van hetzelve, zonder ooit wederom daarin te mogen komen, op poene van zwaardere straf, naar de bepalingen der Wetten, als overtuigd van VALSCHHEID in AUTHENTIEK geschrift, mitsgaders van *gebruik te hebben gemaakt van* NAGEMAAKTE ZEGELS *van publieke Autoriteiten*, en zulks op grond van Artikelen, 147, 148, 164, 165, 142, 19, 20, 21 en 22 van het algemeen Wetboek van Strafregt, 13, 18 en 21 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande.

Voor Extract Conform.

De Auditeur Militair in het Provinciaal Kommandement van West-Vlaanderen.

(*was get.*) BARON DE DIEPENHEDE DE ROOSENDALE.

L. S.

BIJLAGE N°. 12.

MONSIEUR!

Je suis extrêmement peinée et affligé que je ne puis me rendre à Amsterdam; la joie la tristesse ma mis dans un état que je ne puis quitter mon apartement. Le docteur vient deux fois le jour; mais j'ouse espérer que vous avez eu la bonté de faire parvenir l'argent la lettre et le paquet; ou si malheureusement vous ne l'avez point encore pu faire, au nom de ce que vous avez de plus cher que vous le fassiez desuite parvenir.

Soyez persuadé Monsieur de la reconnoissance de

Votre très humble servante,

(*Signée*) CH. SWAVING.

Delft 18 Juillet 1825.

BIJLAGE N°. 13.

WEL EDELE HEER!

Zoo UEd nog niet aan mijn Broeder het pakje met de gelden gezonden mogt hebben, dan zoude ik door den Heer J. P. VAN ROSSUM alhier eene zeer geschikte gelegenheid hebben, om de Expeditie daarvan te bevorderen, terwijl ik tevens voornemens ben daar iets bij te voegen in antwoord op zijnen brief, welke UEd. de goedheid hebt gehad mij te behandige.

Mag ik dus van UEd. vergen om in den loop dezer dag slechts het bewuste te doen bezorge aan het kantoor van de Wed. FRANS VAN HEUKELOM EN ZOON, Heerengracht over de Warmoesgracht.

UEd. zult daarmede verpligten, die zich met achting ondertekent.

WEL EDELE HEER!

UEd. Dienstv. Dienaar,

(*get.*) W. H. SWAVING.

20 Julij 1825.

BIJLAGE N°. 14.

De Ondergeteekende erkend bij deze, ten verzoeke van den Heer J. C. POORTERMANS, zich wel te herinneren van denzelven te hebben ontvangen, om ter hand te stellen aan den Heer WILLEM SWAVING alhier, een pakje, waarin zich bevonden eenige onderkleederen, benevens drie of vier souvereinen, doch kan nog getal kleedingstukken, noch juiste hoeveelheid der gelden, noch den bepaalden tijd, waarop de ontvangst is geschied, bevestigen, daar het te lang geleden is en hij dadelijk zonder nota van het ontvangene te nemen, zulks aan den Heer W. SWAVING alhier heeft overhandigd.

Amsterdam, 20 *October* 1827.

(*get.*) G^me HUGUES.

BIJLAGE N°. 15.

London 11 *Aug.* 1826.

Den Heere J. C. POORTERMANS,
Amſterdam.

Ik heb ter zijner tijd wel ontvangen UEd. geëerde 7 po. mij brengende twee wisſels, als:

£ 113 in dato 5 Julij 2 m. dato.
100 „ „ 5 „ 4 m. „

£ 213 te zamen ten lasten J. G. SWAVING, zoo mede een brief aan den betrokkenen geaddresſeerd.

In antwoord, heb ik de eer UEd. te doen dienen, dat ik ingevolge UEd. verzoek, UEd. incloſa aan den Heer SWAVING perſoneel heb ter hand geſteld, en Z. E. mede de twee genoemde wisſels, ter acceptatie heb gepreſenteerd.

Deze Heer vindt zich buiten ſtaat, UEd. twee Traites te voldoen, derhalve ben ik zoo vrij UEd. gemelde twee wisſels, te zamen £ 213 — inleggende, te retourneren. UEd. gelieve mij dus hiervoor te ontlasten.

UEd. informatie, dat de Heer SWAVING alhier goed geld verdiend, doet mij leed, klaar blijkt zeer ongegrond is. Ik heb mij door middel van mijne vrienden, welke met zijne financieele omſtande bekend zijn, zeer naauwkeurig geinformeerd, en ik weet, dat, niettegenſtaande hij alle moeite aanwend, hij naauwelijks genoegzaam heeft om zich zelven, vrouw en

drie kinderen het noodige te verschaffen, en reeds verpligt is geweest, assistentie van de Hollandsche kerk te verzoeken. Onder deze omstande dus twijfel ik geenszins of UEd. zult van mijn gevoelen zijn, dat het nutteloos is, iets tegens de Heer SWAVING te ondernemen, niet alleen zoude het zijn goed geld naar kwaad geld te werpen, maar ook een vrouw en drie kinderen, in geheele armoede te doen weg zinken, zonder dat UEd. eenig voordeel daarvan konde verwagten.

Ziet hier Mijnheer eene ware beschrijving van de omstande, waarin de Heer SWAVING zich bevind, en vleij mij hiermede geheel aan UEd. verlangen voldaan te hebben, overtuigd zijnde, dat het UEd. wensch niet was, een familie in armoede te dompelen, maar alleen, zoo de Heer SWAVING de middelen bezat, hem tot betaling te noodzaken.

De briefportes voor UEd. betaald 6/. verzoek ik UEd. voor mijn rekening aan de Heeren KERKHOVEN & COUTINHO ter hand te stellen, en heb de eer mij met achting te noemen

UEd. Dw. Dienaar,

(*get.*) A. WILDEBOER.

DRUKFEILEN.

Bl. 19 van onderen	staat: *van*	lees: *aan*.
— 20 in het midden	—— *de*	—— *den*.
— 30 reg. 6	—— *bewoog*	—— *bewogen*.
— 33 — 5 van onderen	—— *behalven*	—— *behalve*.
— — in de noot	—— N°. 11	—— N°. 12.

De overige verschoone de goedgunstige lezer, vooral de menigvuldige, en *opzettelijk* gelaten taal- en spelfouten in de Bijlagen.

Beambte aan het Hof van Justitie aan de Kaap de Goede Hoop.

Wat Reigersberg eens deed voor haren Huig de Groot
Deed alzoo **SWAVING'S** vrouw voor deez' haar' echtgenoot.

Ingrey and Madeley, Lithog 310 Strand.

OFFER

AAN DE LIJDENDE ONSCHULD,

OF

SWAVING'S VLUGT

UIT DELFT, IN VROUWELIJK GEWAAD;

ZIJNDE EEN UITTREKSEL UIT ZIJNE TIENJARIGE MILITAIRE LOOPBAAN, DOOR HEM ZELVEN BESCHREVEN,

TER VERONTSCHULDIGING VAN DEN VEROORDEELDEN ARTILLERIST, DIE, TIJDENS ZIJNE IN HECHTENIS STELLING, IN ZIJNE WONING OP SCHILDWACHT STOND.

TE DORDRECHT,
BIJ BLUSSÉ EN VAN BRAAM.
1827.

VOORBERIGT.

Daar de Schrijver zich thans aan boord bevindt van het Oost-Indisch Schip, hetwelk hem en de zijnen eerstdaags naar de Kaap de Goede Hoop zal overvoeren, en hij, alvorens den Europeschen grond naar alle gedachten voor altijd te verlaten, gaarne eerst nog, al wat in zijn zwak vermogen is, wilde bijbrengen tot redding van eenen ongelukkigen schildwacht, die thans, alleen

om zijnent wille, *in de ijzers zit, door den Schrijver in vrouwelijk gewaad te hebben laten ontsnappen, zoo besloot hij dit uittreksel voorloopig mede te deelen uit zijne* Tienjarige Militaire Loopbaan, *welk Werk, ofschoon reeds gedeeltelijk afgedrukt, uit hoofde van deszelfs vertrek naar Afrika, niet dan in den beginne des volgenden jaars in het licht zal kunnen verschijnen.*

Ofschoon de Schrijver vooraf weet en zich in zijne ziel overtuigd houdt, dat hij met de mededeeling van deze noodlottigste catastrophe zijns levens weinig eer bij Neerlands **Publiek** *zal kunnen inleggen, ja, wat meer is, voor zijne eigene eer en goeden naam, vrij wat beter zoude doen, dit vooral onder den mantel der liefde bedekt te laten, zoo vertrouwt hij evenwel, dat*

zij-

zijne welmeenende bedoeling met deze bekendmaking, en vooral de geheiligde aanspraak der lijdende Onschuld op alle weldenkende harten, eenigzins zal opwegen tegen de algemeene diepe verontwaardiging, welke deze, in allen gevalle strafbare, vlugt in elks eer- en deugdlievenden boezem onvermijdelijk moet doen ontstaan.

Ook durft hij zich daarenboven vooraf ten vollen verzekerd houden, dat dit Offer aan de lijdende Onschuld, deze zoo welverdiende hulde aan echte huwelijkstrouw, vrouwelijke teederheid en grenzenlooze liefde niet missen kunnen van eenen allergunstigsten bijval te vinden in een Land als het onze, vooral wanneer men daarbij in het oog houdt, dat de opbrengst dezer uitgave gedeeltelijk bestemd is tot leniging der

grievende smarten eens ongelukkigen Soldaats, *die*, *ofschoon*, in zeker opzigt, *even zoo onschuldig als een pas geboren wicht*, *in den kerker zit te versmachten.*

J. G. SWAVING.

East-India Docks, Augustus 1827.

Van

Van al de, in mijnen avontuurvollen levensloop aanhoudend voorkomende, ontmoetingen en wederwaardigheden, geduchte bezoekingen en wonderdadige reddingen uit schijnbaar onoverkomelijke gevaren, bij welke de lezer, in het doorbladeren der voorafgaande Deelen mijner Levensgeschiedenis, zonder twijfel meer dan eens de handen van verwondering, ja welligt van verbazing ineen zal hebben moeten slaan, en waarbij hij tevens meer dan eens de vinger der Voorzienigheid ten duidelijkste heeft zien doorstralen, is er zeer zeker geene ontmoeting, welker mededeeling wonderlijker mengeling van gewaarwordingen zal verwekken dan die mijner vlugt in het rouwgewaad mijner vrouw uit mijne stille en vreedzame woning aan het hoekje van de Schoolsteeg, tegen over

de Oude Kerk te Delft, en zoo mijne lezers ooit dit huis mogten voorbijgaan, hoop ik toch dat zij daarbij aan den Schrijver, of ten minste aan zijne waarlijk vrij wat verdienstelijkere vrouw in liefde mogen gedenken; want ik twijfel er zeer sterk aan, of er, behalve het slot Loevenstein, in geheel Nederland eene woning bestaat, in welke ooit eenig gehuwd man en vader treffender blijken van ware liefde en huwelijkstrouw ondervonden heeft, en zoo dat huis mijn eigendom ware, zoude ik er gewis een steen voor doen metselen, op welke ik het tweeregelig versje, hetwelk onder mijn portret staat, of het pronkgedicht hetwelk door den grooten onsterfelijken Lord Byron op Madame Lavalette bij eene soortgelijke daad gemaakt werd, met groote zigtbare letteren zoude laten graveren.

Het was op den 5den Julij 1825, tegen acht ure des avonds, toen de dienstmeid mij kwam berigten dat er twee Officieren waren die mij wenschten te spreken. Zonder het minste onheil te vermoeden snelde ik hen te gemoet, en herkende in hunne personen den

Plaat-

Plaatselijken Kommandant der stad Delft en eenen Luitenant van het aldaar garnizoen houdend korps Artillerie Nationale Militie. Nimmer te voren in eenige de minste gemeenzame betrekkingen met geen van beide deze Heeren gestaan hebbende, moest dit onverwacht bezoek mij, zoo als zeer natuurlijk is, vrij zonderling voorkomen, te meer daar hetzelve al het voorkomen had *ex officio* te zijn, en ik in beider ernstig gelaat een zeker gedwongen en onraad voorspellend air meende te bespeuren.

De Kommandant, die hier naar alle gedachten een allerwanhopigst treurtooneel te gemoet zag, en die zich, zoo als ieder weldenkend Officier in zijne plaats zou gedaan hebben, van deze zijne onaangename taak wilde kwijten zonder groot opzien te baren, begon mij dadelijk op eenen zeer hupschen en wellevenden toon aan te spreken, en scheen zijne komst alleen het voorkomen van eene gewone visite te willen geven. Dit geruststellend begin deed nu oogenblikkelijk alle verontrusting en argwaan ophouden, en men plaatste zich, over onverschillige onderwerpen

sprekende, rondom den gezelligen disch; doch hoogstens een paar minuten gezeten zijnde kwam het zoogenaamde hooge woord eindelijk voor den dag; namelijk, dat men gekomen was om mij te arresteren en om mij, terstond na de overgave mijner administratie, onder een sterk escorte naar de hoofdstad der provincie West-Vlaanderen over te voeren, zonder daarbij van de redenen dier plotselinge inhechtenisstelling een enkel woord te reppen.

Menig nieuweling op het tooneel van wereldsche lotgevallen zoude welligt bij zulk een berigt op eens uit het veld geslagen zijn geworden; doch hij, die op Saona, op Yuma, in City-hotel te Nieuw-York en op de kusten van het eiland Langeroog voor heeter vuren gestaan had, veranderde niet eens van gezigt en bragt alzoo niet weinig toe tot het welgelukken zijner in hetzelfde oogenblik ontworpene plannen.

In weerwil van dit mijn kalm en geheel en al onbekommerd voorkomen en gedrag, wilde de oude Veteraan zich evenwel in het geheel niet laten overhalen om dit ar-

rest

rest tot den volgenden dag uit te stellen, ten einde alzoo mijn gezin vooraf tot dit onheil zoo veel mogelijk voor te bereiden, maar gelastte integendeel, na zich alvorens van mijnen degen meester gemaakt te hebben, aan den bij zich hebbenden Luitenant, om eenen schildwacht te gaan halen, terwijl Zijn Edele intusschen de wacht over mij zoude houden. De eerste bedenking was nu, welk vertrek van het huis het geschiktst en het veiligst voorkwam, om mij tot voorloopige kerker te dienen, en na over iedere kamer behoorlijke inspectie gehouden te hebben, werd mij eindelijk eene der bovenvertrekken als gevangenplaats aangewezen, terwijl men tevens eenen schildwacht, met uitgetogen zwaarde in de hand, voor de deur dier kamer plaatste, met gestrengen last om mij geen voet buiten de deur te laten zetten.

Naauwelijks was de Kommandant, die bij deze gelegenheid alle mogelijke beleefde voorkomenheid voor mijne hevig ontstelde en diep aangedane wederhelft betoond had, vertrokken of ik begon mij eene gansche reeks van oude zonden voor den geest te halen, en mij

zel-

zelve de aanleidende oorzaak van dit plotseling arrest af te vragen. Zonder twijfel, dacht ik, heeft men in mijne vorige administratie, tijdens mijn verblijf in die provincie, de eene of andere *tour de bâton* ontdekt, (en hoe menig Administrateur, zoo wel in het burgerlijke als in het militaire kent zich geheel en al vrij van *tours de bâton* gemaakt te hebben!) doch dan moest ik mijzelven evenwel tevens afvragen: hoe zoude zulks, indien er iets van zulk eenen ernstigen aard tegen mij bestaat, ooit kunnen stroken met den inhoud der hier onderstaande militaire certificaten, welke in originali ten kantore van den uitgever dezes gedeponeerd zijn; tenzij al die hoofd- en andere Officieren iets zouden onderteekend hebben zonder te weten wat zij teekenden, of dat ik sedert de dagteekening dier certificaten plotseling van gedrag en karakter moest veranderd zijn, hetwelk geen van beiden zeer waarschijnlijk kan voorkomen.

23ste BATAILLON INFANTERIE MILITIE.

Wij ondergeteekenden Leden, uitmakende

den

den Raad van Administratie van bovengemeld Bataillon, verklaren, dat de Heer *J. G. Swaving*, 1ste Luitenant-Kwartiermeester van het 7de Batton. van Ligne, gediend hebbende als 2de Luitenant bij dit Batton., van deszelfs eerste oprigting af aan, zich in onderscheidene administrative betrekkingen door zijnen voorbeeldeloozen ijver en kundigheden, zoo noodzakelijk en verdienstelijk heeft gemaakt, dat wij zijne Mérites niet genoeg kunnen waarderen, en hoewel zijne hoedanigheden en gedrag voor hem eene voldoende recommandatie zullen zijn, kunnen wij nogtans uit eene levendige belangstelling in zijn geluk, niet nalaten van hem nog ten overvloede door dit ons opregt getuigschrift op eene speciale wijze aan de Protectie van den Kommanderenden Officier der 6de Afdeeling aan te bevelen.

Antwerpen, den 5den Maart 1816.

De Leden uitmakende den Raad van Administratie van het 23ste Bon. Infrie. Militie,

Chevr. VERMERSCH, *Lt. Kolonel.*

DE ROMANI, *Kapt.*

LONNEUX, *Kapt.*

Bovenstaande gunstig getuigschrift wordt in

al-

allen opzigte door mij bekrachtigd, als hebbende de ondervinding mij zulks bevestigd.

Oostende, den 31sten December 1818.

De Majoor, kommanderende het Bataillon Infanterie der staande armee N°. 7,

C. ED. LOUTZ.

Amsterdam, 28 Februarij 1816.

Ik neem de vrijheid *u bijzonderlijk* aan te bevelen den Heer J. G. Swaving, dewelke is aangesteld als Eerste Luitenant Kwartiermeester bij het 7e Bataillon van Ligne.

Ik heb denzelven eenigen tijd op de menigvuldige gunstige rapporten bij voorkeur aan mij geattacheerd als fungerend Adjt.-M., en heb bij die gelegenheid zulke overtuigende bewijzen van zijne kundigheden, ijver en moreel gedrag, dat ik niet kan ontveinzen het mij innerlijk regretteert mij van zulk een Officier te zien priveren, en kan dus denzelven niet genoeg aan uwe protectie opdragen.

De Kolonel Kommandt. der 1ste Afdeelg.

DAINE.

Aan den kommanderenden Officier van de depots der Zesde Afdeeling.

6e AFDEELING INFANTERIE.

De Raad van Administratie der 6e Afdeeling Infanterie in de gelegenheid zijnde, om de kwaliteiten van den 1e Luitenant Kwartiermeester J. G. Swaving te kunnen beoordeelen, verklaart unaniem, dat al wat hier ten zijnen opzigte door zijne vorige Chefs getuigd wordt, hier bij gemelde Afdeeling, door zijnen dienst en gedrag ten vollen is gestaafd, weshalve wij ons aan den zin van nevensgaande Certificaten in allen opzigte refereren.

Brugge, den 16 Februarij 1819.

De Raad voornoemd,

BRADE, *Lt. Kol.*
BONLÄNDER, *Kapt. Kwm.*
MAVERS, *Kapt.*
OUDENDIJK, *Kapt.*
BUDDINGH, *Kapt.* (*)

Dan

(*) Door onduidelijkheid van sommige onderteekeningen en afwezendheid van den auteur, kan men er niet voor instaan, dat de namen onder deze certificaten allen juist gespeld zijn.

DE UITGEVERS.

Dan weder dacht ik zoude dit arrest ook in eenige betrekking kunnen staan met het hier onderstaande spotschrift, hetwelk, tijdens ik in Brugge garnizoen hield, in omloop gebragt, en met de opstelling van hetwelk men mij destijds gedoodverwd had. Ik voeg dit prul hier bij even zoo als men mij en honderd anderen hetzelve door het postkantoor heeft toegezonden.

Aan zeker Hoofd-Officier die Adjudant des Konings dacht te worden.

Wel arme Graaf Von Nirgendshausen!
Waar dwaalt toch uw waanzinnig hoofd?
Zijt g' eind'lijk door uw' adelflausen,
Door hoogmoed van 't verstand beroofd?

Neen 't gaat niet meer als in 't verleden,
Toen men slechts naar geboorte zag,
Toen deugd, verstand, gedrag en zeden,
Toen 't al voor d' adel onder lag.

Als Hofnar — ja, dat kon nog lukken,
Daartoe is juist uw' romp geplooid;
Doch met uw Donquichotsche nukken,
Als Adjudant des Konings — Nooit.

Neen

Neen stel dit plan uit uw gedachten,
Geen zotskap treedt in 's Konings zaal,
Leer eerst als Chef uw' pligt betrachten;
Leer eerst voor 't minst uw' moedertaal;

Leer eerst vooral den drank vermijden;
Wijn deugt voor geen halstarrig brein.
Stel eerst uw' zotten waan ter zijde,
Leer eerst Off'cier van eer te zijn.

Laat af van liegen, schelden, tieren,
Mishandel nooit uw' minderen meer.
Zoek in den kring van uw' Off'cieren
De eerbied, liefde en achting weer.

Dool minder rond op de saletten,
Daar houdt men u toch slechts voor zot;
Want met uw' kuische Malta's wetten (*)
Drijft iedere vrouw met regt den spot.

Handel steeds naar wet en pligten,
Maar nimmer naar uw dom verstand;
Denk dat men zich naar u moet rigten,
Ontadel nooit dien edelen stand.

Ja

(*) Teekent zich Graaf en Ridder van de Maltezer orde, doch is in geen der registers op de Kanselarij noch in de Nederlandsche Staats-Almanak als Graaf of als Maltezer Ridder bekend.

Ja dan, door hulp van broeders — neven,
Was 't mogelijk, dat g' aan 't Hof verscheen.
Doch nu, ondanks uw vurig streven,
Loopt gij o Graaf een' blaauwe scheen.

Het ongelukkigste hiervan was, dat hij, die dit spotschrift uitsluitend op zichzelve toepastte, en die er mij tevens voor den opsteller van aanzag, juist toevallig mijn onmiddellijke Chef moest wezen. Dan het pasquil was zonder naam en er waren geene voldoende bewijzen voor handen om mij geregtelijk te vervolgen. De wraak is zoet, zegt het spreekwoord, en de magt, welke de Militaire hiérarchie aan den meerderen over den minderen toekent, wordt, wel is waar, door billijke en regtvaardige reglementen en voorschriften geregeld en beperkt; doch wee den militair, die, onder eenen verbitterden Chef, zijn heul in de bescherming der krijgswetten zoeken moet. Al staat het regt ook nog zoo zigtbaar aan zijne zijde, al ware hij ook de volmaaktheid zelf, dan nog is en blijft hij meestal de lijdende partij. De eerste beschuldiging aan den Auditeur-Militair van de provincie West-Vlaanderen door dien

Chef

Chef tegen mij ingebragt, was wegens frauduleuze handelwijze in mijne betrekking als Administrateur van de kleeding. De zaak werd naar den vorm en den eisch der wetten onderzocht en voortgezet; doch ik won mijn proces, en het is tot heden toe onbekend wie eigenlijk de kosten van dat proces betaald heeft. Hiermede niet tevreden, wendde ik mij om voldoening van eer wegens deze valsche aanklagte aan het Hoog Militair Geregtshof te Utrecht; doch mijne klagt werd in deszelfs officielen loop gestuit, en de beleedigde onschuld bleef onverhoord.

Zoodra een ondergeschikte met zijnen Chef overhoop ligt, krijgt hij gemeenlijk het gansche korps Officieren tot vijand, en hoe onbestaanbaar alle slaafsche laaghartige pluimstrijkerijen ook wezen mogen met den mannelijken aard en het verheven karakter diens edelen stands, zoo is het echter maar al te dikwerf het geval, dat menig een den ongelukkigen verstooteling, welk een afgetrokken stil en vreedzaam leven hij ook leiden moge, op allerlei wijze zoekt aan te randen, met geen ander oogmerk meestal, dan alleen

om zich verdienstelijk te maken in de oogen van den Chef; vooral dan, wanneer zulk een Chef eenige broeders of neven heeft, die als Gouverneurs van Provincien, of als Leden van den Staat, eene magtige sterke hand, of ten minste eenen krachtdadigen invloed hebben.

Er bestaan zelden eenige twisten of oneenigheden, in welke het langzaam invretend vergif der vuige laster en des hatelijken afgunst geen levendig aandeel nemen. Naauwelijks was er een proces zoo triomfant door mij gewonnen, of er werden wederom nieuwe strikken gespannen om mij op eene andere wijze uit den zadel te ligten. De eenige rijkdom, welke een Officier bezit, is zijne eer; zoo men hem deze onwaardeerbare schat weet te ontnemen, dan ontneemt men hem *alles.* Dit dierbaar *alles* was nu het vereenigd punt op welk mijne vijanden het oog gevestigd hielden, en hetwelk men nu stormenderhand moest aanvallen. Geene misdaad kon er bijna uitgedacht worden, welke de laster mij niet al op de schouderen wist te laden: onder anderen heeft men mij ook al voor eenen tweeden Pinetti, of voor iemand die de zwarte

kunst

kunst verstond, willen doen doorgaan, door mij te betigten dat ik zakken met zilver geld, welke in eene zware geldkist achter drie onderscheidene sloten, op eene voor mij onbekende plaats, bewaard werden en tot een gansch ander Bataillon behoorden, met welk ik geene de minste gemeenschap had, in koper zoude gemetamorphoseerd hebben. En, welke waren de gevolgen van al deze aantijgingen en beschuldigingen? — Die gevolgen lezer, waren, dat Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, wiens daden ten allen tijde de duidelijkste kenmerken droegen eener strikte regtvaardigheid, mij met eenen eervollen post begunstigde bij het Koninklijk Instituut te Delft, en zoo er in eenigen stand bij de armee op karakter, gedrag en zeden gelet wordt en met regt dient gelet te worden, dan is zulks zonder twijfel bij deze Artillerie en Ingenieursschool, welke, in zekeren zin, als de grondzuil der armee moet beschouwd worden. Dan, zonder hier in al de bijzonderheden uit te wijden over de eigenlijke beweeg-oorzaken dezer mijner plotselijke in hechtenis stelling, zonder hier te willen onderzoeken,

 of

of ik mij al dan niet zoude hebben kunnen verdedigen tegen hen die mijn persoon zoo gaarne in de Provincie West-Vlaanderen hadden willen zien overbrengen, kwam mij dat gedeelte van Nederland in allen gevalle alles behalve uitlokkelijk of veilig voor.

Zij die mijne onderscheidene werken tegen het bijgeloof gelezen hebben, zij die eenigzins bekend zijn met den heerschenden geest der Vlamingers, met den magtigen invloed der Priesters op het dom en fanatiek gemeen, zullen hier thans het beste kunnen oordeelen in hoe verre deze mijne vrees en tegenzin al dan niet gegrond zijn geweest; vooral zoo men daarbij in het oog houdt, dat die Provincie, zoo te zeggen, sedert de laatste tien jaren, bij uitsluiting het onderwerp mijner satijres geweest is, en men het over het algemeen aan mijne geschriften scheen toe te wijten, dat deszelfs bespottelijke straatplegtigheden, vooral die van Veurne en van het zoogenaamde heilig bloed te Brugge, de aandacht van ons gouvernement tot zich getrokken hebben en afgeschaft zijn geworden. Daarbij was het ook al vrij toevallig, dat

die

die arrestneming juist oogenblikkelijk moest volgen op eenen openbaren geestelijken pennenstrijd, in welken ik hoogstens een maand te voren met eenige Roomsch Katholijke pastoors was ingewikkeld, over eene Belgische processie, waarbij ik de regering en de geestelijkheid eener harer steden als openbare volksbedriegers aan de kaak had gesteld. (*)

Het zij echter verre van mij, dat ik alle deze omstandigheden hier aanhale om mij zelven van alle gebreken en begane roekelooze misstappen vrij te willen pleiten, of om mijne gedragingen achter het masker der verfoeijelijkste huichelarij te willen bewimpelen, en den schijn te geven, als of die vervolging meer het uitwerksel ware van aanhitsing, religiehaat en dweepziekte, dan wel van gehechtheid voor en belangstelling in de belangen van den staat, of uit zucht tot handhaving van regt en geregtigheid; maar ik

(*) Men behoeve deswege slechts het Algemeen Nieuws- en Advertentie-Blad van Junij 1825 na te zien.

ik maak er hier alleenlijk gewag van, om de wereld te doen zien wat eigenlijk de voornaamste beweegoorzaken waren die mij hier terstond op de middelen deden bedacht zijn, om mij door de vlugt te redden, en dat er voorvallen kunnen bestaan, in welke de vlugt eens gedaagden niet altijd voor afdoenende bewijzen van schuld kunnen noch mogen gehouden worden.

Zucht naar zelfbehoud is eene der allerkrachtdadigste drijfveren van ons natuurlijk instinkt, en wordt soms eene woeste dierlijke drift, welke niet altijd gehoor geeft aan de stem van eer of pligt, vooral zoodra het op het tijdelijk en misschien eeuwig geluk eener hartelijk geliefde wederhelft en van drie onschuldige kinderen aankomt. Het denkbeeld van mij ondankbaar en eerloos te gedragen jegens den besten der Monarchen, wien ik eenmaal zoo plegtstatig trouw gezworen en van wien ik nog kort te voren zulke schitterende blijken van goedgunstigheid ontvangen had, was verschrikkelijk; maar de door het hart snijdende gedachten van mijne vrouw en kinderen in het ver-

derf

derf te storten en de onschuldige slagtoffers te zien worden van de helsche wraak mijner vervolgers, was nog tien duizend maal verschrikkelijker, en na eene kortstondige worsteling tusschen eer en geweten, verkregen de gevoelens mijner geheiligde verpligtingen als man en vader boven die van soldij trekkend onderdaan van den Staat eindelijk de overhand, en de eenige zwarigheid, welke er nu nog slechts overbleef, was de schijnbaar bijna onmogelijke wijze van ontkoming.

Voor het boven-voorvertrek, in hetwelk ik mij bevond, stond de schildwacht met zijn zijdgeweer in de hand aan den eenigen uitgang. — Naast aan mijne woning, aan gene zijde der Schoolsteeg, was de Kazerne, voor welke verscheidene militairen op en neder wandelden; voor het front van het huis, hetwelk noch van tuin, noch van achterdeur voorzien was, stonden er verscheidene groepen van nieuwsgierigen met wijd opgesperde monden en oogen naar mijne vensters te gapen; want het ging hier in Delft, even als in 1802 bij mijne gevangenneming te Naarden; namelijk het gebeurde werd oogenblikkelijk als een

loopend vuurtje van oor tot oor voortverteld. Bij gevolg was er aan geene mogelijkheid van ontkoming hoegenaamd te denken, te meer daar zulks op heeterdaad diende te geschieden, alzoo de stadspoorten ten tien ure gesloten werden.

Mijne vrouw en kinderen rondom mij nedergeknield liggende, riepen wij eenparig Gods almagtigen bijstand in, en naauwelijks was ons gebed ten einde of het was mij als of de reddende beschermengel mijns waarlijk beminnelijken en deugdzamen gezins, mij toeriep: « vlugt ongelukkige, red u in « het gewaad uwer vrouw. » Zonder nu een enkel oogenblik te verliezen, zonder mij een enkel woord van dit voornemen te laten ontglippen, uit vrees dat de gedachte eener scheiding te verpletterend zoude zijn voor het teederminnend en diep gevoelig hart van de beste aller gaden, verzocht ik mijne vrouw, die destijds over den, juist zoo tijdigen, dood van haar die mij het leven gaf den zwaren rouw had aangenomen, om een half dozijn huizen ver met nederhangenden sluijer de straat op te wandelen, de sleutel der huisdeur met zich

zich te nemen, en vervolgens weder terug te komen. De van ontsteltenis en droefheid half bestorvene vrouw gehoorzaamde blindelings aan dezen geheimzinnigen last, welke hare vaneengeretene ziel met de bangste voorgevoelens vervulde, en na alvorens de luid schreijende kinderen in derzelver slaapvertrek opgesloten te hebben, voldeed zij met zigtbaren angst bevend en weenend aan mijn verlangen.

Men moet getrouwd, gelukkig getrouwd zijn en kinderen hebben, om hier al het verschrikkelijke en ontzettende van dezen onbeschrijfelijken toestand in al deszelfs afgrijselijken omvang te kunnen gevoelen, om zich hier een juist denkbeeld te kunnen vormen van de grievende smarten eener vrouw als de mijne, bij de uitvoering van dezen haren onheil voorspellenden last, om zich de wanhopige gebaren, dat door de ziel dringend gekerm voor te kunnen stellen van die onschuldige wichten van kinderen, welke door het gezigt van dien schildwacht vervaard, en door onze tranen en wilde wanhopige blikken getroffen, voor het eerst hunnes levens derzel-

ver

ver jeugdigen boezem door den dolk van den zwartsten der tegenspoeden voelden doorboren. Ook moet men man en vader zijn om zich een juist denkbeeld te kunnen vormen van mijne wroegingen, van mijne onuitsprekelijke folteringen, van mijne angstige bekommeringen voor de toekomst, van mijne wanhoop en vertwijfeling op de gedachte dat ik mij binnen eenige weinige minuten van deze zoo dierbare panden zoude losscheuren, dat hunne onschuldige kinderlijke lippen weldra te vergeefs den teederen uitroep van « vader! lieve « vader!» door het huis zouden doen weergalmen, dat zij, door mij van hunne moeder op te eischen, het bloedend hart van de beste, van de teederste der moeders als met gloeijende tangen van een zouden rijten, dat zij, welligt voor eeuwig van mij gescheiden, aan armoede, schande en gebrek ten prooi, den naam zouden vervloeken van hem die hun het aanzijn gaf; op de gedachte, zeg ik, op de allerontzaggelijkste gedachte dat ik mij binnen weinige oogenblikken moest losscheuren uit de armen eener vrouw die mij, van den dag af dat des regters en priesters hand

mij

mij door den heiligen echt met haar vereenigde, steeds zulk eene vlekkelooze trouw en wederliefde had toegedragen; die alle de deugden eener ware huisvrouw in zich vereenigde; wiens godvruchtig en in allen opzigte voorbeeldeloos gedrag en wandel, moederlijke teederheid, zuinig en huishoudelijk overleg, bevallige talenten, aanminnig en in mijn oog bekoorlijk gelaat, al de harten wist te winnen van hen die haar gekend hebben, en zulks in weerwil van den vlek welke de addertong der kwaadsprekendheid op hare deugd gelegd had. Van zulk eene vrouw, onder dusdanige omstandigheden, te moeten scheiden, was eene ramp welke tien duizend maal verschrikkelijker voor mij was dan alle mijne verledene rampen te zamen, en telkens als mij het zwart en akelig verschiet van haar toekomstig lot voor den geest kwam, moest ik alle mijne krachten inspannen, om dat afzigtelijk bloedig spook uit mijne verwilderde verbeelding te verbannen, uit vrees van op het laatst nog geheel en al den moed te verliezen tot uitvoering van mijn nu heilig en onwrikbaar vastgesteld besluit.

Ach hoe vele folteringen en zielesmarten hadden wij ons niet kunnen besparen, indien wij ons destijds met wat vaster en onbepaalder vertrouwen op de oneindige goedheid en almagt des ontfermers jegens ongelukkigen verlaten hadden, of indien wij toenmaals hadden kunnen voorzien, dat deze ramp de grondlegging moest wezen van eenen volgenden veel grooteren gelukstaat, en wij eenmaal redenen zouden hebben, om de vervolgers, die ons geluk poogden te ondermijnen, om de bewerkers van dezen onzen ramp te bedanken, en hen naast God als de grondleggers van onze tegenwoordige grootheid en welvaart te beschouwen.

Na eenige oogenblikken in de bangste onzekerheid gewacht te hebben, kwam mijne vrouw terug, en hare antwoorden op alle mijne vragen waren van eenen aanmoedigenden aard tot volvoering van mijn plan. De schildwacht, namelijk, had geen de minste notitie van haar genomen, hetzij door haren sluijer op te ligten of een eenige vraag te doen; gevolgelijk moest ik haar nu mijn voornemen ontdekken, en men stelle zich hier een

oogen-

oogenblik in de plaats dier diep beklagenswaardige vrouw, die mijne beide knien omvattede, zonder haar overstelpt gemoed door eenen vloed van tranen lucht te kunnen, noch te durven geven, mij bad en smeekte haar noch mijne kinderen toch niet te verlaten. De goede vrouw, voor wien ik al het gebeurde te Brugge, tijdens die oneenigheden met mijnen Chef, steeds zorgvuldig verzwegen had, om haar niet te verontrusten noch te bedroeven, en die tevens ook totaal van den aard mijner geschriften onbewust was, beschouwde mijne omstandigheden uit een gansch ander oogpunt.

Toen ik haar echter onder het oog had gebragt dat de vlugt het eenig redmiddel was hetwelk mij overig bleef, en dat zij zich ten vollen op mijne trouw en onveranderlijke liefde kon verlaten, ontdeed zij zich, na eerst nog een paar maal den schildwacht gepasseerd te hebben, terstond van hare kleederen, en hielp mij, met den moed eener Romeinsche heldin, stuk voor stuk aantrekken. De japon was, tot ons beider geluk, juist van pas in lengte, alzoo wij toevallig van dezelfde grootte

wa-

waren; maar het lijf, hetwelk naar de fijne leest mijner vrouw gemaakt was, liet achter op mijnen rug eene wijde opening over, die zeer omzigtig met de zwarte merinosche shall, welke zij om mijne schouderen hing, bedekt moest worden. De nieuwmodische hoed van gros de Naples sloot mij wel van pas om het hoofd, doch deszelfs wijd openstaande rand was in lang na niet zoo geschikt om mijn bruin en gerimpeld aangezigt te verbergen, als die ouderwetsche dames-hoeden, welke, als de kap van eene Hamburger postwagen toeloopende, bijna het gansche aangezigt bedekken, en een enkele opslag in de spiegel was waarlijk genoeg om mij al aanstonds de onmogelijkheid aan te toonen van op dusdanige wijze over straat te gaan, veel minder nog den schildwacht te passeren zonder oogenblikkelijk herkend te moeten worden, vooral wijl mijn leelijk mager gezigt zoo verbazend bij dat mijner jeugdige schoone afstak. Dit gebrek werd echter volkomen verholpen door eenen nederhangende zwarten rouwsluijer. Het slimste van allen was nu slechts dat er, in plaats van een fijn beelderig en wel gemaakt

net

net voetje, van onder die japon een paar lompe grove schoenen voor den dag kwamen, welke bij die mijner vrouw als de voeten van een molenpaard moesten afsteken. De pijpen mijner pantalon waren, wel is waar, tot aan de knien opgestroopt; maar de door het geringste sephiertje opgeligte japon zoude die mijner onderbroek verraden hebben, welke even boven de enkels over een paar grove sokken waren vastgestrikt. In plaats van eene zoogenaamde ridicule, hield ik een pakje onder den arm, hetwelk gedeeltelijk door den wijden omslagdoek bedekt was. Hetzelve bestond uit mijnen ronden hoed, binnen welken een blaauw lakensche burgerrok digt in een gerold zat. Echter liet ik dit pakje eerst voorbij den schildwacht dragen en in den gang voor aan de huisdeur voor mij in gereedheid liggen.

De klok in de tegen mij overstaande aloude toren had reeds negen geslagen. — Het, om deszelfs schuins overhellende kruin rondwarend, gevogelte zocht reeds in de door den tand des tijds gemaakte openingen naar een veilig nachtleger. — De lieve avondsche-

mering verkondigde nu langzamerhand de aannadering van den door mij zoo vurig gewenschten, maar tevens zoo zeer geduchten nacht. — Het beslissend, het ontzaggelijk oogenblik der uitvoering mijns plans was nu eindelijk daar. — Eene seconde meer — eene voetstap verder — en het lot was over mij en de mijnen voor altijd geworpen. — O! had ik mij in die verschrikkelijke oogenblikken, in dien bangen en akeligen stond, oneindig smertelijker, dan de smertelijkste prangen van den wreedsten marteldood, al het rampzalige mijns wanhopigen toestands voor oogen kunnen stellen — de onmiddellijke gevaren, welke mij en mijne dierbaarste panden bedreigden, het lot hetwelk mij, doch vooral mijne geliefde vrouw en kinderen, te wachten stond, in al deszelfs afgrijselijke gevolgen kunnen voorzien, of had ik daarbij op den smaad, op de onuitwischbare schande en de onteerende straf, welke mij, wegens deze schandelijke vlugt, deze onverantwoordelijke verzaking van eed en pligt, onvermijdelijk te wachten stonden, ernstig willen beginnen na te denken, dan had mij ge-

gewis de moed ontzonken in die laatste, alle beschrijving en tevens alle bevatting te bovengaande crisis, alwaar ik mijne in onmagt op den vloer nederzijgende vrouw hulpeloos, aan wanhoop en vertwijfeling ten prooi, moest achterlaten........ Ontzaggelijke, nimmer door mij te vergetene zielfolterende oogenblikken, hoe verscheurt gij mij thans nog, onder het te boekstellen dezer regelen, mijn van liefde en dankbaarheid kloppend hart. — Hoe vervoert gij mijne, thans van blijdschap, van onuitsprekelijke vreugde, verbijsterde zinnen. — Met welk eene trillende geestverrukking roep ik u thans terug aan mijne diep aangedane en hoog opgewondene verbeelding. Ach, dat uwe nagedachtenis, zoo lang ik adem hale, tegenwoordig moge blijven aan mijnen geest; dat gij mij steeds tot waarschuwing, tot gids, tot vuurbaak moge verstrekken op mijne volgende loopbaan; mij, in den thans nieuw door mij ingetreden levensstand, in het thans door mij nieuw in te treden verafgelegen werelddeel onophoudelijk moge aansporen tot eene strikte naarkoming mijner maatschappelijke en huishoude-

lijke verpligtingen; mij de ontzettende gevolgen der onbedachtzaamheid en der afdwalingen van het pad der deugd in al derzelver afschrikkende gevolgen steeds in het oog doen houden, en mij in al de onderscheidene betrekkingen mijner nieuwe roeping immer indachtig doen blijven, dat zij, die hier de redster van mijn leven was, de geheiligdste aanspraak heeft op mijne eeuwige erkentenis en hoogachting, op mijne onwrikbare trouw en vlekkelooze onveranderlijke liefde. — Ach driewerf dierbare, hartroerende oogenblikken, verschijn vooral telkens bij de opwelling eener verkeerde zondige gedachte met al diezelfde aandoenlijke treurtooneelen voor mijn aangezigt, zet mij gedurig aan om niets onbeproefd te laten, om de, op mij gelegde, stigma dier schandelijke vlugt zoo veel mogelijk uit te wisschen door mij dubbel verdienstelijk te maken voor mijn steeds dierbaar vaderland, door de aandacht mijner letterlievende landgenooten steeds op eene onderhoudende, aangename, leerzame en nuttige wijze aan mijne pen vast te kluisteren, en hen alzoo met mij het middel te doen zege-

nen, hetwelk het Opperwezen in deszelfs ondergrondelijke wijsheid gekozen schijnt te hebben, om mij welligt tot veel verhevener bedoelingen te behoeden.

Zoo veel mogelijk de bevallige houding en den luchtigen tred mijner vrouw nabootsende, trippelde ik nu met hoog opgeligte hielen de schildwacht schoorvoetend voorbij, ijlde de trappen af, als of ik op de vleugelen eens reddenden Engels weggevoerd werd, — sloop, terwijl mij de borst onstuimig op en neder zwoeg, de huisdeur uit, — sloeg, zonder naar eenig sterveling om te zien, met de snelheid des bliksems de Schoolsteeg in, — liep, of liever gezegd, zweefde, even als de afgerukte koornhalm, welke langs veld en akker door eenen rukwind wordt voortgedreven, de aloude enge Schoolpoort uit, — ontdeed mij buiten op het Singel in een wenk des tijds van mijn vrouwelijk gewaad, wierp hetzelve opzettelijk in den stroom, — trok mijne eigene kleederen aan, en zette mijnen, tot hiertoe onzekeren en besluiteloozen togt, even als een schichtig rendier, hetwelk door des jagers honden achtervolgd wordt, den weg

op naar Rotterdam langs het Jaagpad voort.

Zoo ooit de vinger der Voorzienigheid in eenige menschelijke verrigting ten duidelijkste heeft doorgestraald, dan was het ontegenzeggelijk in deze voor mij thans nog zoo onbegrijpelijke, zoo miraculeuze ontkoming; ook behoeve men zich hier slechts de volgende eenvoudige vragen voor te houden om zich daarvan oogenblikkelijk te overtuigen: « Wie schonk mij die tegenwoordigheid van geest bij mijne onverwachte en plotselinge in hechtenis stelling? — Wie weerhieldt den braven Kommandant, die mij arresteerde, van mij op staande voet tusschen de bajonetten naar de hechtste en sterkste gevangenpoort der stad te laten overbrengen? — Wie bragt mij in dien bangen stond zoo eensklaps op het gelukkig denkbeeld van mij zelven in het gewaad mijner vrouw te verkleeden? — Wie schonk mij, en vooral mijne schroomvallige jeugdige vrouw, den noodigen moed en onversaagdheid tot de uitvoering van zulk eenen gewaagden, zulk eenen schijnbaar hopeloozen stap, welks gelukking, (indien ik al zoo wel iemand van hoogen rang en aan-

zien

zien ware,) als eene allerzeldzaamste merkwaardigheid in de jaarboeken der geschiedenis zoude opgeteekend en aan het late nageslacht bekend gemaakt zijn geworden? — Wie weerhieldt de hand van den, in dit geval zoo door en door onschuldigen schildwacht om mijnen zwarten rouwsluijer op te ligten, — wie boeide zijne lippen van mij aan te spreken, — wie bond hem den blinddoek voor de oogen van mij niet achter dit masker te kunnen erkennen? — Wie weerhieldt de talrijke menigte, welke mijne woning omsingelde en welke meestal uit militairen bestond, mij op mijne voortvlugtende schreden oogenblikkelijk te achtervolgen? — Wie verwijderde iederen voorbijganger op mijnen weg en bijzonderlijk bij mijne ontkleeding buiten de poort? — Wie eindelijk bragt mij op het regte spoor, op een spoor, hetwelk in plaats van tot de verwoesting mijns huisselijken geluks, tot de bevordering mijns welvaarts strekken moest?» Ik laat de beantwoording dezer vragen aan des lezers eigen vrij wat godsdienstiger gevoelen en verlichter oordeel over. — Is dat antwoord

niet volmondig: « De mensch wilde ons ver-« derf doch God ons geluk, » of,

L'HOMME PROPOSE DIEU DISPOSE.

Op de hoogte van het dorpje Overschie vond ik eene schuit aan den waterkant, en wilde er de vaart mede oversteken, om alzoo mijnen weg naar Rotterdam te vervolgen, doch tot mijne bittere teleurstelling lag dezelve aan eenen ijzeren ketting vast. Mijn plan was dus, om, na mij alvorens ontkleed, en mijne kleederen zoo goed mogelijk, in een bundeltje bij een gebonden, boven op mijn hoofd vastgesjord te hebben, naar den overkant te zwemmen. Dan juist dat ik met deze koddige manoeuvre bezig was, zag ik iemand, met eenen langen polderstok op de schouderen, regelregt op mij aankomen. Men kan nagaan welk een vreemd en zot figuur ik hier in de oogen diens voorbijgangers moet gemaakt hebben, te meer daar ik, uit vrees van door denzelven verraden te zullen worden, de wijk genomen had in het water, alwaar mijn hoofd, even als dat van

eenen

eenen otter, boven uitstak. Vlak tegen over mij gekomen zijnde, bleef hij mij met een paar oogen aanstaren, als of hij mij werkelijk voor eenen otter of zeemeermin aanzag, en de vrees dat hij welligt op den inval mogt komen, mij als zoodanig door middel van zijnen polderstok dood of levend te willen vangen, deed mij besluiten hem onverwijld uit zijne dwaling te helpen, door hem ronduit te zeggen, dat ik, bij gebrek van boot of pont, op deze wijze den overkant wilde bereiken. « Die moeite kunt gij sparen kameraad! » was het antwoord, « voor eene fooi zal ik u overzetten. » Mij zelven nu weder aan te kleeden, mijnen geleider te volgen in eene verder op langs den oever liggende pont, en naar Overschie over te steken, was alles het werk van een oogenblik. Tegen twaalf ure des nachts bevond ik mij aldaar in die herberg, voor welke de Brabandsche diligences gewoonlijk stil houden.

Ik make hier van dit mijn toenmalige *Alibi* opzettelijk verslag, in geval men zulks tot vrijpleiting der schildwacht mogt van nooden

 heb-

hebben. De hospes dier herberg zal dit mijn *Alibi* kunnen bevestigen, zoo men hem slechts afvrage, of hij zich niet herinnere iemand, in den nacht van den 5den Julij 1825, gezien te hebben, die op het portret gelijkent hetwelk voor dit boekje geplaatst is. Zoo hij zich daarvan niets meer mogt kunnen te binnen brengen, dan herinner ik mij zulks des te beter; want juist, dat ik mij ten zijnen huize bevond, hield er een rijtuig voor de deur stil, uit hetwelk een reiziger afsteeg, die ons gansch onthutst zijnen nood kwam klagen, dat hij onderweg, bij het passeren der naastgelegene brug, door eenige gewapende manschappen was aangehouden geworden, en men hem met den blanken sabel in de vuist ten naauwkeurigste onderzocht en bekeken had. Men oordeele derhalve, hoe het er met mij in die oogenblikken gesteld moet geweest zijn; want het sprak van zelve, dat ik aanstonds begreep wat dit gestreng onderzoek beteekende. « Zonder twijfel, » dacht ik, « heeft men dadelijk bij het aflossen der schildwacht, hetwelk gewoonlijk om de twee uren geschied, en hetwelk dus zeer zeker eeni-

eenige minuten na mijne ontkoming heeft plaats gegrepen, mijne vlugt ontdekt; zonder twijfel heeft men dus ook terstond na die ontdekking gewapende estafetten naar Rotterdam afgezonden, om mij alzoo de pas af te snijden.» Zelfs bewonderde ik daarbij reeds de voorbeeldelooze waakzaamheid mijner voormalige overheden, beschouwde mij zelven reeds als een verloren man, en had bijna mijnen roodneuzigen hospes in den arm genomen om mij toch in zijne woning eene veilige schuilplaats af te staan. Van achteren bleek het echter, dat alles slechts een valsch alarm geweest was, en dat die gewapende manschappen niets anders waren dan eene soort van zoogenaamde Douaniers, die hier op de smokkelaars van Schiedamsche jenever moeten passen.

Terwijl ik mijzelven hier nu afvroeg, wat nut ik toch in het holle van den nacht te Rotterdam kon verrigten, of werwaarts ik toch in 's hemels naam mijne vlugtende schreden zoude henen wenden, hield de uit Brussel komende diligence, welke nog voor het aanbreken des dageraads te Amsterdam zoude

aan-

aankomen, voor de huisdeur stil. Reeds stond ik met een been op het wiel, om tegen de hooge Imperiale op te klauteren, en zoo doende ten minste nog eenmaal het geluk te mogen hebben van in het voorbij rijden mijne woning nog eenmaal weder te zien; ook kwam het mij veel raadzamer voor, om in Amsterdam, alwaar ik bloedverwanten en vrienden had, naar eene scheepsgelegenheid om te zoeken, dan naar Belgie te vlugten, en zoo doende juist den wolf in den mond te loopen, of, om mij zoo plat uit te drukken, juist bij den duivel te biecht te gaan. Dan tot mijn ongeluk, of, zoo als nu van achteren gebleken is, tot mijn onwaardeerbaar geluk, trok de Conducteur mij bij de panden van den rok naar beneden en wilde mij in de Cabriolet doen plaats nemen; dan dit was nu waarlijk in het geheel de plaats niet voor iemand die *incognito* reizen moet door eene stad, alwaar, naar alle gedachten, met arendsoogen op hem geloerd zoude worden. Ik liet gevolgelijk dit dol gewaagde plan varen, te meer daar ik mij ook bij een vlugtig terugdenken op vorige gelegenheden, herinner-

nerde, hoe weinig men zich in tegenspoed op bloedverwanten en vrienden kan verlaten. Daarenboven kwam het mij voor, dat ik, onder eenen bedekten naam, in den donkersten schuilhoek eener Brabandsche postwagen, met het hoofd diep in den bol van den hoed gedoken, en in de houding van iemand die met hoofdpijn geplaagd is, in alle veiligheid het land mijner vijanden, het centrum van het fanatisme, kon doorkruisen, zonder juist gevaar te loopen van als eenen anderen *Huss* of *van Praag* voor al mijn vorig geschrijf te moeten boeten, en zoo men mij onverhoopt onderweg mogt vatten, dacht ik, of zoo ik ten regte of ten onregte op de eene of andere wijze mogt opgeofferd worden aan de wraak van een door priesters opgeruid dweepziek gemeen, dan blijft mij ten minste nog die vertroosting bij, dat het in het boek des noodlots zonder twijfel opgeschreven moest staan of dit al dan niet het laatste bedrijf mijner moeijelijke, dan eens kluchtige, dan eens treurige, rol moest wezen.

Naauwelijks had dit nieuw en ik durf zeggen brutaal voornemen in mijn onstuimig en

tot

tot in de ziel vaneengereten gemoed post gevat, of ik zette mijnen nachtelijken togt met nieuwen moed en krachten langs den stillen en eenzamen rijweg *per pedis apostolurum*, gestadig angstig omziende, voort.

De lezer behoeve hier niet te vragen wat er zoo al in mijn binnenste moest omgaan in dien afgrijselijken nacht, op dien eenzamen weg, waar ik bij het minste geritsel van het loof, bij iedere, door het bleeke licht der lieve maan veroorzaakte, schemering angstig om mij henen zag, en somtijds voor mijne eigene schaduw gansch verschrikt terugdeinsde. Geen moordenaar, wiens vuisten nog rooken van het door hem geplengde bloed, kon geweldiger door de prangen van zijn geweten gefolterd, of door zichzelve als barbaarscher, afschuwelijker monster beschouwd worden dan ik, bij de verpletterende gedachten aan het rampzalig lot, hetwelk ik door deze mijne vlugt mijne hartelijk geliefde gade berokkend had. « Wie weet, » dacht ik, « wat akelige jammertooneelen er thans niet in de door mij ontvlugte woning voorvallen — door wat doodelijke ang-

angsten en hartverscheurende gewaarwordingen die ongèlukkige vrouw en kinderen in dit ontzettend oogenblik niet gemarteld worden. — Wie weet hoe vurig, hoe ootmoedig zij thans, nedergenield naast hare drie wanhopige kinderen, schreijend en kermend de Godheid aanroept voor het behoud van hem, die haar zoo wreedelijk den dolk in het hart stootte, van hem, die haar zoo ten eenemale onwaardig was, en over wien zij zich veeleer uit grond van hare ziel diende te schamen en te bedroeven.» Dan weder dacht ik, wie weet hoe de wanhoop en vertwijfeling zich meester gemaakt hebben van haar teederlievend, diep gevoelig hart, hoe innerlijk zij welligt in deze oogenblikken wenscht en snakt dat haar jeugdige levensdraad op eens afgesneden mogt worden. Mij dacht, haar akelig gekerm, het diep aandoenlijk geschrei mijner kinderen klonk mij van verre in de ooren en doorboorde mijne zwarte misdadige ziel. Ja, wie weet, riep ik, of men haar in dit zelfde verschrikkelijk oogenblik niet wreedelijk uit de armen harer kinderen losscheure, en als eene medepligtige of als eene

gij-

gijzelaar in mijne plaats naar eene gevangenis voortslepe. — Wie weet, groote God, welk een afgrijselijk vermoeden, wie weet, riep ik, of zij zich thans niet, door wanhoop vervoerd, onder het vervloeken van mijnen naam, het hoofd tegen de ijzeren poorten van haren akeligen kerker te berste stoote. In een woord, mijn gemoed was als eene onstuimige zee, welks witschuimende hooge brullende golven door eenen hevigen orkaan in allerlei woeste rigtingen heen en weder geslingerd worden, en zoo mijn, door angst en wroeging verbijsterde geest nu en dan voor eenig bedaard nadenken vatbaar scheen te zijn, dan was zulks slechts, om mij zelve af te vragen: Swaving! Swaving! wat hebt gij gedaan? — Is dit nu eenmaal het laatste bedrijf van uwen avontuurvollen wonderbaren levensloop? Zijn dit nu de gedragingen van iemand, die na zoo veel tegenspoed, na zoo veel ondervinding, en na bijna alle de scholen van wereld- en menschenkennis doorloopen te hebben, de voorzigtigheid, ja de deugd zelve behoorde te zijn? Zijn dit de gedragingen van iemand die tot zulk een waardig geslacht behoort, van ie-

iemand die door zijne godsdienstige geschriften de achting van sommige zijner landgenooten tot zich getrokken, en die door de getrouwheid in de waarneming zijner maatschappelijke betrekkingen de gunsten, de gemanifesteerde gunsten van zijnen Vorst verworven had? Zijn dit nu de gedragingen van iemand, dien het onwaardeerbaar geluk te beurt viel, met eene gade gezegend te worden, welke eenmaal zulke sprekende, zulke zeldzame bewijzen gaf van haren edelen en echt beminnelijken aard, — van eene gade, op welker innemend gelaat al de kenteekenen van een door en door gevoelig en deugdzaam hart zoo duidelijk te lezen zijn? — Moest dit nu helaas de belooning wezen, vroeg ik, voor al die vlekkelooze onveranderlijke liefde, welke zij mij van het oogenblik, dat ik haar als zestienjarig meisje uit de hand haars vaders ontving, op zulk eene voorbeeldelooze wijze had toegedragen, voor al die moederlijke zorg, teederheid en huishoudelijk overleg, met welke zij de vruchten van onzen echt tot hiertoe had gezoogd, opgevoed en groot gebragt, en welke deugden haar als huisvrouw

en moeder waarlijk den titel gaven van: « het « sieraad, het model des ganschen vrouwe- « lijken geslachts. » — O! hoe smertelijk, hoe folterend waren deze gedachten voor mijn van berouw en weedom bloedend hart; het was mij, als of ieder der hier aangestipte zielsgewaarwordingen als zoo vele aanklagers in dreigende helsche gedaanten voor mijne beangstigde verbeelding gerangschikt stonden — als of de schimmen mijner brave ouderen uit derzelver graven opwaarts stegen, en het uur vervloekten in hetwelk zij mij het aanzijn gegeven hadden. — Het was mij, als of ik, door mijne eigene schaduw vervolgd, eene doffe akelige stem meende te hooren, welke mij toeriep: « Bid ellendeling, bid, dat de « aarde zich voor uwe voeten opene, en de « diepste afgrond u oogenblikkelijk voor eeu- « wig verzwelge, om u zelven van de ondra- « gelijkste prangen eens schuldigen gewetens « en om tevens de maatschappij van een harer « verfoeijelijkste gedrochten voor altijd te ont- « lasten. »

In dusdanige woeste en zwartgallige gedachten verzonken, waarschijnlijk onbewust wer-

waarts

waarts mijne angstvallige schreden mij henen voerden, bevond ik mij in deze afgrijselijke gemoedsgesteldheid voor de geslotene poort eener voor mij gansch onbekende plaats. Dit oord nimmer te voren gezien hebbende, vroeg ik mijzelven, bevend van angst, herhaalde malen af: Wat beteekent deze poort, zoo sprekend gelijkende op den ingang van een dier aloude ridderkasteelen? — Bedriegen mij mijne oogen? — Zoude dit alles inderdaad het uitwerksel eener verwarde verwilderde hartstogtelijke verbeelding kunnen wezen? — Zoude de wrekende hand eener regtvaardige Voorzienigheid mij, ondanks mij zelve, op eene voor mij ondoorgrondbare bovennatuurlijke wijze voor de poorten mijner gevangenis geleid hebben? — Dan weldra werd ik door de bewoners der naastaangrenzende herberg uit mijne waanzinnige begoocheling opgewekt, en bemerkte nu, dat ik, die anders zoo bijzonder wel met den Rotterdamschen weg bekend was, en ook diende te wezen, bij mijn overhaastend vertrek uit Overschie, in plaats van links af, regt toe den weg naar Schiedam was inge-

slagen. Intusschen zoude het te wenschen zijn dat alle mijne vorige afdwalingen van het regte spoor van zoo weinig nadeelig gevolg voor mij en de mijnen geweest waren als deze. — Zonder lang te beraadslagen sloeg ik nu met luchtigen tred het mij aangewezen voetpad in en bevond mij nog voor het aanbreken van den dag aan den Steiger, van welke de Londensche stoomboot, nog dien zelfden morgen, naar Albions vrijen grond zoude oversteken. Het gezigt van dit vaartuig alleen vertegenwoordigde het denkbeeld van vrijheid in al deszelfs wijd omvattende onwaardeerbare voorregten voor mijnen geest. Volgens de gemaakte overeenkomsten tusschen ons Gouvernement en de andere naastbijliggende Koningrijken was mijn persoon als deserteur uit Nederlandschen dienst op bijna geen enkel grondgebied des Vasten Lands van Europa veilig; doch Engeland — Engeland alleen was het oord, in welk ik op eene veilige schuilplaats, in hetwelk ik op de bescherming der wetten rekenen mogt. Dit vaartuig was dus in mijn oog de reddende engel welke mij kon overvoeren naar

dat oord, naar die algemeene toevlugt van zoo vele schuldige en onschuldige vlugtelingen, naar het oord, alwaar zoo menig een, die elders even als de eik en de lindeboom bij het naderen van den guren kouden winter dor en onvruchtbaar toescheen, met nieuwe levenskracht en luister, even als geheel het plantenrijk bij de terugkomst der lieve voorjaarszon, begon te herleven, om door eene dubbele inspanning van krachten al het verledene weder rijkelijk te vergoeden.

Terwijl ik echter op het punt stond van mij hier in te schepen, kwam het mij als hoogst natuurlijk en bijna als zeker voor, dat dit de eerste plaats zoude zijn, alwaar men, bij het ontdekken mijner ontkoming, naar mijn persoon zoude komen zoeken, en indien zulks onverhoopt eens het geval geweest ware, dacht ik, dan had men immers bijna geene geschikter plaats voor een *habeus corpus* kunnen uitdenken, dan zoude men met regt hebben kunnen zeggen: « de oude rot is van zelve in de val geloopen. » Zelfs begon ik hier, hoe dieper ik op het gevaar, hetwelk mij bedreigde, doordacht,

meer en meer te begrijpen, dat dit oord voor mij geen enkel oogenblik langer veilig was, en ik deze stad niet spoedig genoeg kon ontruimen. Ook kon geen schip, hetwelk voor wind en stroom de bekoorlijke kronkelende oevers van den Rijn afzakt, met sneller vaart zijn voortgedreven, dan ik op mijnen togt naar Frankrijks grenzen, welke ik reeds den volgenden morgen, ofschoon niet zonder zware kosten en moeijelijkheden, noch zonder duizend angsten en gevaren, op de wonderbaarlijkste wijze zonder paspoort overtrok. De plaats, alwaar ik, even als de door eenen verslindenden roofvogel achtervolgde tortelduif bijna ademloos bleef nederzitten, om van den eersten schrik en vermoeijenis een weinig te bekomen, was Rijssel. Sommige gezigten in en buiten de stad, welke mij gelukkiger dagen herinnerden, schenen als het ware eene verzachtende pleister op mijne bloedende wond te leggen. — Rijssel was de plaats, alwaar ik de eerste veertien dagen mijns laatsten huwelijks had doorgebragt, en ik behoeve mijne getrouwde lezers niet te vragen hoe gaarne en met welk een innerlijk genot men

nog

nog steeds aan die eerste begoochelende liefdevolle oogenblikken en aan alle die tafereelen, welke daarmede in betrekking stonden, terugdenke. Niet, dat ik die eerste hartstogtelijke wellustige huwelijksstormen zoo hoog boven de meer op achting, op beproefde vriendschap en trouw gegrondvestte, ware, edele gevoelens van zuivere huwelijksmin de voorkeur geve, maar men moet toch evenwel in opregtheid van harte toestemmen, dat de *illusie* in die eerste dagen veelal van zulk eenen levendigen aard is, dat dezelve nog jaren achtereen de streelendste herinneringen achterlaat. Althans zulks was hier werkelijk met mij het geval. Het denkbeeld, den grond onder mijne voeten te drukken, welke ik eenmaal, bijna een tiental jaren te voren, met haar, die mij thans dierbarer was dan ooit, betreden had, de kerk te bezoeken in het nabijliggend dorp, alwaar onze handen voor het heilig huwelijks-altaar op zulk eene romaneske wijze ineengelegd waren, — hetzelfde huis binnen te treden, alwaar wij elkanderen zoo dikwerf onveranderlijke liefde en trouw hadden toegezworen, dit alles, le-

zer, komt u, op mijnen toestand denkende, welligt slechts als ontijdige, hersenschimmige, zotte denkbeelden voor; maar mij was het als of ik hier door onzigtbare banden aan al die getuigplaatsen mijns welligt voor altijd vervlogen geluks was vastgeketend. In onze zoo geliefkoosde wandelplaats, het zoogenaamd *Circle*, herkende ik zelf nog hetzelfde van rozen en klimop digt gegroeide prieeltje, in hetwelk ik voor het eerst hare lieve lippen bij herhaling op de mijne voelde. Het was als of deze zoete, deze zalige herinneringen mij haar persoon levend voor oogen stelden, als of hare lieve welluidende stem, terwijl zij met een blik vol van vertrouwen naar den hemel staarde, mij toeriep: « neen zulk « eene zeldzame wederzijdsche ware huwelijks-« min is al te behagelijk in het oog van Hem, « die de Liefde zelve is, om ons voor altijd « van elkander te scheuren.» « Neen,» riep mij mijn opgewonden verteederd gevoel blijmoedig toe: « gij zult haar eenmaal weder-« zien, hare fijne leest eenmaal weder met « uwe armen omvatten, haren ronden poezelen « arm weder om uwen hals voelen kronkelen;

« uwe

« uwe blijde tranen met de hare vermengen-
« de, eenmaal weder aan uwen mond, aan
« uwen boezem drukken, en haar welligt ge-
« lukkiger maken dan ooit te voren.»

De indruk welke deze aandoenlijke herinneringen op mij maakten, was zoo levendig, dat ik, bijna uit het oog verliezende hoe digt ik aan den rand stond van mijn verderf, op den overdreven, ja, sommigen zullen hier zeggen op den verregaanden onbeschaamden inval kwam, om ook dezelfde loge in den schouwburg weder te bezoeken, in welke ik den dag voor ons huwelijk met haar gezeten had, en terwijl de echtgenoote te Delft naar alle gedachten door duizend angsten bestormd werd, zat de echtgenoot te Rijssel in den schouwburg te denken over de woorden:

« *Et l'on revient toujours*
« *A ses premiers amours!*»

In plaats van mijn hoofd hier evenwel veilig en zorgeloos na den afloop der opera in een oorkussen tot aan den volgenden morgen in een logement neder te leggen, en de

waakzaamheid der Fransche politie te trotseren, stapte ik regelregt uit den schouwburg in de diligence naar Calais, in welk stadje ik juist bij mijne aankomst eene stoomboot gereed vond leggen om naar Engeland over te steken. Hoe gelukkig, hoe onuitsprekelijk gelukkig, loopt hier alles niet mede, want hier is er nu, dacht ik, volstrekt geen gevaar meer van achterhaald te worden; ten zij mijne vervolgers zich door eene Brigthonsche luchtpijp uit Brugge naar Calais mogten hebben laten overvoeren. Twaalf of veertien uren later en al het gevaar hield op te bestaan. — Mijne borst steeg reeds, bij die geruststellende, bij die voor mij zoo onberekenbaar gewigtige gedachten, van blijdschap en aandoening onstuimig op en neder. Dan hoe jammerlijk zag ik mij hier niet weldra in deze mijne blijde verwachting te leur gesteld; want naauwelijks had ik mij aan boord dier stoomboot tusschen de overige passagiers vermengd, en mij ingebeeld, dat er niets meer ter mijner ontkoming noodig was, dan het losmaken der touwen en het aan den gang brengen van het raderwerk, of ik zag de stel-

stelling eensklaps opgevuld met een aantal Politie-beambten en Gendarmes. Niet wetende, dat het in alle Fransche zeehavens gebruikelijk is, om op deze wijze alle uitzeilende passagier-schepen te onderzoeken, en man voor man naar zijne papieren of naar zijn paspoort te vragen, dacht ik oogenblikkelijk, dat zulks om mijn persoon te doen was, en menig vreesachtig vlugteling zoude welligt bij zulk een onverwacht verschijnsel, in de eerste opwelling zijner angstige driften, in allerijl zijn over boord gesprongen, liever zijn lijk aan de haaijen ten prooi gegeven hebben, dan zich zoetsappig over te leveren aan zijne beulen, om welligt op eene vrij wat smertelijker wijze dood gemarteld te worden. Dan welk een elektrieke schok dit gezigt mij ook in dat oogenblik deed ondervinden, hoezeer ieder lid mijns ligchaams ook beefde als het weerloos lam, hetwelk door eenen hongerigen wolf staat verslonden te worden, zoo begreep ik echter dien storm met bedaardheid van geest en met eenen mannelijken moed geduldig te moeten afwachten. De Politie-Kommissaris stapte met zijn schrik-in-

boe-

boezemend gevolg in de boot, begaf zich naar het voorste gedeelte van hetzelve en deed zich daar door ieder reiziger het paspoort vertoonen. Daarmede gereed zijnde, ging hij langs stuurboordzijde naar het achterste gedeelte van het vaartuig, en toen ik zulks bemerkte, schoof ik met labberlottigen tred en met een laconisch gezigt ongemerkt langs bakboordzijde naar voren, met oogmerk van mij zoo doende behendig tusschen de reeds onderzochte passagiers te vermengen. Dit plan was waarlijk niet zoo dom en zoude zeer zeker voor een mijner eerste meesterstukken zijn doorgegaan, indien het gelukkig ware uitgevallen; maar die behendige Fransche dievengeleiders lieten zich niet zoo gemakkelijk om den tuin leiden, en schenen met dergelijke slinksche streken van ouds bekend te zijn, ten minste ik was naauwelijks half weg, of men schoot reeds als havikken op mij los, en het kwam mij voor dat men bij mij nu ook veel nadrukkelijker dan iemand anders op een paspoort scheen aan te dringen. « *Il est dans mon coffre, je vais vite le* « *chercher*, » was mijn antwoord; en voor-

wen-

wendende dat mijn koffer nog niet uit mijn logement was aangebragt, spoedde ik van boord, als of een heerleger van booze geesten mij achter op de hielen zat, ijlde de stad in, liep regelregt de Duinkerksche poort uit, vond op den weg eene Engelsche reiskoets, sprong achter op de met spijkers en weerhaken bezette bank, en in minder dan een kwartier uur was Calais voor altijd uit mijn gezigt. Voor de poorten van het akelig stadje Grevelingen komende, liet ik mijne ongemakkelijke zitbank varen, doch had nu behalve den schrik, al het voorkomen van eenen ongepatenteerden jager, die door den eenen of anderen garde champêtre, of koddebeijer met eenige schoten ganzenhagel begroet was geworden, want behalve dat mij de lappen langs het lijf hingen, liep het bloed mijner bekomene wonden onder uit de pijpen mijner broek.

Bij eenen kleermaker ingeloopen zijnde om het eerste onheil zoo veel mogelijk te doen verhelpen, scheen het blinde toeval mij hier weder eene nieuwe trek te moeten spelen, om mij nieuwe wonden, maar wonden van

eenen

eenen verschrikkelijkeren aard, toe te brengen. Ik vond hier namelijk bij mijne aankomst het gansche stadje in rep en roer, en zag eene kar voorbijrijden, op welke eene dame zat, die tusschen verscheidene Gendarmes te paard gevankelijk werd weggevoerd. Het was de echtgenoote van den Luitenant-Kolonel Kommandant der stad Grevelingen, die men weinige dagen te voren uit zijn huis had opgeligt, en die te Duinkerken in de gevangenis zat, om aldaar door eene militaire vierschaar teregtgesteld te worden wegens het verkoopen van kruid uit 's Lands magazijnen. Kan men, vroeg ik bevende van angst, en terwijl mij het klamme zweet langs het voorhoofd droop, kan men eene vrouw arresteren voor hetgeen de man misdreven heeft? — « *Sans doute*, » gaf mij de kleermaker ten antwoord, « man « en vrouw maken immers een ligchaam uit. » Algoede hemel bescherm haar, riep ik in de hevigste gemoedsbeweging uit, terwijl ik mijn naakt en bloedend onderlijf bijna vergetende, eensklaps van mijne stoel opsprong, om naar Delft terug te ijlen. Door dit mijn zonderling gedrag, waarbij ik, in mijne onbe-

beschrijfelijke wanhoop, zeer zeker eenige Hollandsche uitroepen moet gebezigd hebben, moet ik dien armen kleermaker zonder twijfel in den waan gebragt hebben dat er bij mij een van de vijf op hol was, ten minste hij gaf mij oogenblikkelijk mijne broek onversteld terug en liet mij niet onduidelijk gevoelen dat hij blijde zoude zijn van mijn bijzijn ontslagen te worden.

Zonder mij hier nu een oogenblik langer op te houden dan volstrekt noodzakelijk was, sprong ik op eene naar Duinkerken rijdende Parijsche diligence, en verliet een stadje, hetwelk mij nog lange jaren na dato voor oogen zal zweven, niet alleen wegens het voorgevallene met die ongelukkige Kommandantsvrouw, maar ook wegens deszelfs akelig en armoedig voorkomen van binnen en bar aanzien van buiten, hetwelk een en ander in den volsten zin van het woord overeenkomt met de navolgende alom bekende uitroep: « *Que Dieu nous préserve de la peste* « *et de la garnison de Gravelines!* »

In de herberg, alwaar gemelde diligence uitstalt, mijnen intrek genomen hebbende, sloot

sloot ik mijzelven op in mijn eenzaam slaapvertrek, met geen ander voornemen, dan ernstig te beraadslagen, wat mij nu eigenlijk in deze mijne hagchelijke omstandigheden te doen stond, namelijk of ik andermaal naar de Nederlanden zoude terugkeeren, of ik dieper Frankrijk in zoude slaan, dan wel of ik er hier alles ja het leven aan wagen zoude om uit Duinkerk's haven naar Engeland over te steken. Na eenige hevige debatten met mij zelven kwam mij eindelijk het laatste plan als het raadzaamste en het voorzigtigste voor. Dan het gezigt van àl die politie-gasten en Gendarmes lag mij nog zoo koud op het hart, en zoo mijne onderneming hier even zoo mislukt, waar dan henen? — Aan den anderen kant beschouwd, kwam het mij voor dat men in Vlaanderen, bij het vernemen mijner ontsnapping, niets onbeproefd zoude laten, om mij terstond op te sporen, overal en zelfs ook onder de Fransche authoriteiten mijne signalementen in omloop te doen brengen, en dat die stukken, zoo als zeer natuurlijk is, het allereerst naar alle zeehavens zouden

af-

afgezonden worden. Mij bleef alzoo geen tijd van bedenken over; de kogel moest hier door de kerk, en ik moest mij hier voorbereiden tot eene onderneming, welke inderdaad geen onversaagder waagstuk mag genoemd worden, dan die in mijne woning te Delft; namelijk om mij, onder begunstiging der duisternis van den nacht, in het eerst uitzeilend schip of vaartuig, op de eene of andere wijze te verstoppen, en zoo doende de navorschingen der politie te ontduiken. Met deze stoute voornemens bezwangerd begaf ik mij naar den kant der haven, en vond daar werkelijk een schip hetwelk den volgenden morgen vroeg naar Londen zoude zeilen. Hetzelve noemde zich *the Redeemer*, dat is, de Verlosser. Deze naam alleen was reeds voldoende genoeg om mij al aanstonds een onbepaald vertrouwen in te boezemen, en mij den gewenschten uitslag reeds vooraf te verzekeren. Honderden van nieuwsgierigen, zoo heeren als dames, verdrongen zich hier op en rondom opgenoemd vaartuig, welks zamenstelling voor deze haven iets geheel nieuw en vreemd was, en onze voorzaten kon-

den zeer zeker met geen grooter oogen naar het eerst vervaardigd schip gestaard hebben, dan die nieuwsgierige Duinkerkers naar deze voor hun gansch vreemde stoomboot. In het eerst wilde ik al aanstonds van deze uitmuntende gelegenheid gebruik maken tot volvoering van mijn plan, en mij tusschen de nieuwsgierige menigte indringende, poogde ik voor en achter iedere best geschiktste schuilplaats ten naauwkeurigste op te nemen. Op deze wijze in de kajuit gekomen zijnde, wilde ik, om mijnen kans al aanstonds waar te nemen, in eene der met zijden gordijntjes behangen bedsteden springen; doch terwijl ik er reeds halfweg ingekropen was, werd ik overvallen door den kajuitsjongen, die mij zeer zeker moet aangezien hebben voor iemand die de nieuwsgierigheid wat al te verre dreef; ten minste ik hoorde hem eenige zonderlinge uitdrukkingen ontvallen, en bemerkte dat hij mij vrij verdacht ter zijde bleef aanstaren. Hierdoor afgeschrikt, begreep ik dat het mijn belang was; hoe eerder hoe beter den aftogt te blazen, en, daar het schip toch eerst den volgenden morgen tegen acht ure in zee zoude

de steken, besloot ik, bij het krieken van den dag, eene tweede proef te wagen. In mijn logement teruggekeerd zijnde, liet ik mij eene flesch Bourgogne voorzetten, en bragt den nacht, zonder een oog toe te doen, al peinzende door. Eindelijk zag ik de lang gewenschte morgenschemering met rassche schreden naderen, — beval mij op beide knien aan de bescherming van Hem, die mij tot hiertoe zoo wonderdadig gered had, — begaf mij met een angstig kloppend en bevend hart naar de kade, alwaar eenige slaperige Douaniers, of *Gardes côtes*, geloof ik, de eenige levendige voorwerpen uitmaakten. Al het volk aan boord was nog in diepe rust, uitgenomen de manschappen, die met de stoommachine bezig waren. Zulks verschafte mij een goed voorwendsel om aan boord te komen, door het voorluik af te klimmen, en een en ander van nabij te bezigtigen. — « Nu is het uw tijd, » riep ik mijzelven toe, « zoo gij u nu niet red, dan « zijt gij een verloren man, » en naauwelijks waren die woorden uit mijnen mond, of ik opende eene enge bedompte kleerkast, ver-

borg mij in den donkersten hoek, sloot de deur achter mij digt, en wachtte in de allermoeijelijkste houding biddend het uur af, hetwelk mijn lot en dat mijner vrouw en kinderen nu weldra voor altijd zoude beslissen. Na hier een paar uren in de doodelijkste benaauwdheid doorgebragt te hebben, begon het meer en meer toenemend gedruisch der toebereidselen voor de afvaart zich te laten hooren, en de opening van het sleutelgat van mijnen engen en bijna stikkend bedompten donkeren schuilhoek liet juist toe, om alles af te loeren, wat er zoo al van buiten in het vooronder omging. Dan wie schetst mijne hevige ontsteltenis toen ik eensklaps de deur mijner hangkast zag open trekken door een der matrozen, die hier een of ander kleedingstuk van den kapstok trekkende, mijn persoon gewaar werd. In het eerst deed ik even als de struisvogel, die in den waan verkeert, dat wanneer hij zich slechts met de kop achter eenen boomstam verbergt, hij dan voor deszelfs vervolgers onzigtbaar is; en stak mijn hoofd achter het eerste kleedingstuk het beste, hetwelk in mijn bereik kwam,

zon-

zonder mij wegens het overige mijns ligchaams te bekommeren; dan weldra hoorde ik uitroepen: « *G.. damn it haunts here in the cup-* « *board!* » (wat drommel! het spookt hier in de kast!) Dan naauwelijks klonk dien, voor mij zoo verschrikkelijken, uitroep in mijne ooren, of ik sprong in eene smeekende houding voor den dag, en bad dat men mij toch in 's hemels naam niet mogt verraden. Voor welk spook of gedrocht de Engelsche zeebonk mij eigenlijk in het eerst heeft aangezien, is mij tot heden toe onbekend, maar dit is althans zeker, dat indien Joost de Duivel in eigene vleeschelijke gedaante werkelijk voor zijn aangezigt verschenen was, hij niet gezwinder en angstiger het hazenpad had kunnen kiezen. Evenwel was hij geene seconde uit mijn gezigt, of hij kwam met een paar, van handspaken en bezemstokken voorziene, vierkante zeemansgasten terug, en zoo ik niet oogenblikkelijk al de zeilen mijner gebrekkige Engelsche welsprekendheid had bijgezet, en hen niet met beide handen door eenige blinkende vijf frankstukken ontwapend had, dan ware het hier zeer zeker met mij voor altijd

gedaan geweest. Onbegrijpelijk is somtijds de plotselinge uitwerking van het stomme geld. In een oogenblik waren aller gelaatstrekken veranderd, en, om mij tegen alle verdere navorschingen te beschermen, verborg men mij nu in dienzelfden schuilhoek achter eene zware verschansing van naar pik en teer ruikende matrozenbroeken, en men sloot de deur mijner hangkast op het nachtslot. Geene tien minuten daarna hoorde ik het gerammel van onderscheidene pallassen, en zag tot mijne ontzetting door het sleutelgat twee Gendarmes de trappen afkomen en al de hoeken en kooijen doorsnuffelen. Ik ben verraden, riep ik, terwijl ik reeds in mijne doodelijke ontsteltenis eene der broekspijpen om mijnen nek toedraaide, om mijzelve zoo doende voor de schandelijkste en smartelijkste onheilen, welke mij te wachten stonden, te behoeden. Mij dacht ik gevoelde mij reeds door die schavotgeleiders aangrijpen en van plaats tot plaats naar Brugge's prevotale gevangenis voortslepen. — Maar neen, alles was slechts het uitwerksel van loutere verbeelding. God, die mijn hart, doch

doch tevens ook de harten mijner vijanden, mijner aanklagers en regters kent — wilde mijn behoud. God, die alles hoort en ziet, die de geheimste schuilhoeken der menschelijke harten en dus ook de eigenlijke oorzaken en drijfveren mijner begane misstappen en de omstandigheden, van welke dezelve vergezeld gingen, even zoo goed kende, als die, welke de bewoners van het dweepziekste en gevolgelijk het onverdraagzaamste en gevaarlijkste gedeelte onzes lands hadden aangezet, om mij te vervolgen, wilde mijn behoud, of wilde in allen geval het behoud eener waarlijk godsdienstige beminnelijke vrouw, het behoud van drie onschuldige wichten van kinderen, want alles liep ten beste af; de politie-beambte met zijnen talrijken stoet had reeds de stoomboot verlaten — de touwen waren losgeworpen — ik hoorde reeds met een hijgend hart het rommelend geklots van het raderwerk — zag weldra mijne Engelsche redders voor mij staan, om mij in triomf uit mijnen kerker te verlossen — en op het dek komende, vertoonden zich de kusten mijns vaderlands

 reeds

reeds op eenigen afstand voor mijne oogen.

O! nimmer te vergetene hartroerende gewaarwordingen, welke pen is in staat u naar het leven af te schetsen? Wie is de lezer, die zich hier voor een oogenblik al datgene kan voor oogen stellen, en die daarbij tevens al datgene kan gevoelen wat er bij zulk eene blijde en aandoenlijke ontmoeting in mijne ziel moest omgaan? — Het was mij volstrekt onmogelijk om mijne hoog opgewondene hartstogten en gemoedsbewegingen in bedwang te houden, of mijne erkentenis jegens het Opperwezen, mijne onuitsprekelijke blijdschap en dankbaarheid te verbergen. — Met gevouwene handen, met mijne oogen naar den hemel gerigt, en onder eenen vloed van tranen, gaf ik aan mijnen, door duizend verschillende aandoeningen geprangden, boezem vrije lucht. De gedachte aan de onmiddellijke gevaren aan welke ik nog zoo kort te voren stond blootgesteld, de wonderbaarlijke, de zigtbaar goddelijke wijze, op welke ik uit dezelve gered was geworden, en de volle bewustheid van mijn volkomen behoud, vervoerden mijnen geest in eene blijde stille

ver-

verrukking tot hiertoe nog nimmer door mij ondervonden. Mijne redding aan de kusten van Yuma uit handen dier dweepzieke Spanjaarden, die mij insgelijks aan derzelver dolle woede hadden pogen op te offeren, leverde, wel is waar, een niet minder sprekend bewijs van Gods oneindige goedheid en almagt mijwaarts op; doch zoo lang men geen man en vader is, weet men dergelijke ontmoetingen onmogelijk uit dat zelfde levendig en gewigtig oogpunt te beseffen. Men moet in dusdanige omstandigheden niet alleen getrouwd, maar zelfs ook doordrongen zijn van al de geheiligde verpligtingen, welke de banden des huwelijks op ons gelegd hebben; men moet daartoe een hart bezitten, hetwelk vatbaar is voor al die reine en streelende gewaarwordingen, welke de genoegens en voorregten van den echt met zich brengen, hetwelk de deugden en goede hoedanigheden eener getrouwe, teedere gade, hetwelk de lieve, onschuldige, engelachtige bevalligheden, zoo geheel alleen aan de kindschheid eigen, weet te erkennen en op te merken. Ach! wat had ik in die heerlijke oogenblikken

 niet

niet willen geven, zoo ik, bij die verwijdering mijns vaderlands, mijne vrouw en kinderen met mij in diezelfde stoomboot had kunnen medevoeren, of zoo zij ten minsten hadden kunnen deelen in mijne blijdschap, in mijne aandoening, in mijne onbeschrijfelijke geestverrukking. Dan ik troostte mij met de blijmoedige gedachten, ja had zelfs een zeker heilig voorgevoel, dat deze waarlijk miraculeuze reddingen de eene of andere, voor mij verborgene, maar tevens gewenschte bedoeling in zich moesten bevatten. Neen, riep ik, dit alles kan onmogelijk louter toeval wezen — de hand, die mij tot hiertoe redde — die mij zulke treffende, zulke diepen eerbied en ontzag inboezemende blijken gaf van deszelfs goedheid en magt, zal gewis ook mijne verlatene vrouw en kinderen weten te beschermen, zal gewis ook zijn werk weten te voleindigen en dat gezin eenmaal weder in mijne armen terugvoeren — mij de middelen aanwijzen, om in al derzelver behoeften te voorzien — mijne schreden geleiden, mijn verstand verlichten — mijnen moed en ijver aanvuren, om voor hen het

da-

dagelijksch brood te kunnen verdienen, ja, wie weet het? — om welligt aan derzelver omstandigheden en tijdelijke vooruitzigten nog eenmaal eene veel gunstigere wending te geven, en alzoo nog eenmaal den hemel, die ons thans zoo geducht kastijdde, met tranen van dankbaarheid te loven en te danken en juichend uit te roepen: « Er bestaat een « magtig Oppergerigt hier boven, hetwelk « den schuldigen weet te vergeven en den « onschuldigen te beschermen. »

Tegen vier ure in den namiddag van denzelfden dag zag ik Engelands kusten reeds aan den horizont opdagen; dan onder welke gansch andere omstandigheden vertoonde zich nu dit inderdaad imposant gezigt aan mijn verrukkend oog in vergelijking van die tijden, toen ik dezelve als adelborst aan boord van de Gelderland, in dienst van Prins Willem V, voor het eerst aanschouwde! Hoe weinig dacht ik destijds dat dit zelfde land nog eenmaal het land mijner redding, de bakermat mijner welvaart worden zoude! Een schamel deksel was alles wat ik uit mijn vaderland met mij voerde.......... geen

ster-

sterveling op Albions volkrijken wijd uitgestrekten vrijen grond had immer te voren iets van mij gehoord noch gezien; zoo dat mij daar naar alle menschelijke berekeningen, niets dan smaad en hoon, armoede en gebrek te wachten stonden. Dan ik had het grootmoedig en menschlievend nationaal karakter van den, niet zonder reden, trotschen Brit reeds lang te voren meer dan eens bij mijne onderscheidene worstelingen door dit leven leeren kennen, en kon er derhalve proefondervindelijk over oordeelen. Mijn hart gaf mij reeds vooraf de heimelijke verzekering, dat ieder ongelukkig, vervolgd vreemdeling, dat ieder verdediger van rede en godsdienst, ieder voorstander en kampvechter van ware liberale gevoelens niet slechts op Engeland's grond, maar ook in Engeland's harten te allen tijde eene veilige schuilplaats vindt.

Terwijl ik deze voorgevoelens ter nederstelle, brengt men mij een der Londensche maandwerken, getiteld: *The spirit and manners of the age*, alwaar onder anderen de volgende uitdrukkingen, onmiddellijk achter

de

de recensie der *Tablettes Romaines*, op pag. 61 voorkomen:

« Wij kunnen echter dit Artikel niet be-
« sluiten, zonder onze lezers te verwijzen op
« een werk, hetwelk in Holland is uitgege-
« ven door *J. G. Swaving*, getiteld: *Galerij*
« *van Roomsche Beelden, of Beeldendienst*
« *der XIX eeuw. Het heeft dezelfde lof-*
« *waardige bedoelingen als dat van den*
« *heer Santo-Domingo, en er bestaat eene*
« *gelijkvormigheid in het noodlot van beide*
« *auteurs. Beide hebben aanspraak op de*
« *sympathie en op de hoogachting van al*
« *wat vriend is van Protestantisme en van*
« *vrijheid. Er zijn slechts eenige maanden*
« *verloopen, sedert hij tegen de woede zij-*
« *ner vijanden eene veilige schuilplaats vond*
« *in dit land van vrijheid — in deze vrij-*
« *plaats van patriotten en belijders.* » (*)

Het was acht ure in den morgen toen onze stoomboot Duinkerk's haven verliet, en des avonds

(*) Zie verder in den Appendix, aan het slot dezes Werks.

avonds ten tien ure stapte ik reeds bij *Tower Staires* aan land. Met hoogstens twee guinjes in den zak en met geen ander reisgoed dan een gehavend pak kleederen aan het ligchaam, dwaalde ik hier door Albions trotsche hoofdstad, als een van de kudde afgedwaald schaap, besluiteloos rond, tot dat ik eindelijk, door honger en dorst en vermoeidheid voortgedreven, ten laatsten mijnen intrek nam in *Coopers-Arms Lower Thames-Street*, alwaar de hospes zoo weinig crediet in mijn uiterlijk voorkomen scheen te stellen, dat hij mij vooraf de betaling afvorderde voor het nachtleger op hetwelk ik mij zoude nederleggen. Den volgenden morgen door het immer woelig Cheapside op en neder wandelende, was de eerste man de beste, die ik hier tot mijn ongeluk moest ontmoeten, een mijner voormalige Westindische kennissen de heer P.........s, thans, zoo ik hoor, Makelaar in tabak te Amsterdam. Daar deze landgenoot nog geen drie weken te voren op de beleefdste wijze te Delft ten mijnen huize ontvangen was geworden, zoo kon het gevolgelijk niet missen, zoude men denken,

of

of zoo iemand moest een meer dan gewoon belang in mijn ongeluk stellen, zoo iemand, die over mijn vorig huisselijk geluk en over de beminnelijkheid mijns gezins proefondervindelijk konde oordeelen, moest dadelijk met de warmste deelneming voor mij in de bres springen. Maar helaas, als de fortuin ons eenmaal den nek heeft toegekeerd, en zoo men dan eenige rekening wil maken op de medelijdende hulp zijner vorige tafelvrienden, dan is men de plank deerlijk mis. Evenwel haperde het hem, zoo als gemeenlijk het geval is, geenszins aan nuttelooze troostredenen, ijdele betuigingen en schoonklinkende beloften. Onder anderen bood hij zich oogenblikkelijk aan, om zich met eenen brief voor mijne vrouw te belasten, en mij, terstond na zijne aankomst in de Nederlanden, datgene over te zenden, wat hij van haar, of van mijne nabestaanden voor mij zoude ontvangen. Weinig vermoedende wat eigenlijk zijne hoofd-beweegoorzaken bij deze zijne vriendschappelijke dienstaanbiedingen konden wezen, wenschte ik mijzelven nog wel van harte geluk van, op zulk eene toevallige wijze een

ge-

gevoelig en medelijdend wezen aangetroffen te hebben, die het eerst mijne zonder twijfel dood beangstigde vrouw van mijne behoudene aankomst in Engeland zoude kennis geven; die haar zoude verzekeren mij met eigene oogen gezien, mij met eigene ooren gehoord te hebben, die haar mijnen eersten brief eigenhandig zoude uitreiken, haar behulpzaam zoude zijn in de bezorging van het antwoord op denzelven en in het overzenden van den daarin door mij aangevraagden zoo onontbeerlijken onderstand; kortom, die haar van de bangste, van de smartelijkste prangen, welke het vrouwelijk, het moederlijk hart kunnen treffen, in eens zoude komen verlossen; die de blijde boodschaps-engel zoude wezen, welke haar de kalmte en de rust zoude wedergeven, en haar van de liefde, van de onwrikbare trouw haars echtgenoots zoude verzekeren. Ach hoe ver was ik toen van te vermoeden, dat er gedrochten in de wereld konden bestaan, die voor de uitvoering van zulk eene aandoenlijke, van zulk eene waarlijk hartroerende taak ten eenemale ongevoelig konden wezen; hoe weinig kon

ik mij verbeelden, dat men laaghartig, onmenschelijk, ja barbaarsch genoeg zoude kunnen zijn, om van zulk eene geheiligde taak het schandelijkst misbruik te maken, om daarbij de deugd, de vlekkelooze deugd te durven aanranden, eener hopelooze verlatene en door droefheid en smart diep gefolterde gade, om zulk eene vrouw, onder dusdanige omstandigheden, tegen haren man aan te hitsen, haar te doen gelooven, dat deze zich weldra voor den kop zoude schieten, haar van hare kinderen pogen af te trekken, en, onder bedreiging van het verblijf haars echtgenoots te zullen verraden, onder bedreiging van haar zijnen brief niet te zullen afgeven, aan te willen zetten, hem naar Leiden te volgen, ten einde daar onverhinderd bot te vieren aan snoode dierlijke driften, die zelfs in de tegenwoordigheid dier schreijende wichten, aan de smeekend voor zijne voeten nedervallende moeder, de grenzen der welvoegelijkheid zigtbaar zoude overschrijden.

Ja, verstomd staande lezer, hoe onwaar-

schijnlijk, hoe ongerijmd en overdreven zulke vermoedens u ook mogen voorkomen, hoezeer gij ook tot hiertoe welligt getwijfeld hebt of de afgrond der hel nog ooit te voren zulke ontaarde monsters op aarde zoude hebben uitgebraakt, dit was echter, en hier roep ik de Godheid tot getuige, werkelijk het geval met dien snooden, met dien afschuwelijken P.........s, die thans ongestraft en waarschijnlijk nog wel als een eerlijk en deugdzaam man in uw midden verkeert.

In de tegenwoordige verbasterde tijden zullen sommigen misschien wel zulk eene bejegening met een glimlagchend gezigt slechts als eene zoogenaamde galanterie, als eene gewone *foiblesse du bon ton* willen beschouwen, en gevolgelijk deze mijne uitvaringen misschien voor dood ouderwetsch aanzien; doch de bedrieger bepaalde zich niet slechts bij zijn misdadig voornemen, om eene ongelukkige vrouw te verleiden; maar hij beging bij de mislukking zijner helsche pogingen eene daad, die, geloof ik, bezwaarlijk onder dien zelfden stempel van galanterie zoude kun-

kunnen blijven doorgaan; hij verrijkte zich, namelijk, met de *f* 80, welke mijne vrouw hem voor mij ter hand had gesteld, en dit geld, lezer! was nog wel het grootste gedeelte der gift, der waarlijk zeldzame grootmoedige gift, welke de Administrateurs der Artillerie en Genieschool, bij het afhalen mijner geldkist, *uit de daarin voorhanden zijnde kontanten* — aan die ongelukkige vrouw en kinderen voor levensonderhoud hadden ter hand gesteld. Wie ijst — wie beeft niet voor zulk eenen verregaanden afgrijselijken diefstal? Wie kan zich hier voor oogen stellen, dat zulk eene opeenstapeling van snoodheden werkelijk gepleegd werden door iemand, die zelf man en vader is — door iemand, die nog wel den schijn heeft van tot de fatsoenlijkste klasse der maatschappij te behooren? — Dan dit alles is nog niets, dit alles zijn slechts nietige kleinigheden, welke hoegenaamd in geene aanmerking komen bij de nog veel zwarter gruweldaad, welke daar weldra op volgen moest. De heer P.........s begreep zeer wel dat zijne gedragingen jegens

 mij-

mijne vrouw niet waarschijnlijk voor mij verborgen konden blijven; en dat zijnen begane diefstal vroeg of laat van zelve aan den dag moest komen. Om hier nu in te voorzien, moest hij een middel te baat nemen; hetwelk hem niet alleen tegen alle aanklagte en vervolging zoude beveiligen; maar hetwelk tevens dienstig konde wezen om zijne booze aanvallen op die onschuldige vrouw met beter gevolg te kunnen hervatten. In het *Monument Coffeehouse* had ik hem, bij het overhandigen van mijnen brief, onder het voor den dag halen van een paar geladene pistolen, doen verstaan, dat bijaldien mijne vrouw onverhoopt door schrik en ontsteltenis bezweken ware, ik haren dood nimmer zoude kunnen overleven, alzoo hare schim mij als haren moordenaar overal zoude vervolgen; dit zelfde zal ook mijn lot wezen, had ik daar bijgevoegd, ingeval zij mij voor altijd uit haar hart zoude kunnen verbannen. Deze betuiging was den booswicht niet ontsnapt. Eene pennestreek; dacht hij, en hij is niet meer. Een woord, en mijne gruweldaden

blij=

blijven voor altijd voor het oog der wereld bedekt. — Doch wij moeten de stelselmatige verdeeling van mijn verhaal hier niet vooruitloopen. In het II^de hoofdstuk zal zich alles verder behoorlijk ontwikkelen.

HOOFDSTUK II.

Dit hoofdstuk zij gewijd aan mijne dierbre Vrouw;
Het evenbeeld van liefde en ware huw'lijkstrouw,
De sieraad haar's geslachts, de liev'ling van haar land,
Zoo zigt- als wonderbaar beloond door Godes hand.

Tot hiertoe gaf ik een getrouw verslag van de wonderbaarlijk gelukkige wijze, waarop ik uit mijne woning, uit de stad mijner inwoning, uit mijn vaderland en eindelijk uit Frankrijk gevlugt ben en op Albions grondgebied behouden voet aan wal gezet heb; doch thans wil ik even zoo ook een onoverdreven, doch waarachtig tafereel ophangen van hetgeen mijne vrouw, na mijne ontkoming, te beurt was gevallen, en ik heb een heimelijk voorgevoel, dat zulks vrij wat meer belang zal verwekken, dan hetgeen mij overkwam, alzoo men gewoonlijk vrij wat leven-

diger aandeel neemt in het lot eener onervarene, schroomvallige, diep onschuldige en weerlooze vrouw, dan in dat van eenen doorleerden avanturist, die men vooraf weet, dat voor geen klein geruchtje vervaard is. Buitendien maakt haar gehouden moedig gedrag mijwaarts eigenlijk gezegd de eenige verdiensten, de eenige belangrijke bijzonderheid van dit werkje uit. Zij is hier, als het ware, de echte heldin der geschiedenis, en wat ook de hoofd-beweegoorzaken van de vlugt haars 's mans geweest mogen zijn, zoo is en blijft de daad, door haar verrigt, op zichzelf van eenen zeldzamen, van eenen edelen, van eenen waarlijk grootmoedigen aard; zoo heeft dezelve immer in het oog der wereld dezelfde aanspraak op ieders toejuiching en bewondering, als die van Maria van Reigersbergen, als die van Mevrouw de Lavalette, of van Mylady Nithisdale. Het kan gevolgelijk niet missen of eene korte schets der omstandigheden en gevolgen dier daad, moeten ook dezelfde levendige gevoelens van nieuwsgierigheid en belangstelling verwekken, als die honderdjarige anecdotes van de hier

opgemelde beroemde vrouwen. Om hiervan eene proef te nemen, en den lezer in staat te stellen zelf daar over te kunnen oordeelen, wil ik voornoemde anecdotes hier opzettelijk en zoo beknopt mogelijk doen voorafgaan, en aan een ieders eigene keuze overlaten om de gedragingen mijner vrouw bij de daarin voorkomende te vergelijken, en zelf te beslissen of haar naam al of niet verdient met de eerstgemelde gelijk gesteld en even zoo ook als een voorbeeld van zeldzame trouw, sterke tegenwoordigheid van geest en van vindingrijk vernuft, door de drukpers vereeuwigd te worden.

Zijn er onder mijne lezers die deze aloude extrakten uit de wereldsche geschiedenis reeds mogten gelezen hebben, dan bid ik hen dezelve ten minste nog eenmaal vlugtig over te zien, al ware zulks dan ook slechts alleen, om zich die gebeurtenissen weder bij deze gelegenheid voor het geheugen terug te roepen.

MYLADY NITHISDALE.

Na de ongelukkige onderneming van Koning

ning Jacobus, om andermaal Engelands troon te beklimmen, werden al de Engelsche edellieden, die de partij van dien Monarch gekozen hadden, veroordeeld om door beuls handen van kant gemaakt te worden. Deze strafuitoefening greep plaats op den 16den Mei 1716. Lord Nithisdale, wien men tot hetzelfde lot gedoemd had, was de eenige, die deze algemeene slagting wist te ontkomen, welk geluk hij alleen aan de vindingrijke teederhartigheid zijner echtgenoote te danken had. Men had de vrouwen de vergunning toegestaan om van derzelver echtgenooten, daags voor de terdoodbrenging, voor de laatstemaal afscheid te nemen. Mylady begeeft zich naar den gevangentoren, leunende op de schouderen van twee harer vrouwelijke bedienden, en in de houding eener ontroostbare vrouw, haar aangezigt in haren neusdoek verbergende. Binnen den kerker gekomen zijnde, deed zij het voorstel aan haren echtgenoot, die juist van dezelfde grootte was, om van kleeding te verwisselen en in dezelfde houding te vertrekken als die, in welke zij binnengekomen was. « Mijne koets, » vervolgde zij, « wacht u

« aan den oever van de Teems, alwaar gij « eene boot zult vinden, die u aan boord « zal brengen van een schip, hetwelk gereed « ligt om naar Frankrijk over te steken.» De krijgslist liep allergelukkigst af. Mylord Nithisdale verdween en kwam den volgenden morgen ten drie ure behouden te Calais aan. Toen hij bij zijne aankomst den eersten voet aan wal zette, riep hij in zijne blijdschap van verrukking uit: « God zij geloofd! ik ben behouden! » Deze geestvervoering moest hem terstond verraden; doch hij was nu niet meer in de magt zijner vijanden.

Den volgenden morgen zond men eenen geestelijken in zijne gevangenis, met oogmerk om hem tot het ondergaan der doodstraf voor te bereiden. Dan hoe vreemd stond die Evangelie-leeraar niet op te kijken, toen hij, binnenkomende, eene vrouw in plaats van eenen man voor zijne oogen zag staan! —

Het gerucht dezer ontkoming verspreidde zich nu weldra door geheel het slot, en kwam ter oore van deszelfs Kommandant, die nu het Hof deed afvragen, wat er met Mylady

Ni-

Nithisdale moest uitgevoerd worden. Het antwoord was, om haar terstond in vrijheid te stellen, en dadelijk nadat de poorten harer gevangenis opengezet waren, begaf zij zich naar Frankrijk, alwaar zij zich met haren echtgenoot vereenigde.

MEVROUW DE LAVALETTE.

De groote, onsterfelijke Engelsche dichter, Lord Byron, vereeuwigde het aandenken dezer beminnelijke heldhaftige Française in de volgende voortreffelijke dichtregelen:

Let Edinburgh Critics o'erwhelm with their praises
Their Madame de Stael, and their fam'd L'Pinasse;
Like a meteor, at best, proud philosophy blazes,
And the fame of a Wit is as brittle as glass:
But cheering the beam, and unfading the splendour,
Of they torch, Wedded Love! and it never has yet
Shone with lustre more holy, more pure, and more tender,
Then it sheds on the name of the fair Lavalette.

Then fill high the wine-cup, e'en Virtue shall bless it,
And hallow the goblet which foams to her name;
The warm lip of beauty shall piously press it,
And Hymen shall honour the pledge to her fame

To

To the health of the Woman, who freedom and life too
Has riskd for her Husband, we'll pay the just debt;
And hail with applauses the Heroine and Wife too
The constant, the noble, the fair Lavalette.

Her foes have awarded, in impotent malice
To their captive a doom which all Europe abhors,
And turns from the slaves of the priest haunted palace,
While those who replaced them there blush for their cause.
But in ages to come, when the blood-tarnish'd glory,
Of Dukes and of Marshals, in darkness hath set,
Hearts shall throb, eyes shall glisten, at reading the story
Of the fond self-devotion of fair Lavalette.

De vrije vertaling van dit, in meer dan een opzigt, zoo volmaakt op de getrouwe echtgenoote van den schrijver toepasselijk gedicht, is als volgt:

Brengt Regters! vrij uw lof aan Vrouwen als de Stael,
En Juffers als Pinasse in keur van woordenpraal:
Haar Wijsheid evenwel is flikkerlicht slechts te achten,
En bros als glas is, Wit! de roem die zij u bragten;
Maar vrolijk is de straal, en helder steeds de glans
Van uwe Huwlijkstoorts, ô Liefde en trouw uws mans!
Ja, nooit scheen heiliger, met reiner, zachter hette
Haar gloed, dan in uw naam, ô schoone Lavalette!

Vul boorde-vol de kelk! de Deugd drinkt zeegnend meê,
En heiligt kelk en drank, die opschuimt bij haar beê;
Ook zal de schoonheid die met roozen-lippen drinken,
En Hymen nog daarbij de lier voor haar doen klinken,
En wenschen heil die Vrouw, die voor haar Echtgenoot
Haar vrijheid overgaf, ja 't leven waagde en bood.
En wij, wij galmen ook den toost, dien 't hart ons zette:
Leef Gade! en ook Heldin! Leef, schoone Lavalette!

Vergeefs zette 't Geregt van fel ontstoken wraak
Zich neder op den troon, en velde in hare zaak
Een vonnis, vreesselijk, verschriklijk om te hooren:
Het miste aan 't Hof zijn doel; en 't kwam Euroop ter ooren.
Bloost, bloost dan, Helden! die uw roem met bloed bevlekt!
Eens ligt uw laauwer neer, met eeuwgen nacht bedekt;
Maar altijd klopt het hart, en glimt een traan, die zette
Bij wie uw offer leest, ô schoone Lavalette!

De wijze op welke Mevrouw Lavalette haren echtgenoot redde, was volmaakt dezelfde als die, aan welke de schrijver zijne ontkoming te danken heeft, en daar die gebeurtenis nog van verschen datum is, komt het hem voor, dat een juist en tevens beknopt verslag van dit voorval hier geenszins voor een *hors d'oeuvre* zal kunnen aangezien worden.

Graaf

Graaf de Lavalette was, zoo als men weet, in de eerste hevige onlusten van 1815 en 1816 een dier ongelukkigen, die zich, door zijne gehechtheid voor Napoleon, den doodelijken haat en de vervolging der Bourbons op den hals gehaald had.

Even voor dat Frankrijks Koning Lodewijk XVIII de mis ging bijwonen, vertoonden zich een heer en eene dame voor de nationale garde, welke voor de deur van de zaal der Maarschalken de wacht hield en wilden zich eenen doortogt banen, waarin zij echter verhinderd werden. Na eenige woordenwisseling kwam de Markies de Bartillac, een Officier bij de Koninklijke lijfgarde, te voorschijn: deze bemerkte dat het Marmont was en berigtte hem, dat zijne strikte orders waren, om niemand binnen te laten. — De Maarschalk fluisterde den Officier daarop iets in het oor, en na een kortstondig gesprek, hetwelk hoogstens eene minuut geduurd had, trad de Officier met de dame de zaal binnen. De Officier liet den Maarschalk in de zaal, verwijderde zich in een daaraangrenzend vertrek, en terwijl hij zich daar bevond scheen er iets bijzonders gaande te zijn.

Toen

Toen gemelde Officier terug kwam, wendde deze zich tot Marmont, hem te verstaan gevende, dat hij daar volstrekt niet blijven mogt; doch de Maarschalk geweigerd hebbende om zich te verwijderen, begon de Markies de Bartillac hem te verwijten dat hij zijn woord niet gehouden had en liep daarop in drift de zaal uit. Nu kwam de Koning benevens Monsieur en Madame de zaal binnen, met oogmerk om zich naar de kapel te begeven. Madame Lavalette ijlde daarop het Koninklijk gezelschap te gemoet, greep den monarch bij de hand, en op hare beide knien voor hem ter aarde vallende, riep zij biddend en smeekend uit: « Pardon, pardon sire! » De Koning kon zijne aandoeningen niet verbergen en de tranen rolden langs zijne wangen. Dan na eenen zeer ernstigen blik op Marmont gevestigd te hebben, riep hij Madame Lavalette toe: « Ik had niet verwacht « Mevrouw zulk een smartvol tooneel te moe- « ten bijwonen. Gij voldeedt aan uwen pligt « door te beproeven, om uwen echtgenoot te « redden: dan ik moet even zoo ook mijnen « pligt als Koning weten te betrachten. »

Hier-

Hierop maakte hij zich van haar los, vervolgde zijnen weg en scheen ten hoogsten aangedaan. Madame Lavalette beproefde vervolgens de Hertoginne van Angoulême te bewegen om bij den Vorst hare voorspraak te te wezen; doch door droefheid overstelpt viel zij in onmagt en werd vervolgens weggebragt. Daarop zond Marmont een brief aan den Koning, in welken hij de beweegredenen van zijn gehouden gedrag ontwikkelde, en waarbij hij Zijne Majesteit te kennen gaf dat hij geenszins vermeende verkeerd gehandeld te hebben door te willen beproeven of hij Lavalette's leven konde sparen, alzoo zulks niet verboden was geworden. De Markies de Bartillac werd in hechtenis gesteld. — Lavalette werd veroordeeld om Donderdags daaraanvolgende de straf des doods te ondergaan. — Mevrouw Lavalette begaf zich des Woensdags, als volgens gewoonte, tegen drie ure naar de conciergerie, om met haren echtgenoot het middagmaal te houden; — zij bragt hare dochter en de gouvernante met zich; zij kwam in eenen draagstoel en was zorgvuldig gedekt uit hoofde van den zwakken staat harer

gezondheid, als zijnde eerst kort te voren uit het kraambed verlost. Men vergunde, dat de draagstoel binnen in de gevangenis mogt toegelaten worden tot voor het vertrek hetwelk aan datgene grensde in hetwelk haar echtgenoot gevangen zat. De dochter en de gouvernante wandelden aan beide zijden van den draagstoel; tegen negen ure, of half tien (*) des avonds, verliet zij met hare dochter en gouvernante, op dezelfde wijze zoo als zij gekomen was, de poorten der gevangenis. Naauwelijks was de draagstoel in de straat of dezelve hield op zijde van een rijtuig stil, hetwelk, nadat er iemand in overgestapt was, in aller ijl verdween, terwijl de draagkoets eenen anderen weg insloeg. Terzelfder tijd trad de cipier Lavalette's kamer binnen, en vond daar zijne vrouw in plaats van Lavalette zelve. Het alarm werd oogenblikkelijk algemeen, en eenige Gendarmes renden het rijtuig achterna, doch hetzelve ingehaald heb-

(*) Juist hetzelfde uur en tijdstip van den dag in hetwelk de schrijver op gelijke wijze gered werd!........

hebbende, vond men slechts Lavalette's dochtertje. De draagstoel was insgelijks even zoo ras bij de Pont Neuf achterhaald; doch er zat niemand in. Ook werden terstond al de Barrieres gesloten, doch de vlugteling was verdwenen.

Op den daaropvolgenden Zaturdag werd er in de Kamer der Afgevaardigden door den heer Saismaisons onderzoek in de zaak gedaan; de Cipier en de Minister van Politie werden ondervraagd, en al de omstandigheden van Lavalette's vlugt moesten uitgelegd worden. De minister verzocht dat het onderzoek dier vlugt mogt uitgesteld worden; doch de Kamer wilde van geen uitstel weten. Er werden bij deze gelegenheid allerlei bedenkingen geopperd; onder anderen hoe het mogelijk ware, dat men Lavalette niet terstond van zijne tengere en fijngeleeste vrouw heeft kunnen onderkennen (*), als ook waarom

(*) Dezelfde bedenkingen welke door den Auditeur Militair te 's Gravenhage tegen den schildwacht van den schrijver geopperd zijn geworden.

om men aan drie personen den toegang tot Lavalette's vertrek vergund had, daar die vergunning zich enkel en alleen tot zijne vrouw uitstrekte. De Minister van Binnenlandsche zaken, Vaublanc, drong er op aan, dat de Kamer tot de order van den dag zoude overgaan, alzoo er reeds eene nasporing begonnen was. Dan de Ministers werden evenwel afgewezen; want de Kamer verwierp de order van den dag, welke zij voorgesteld hadden, en besloot, dat de motie naar het bureau van onderzoek zoude verwezen worden.

Intusschen werd de cipier, zoowel als de stokkenknecht of sleuteldrager der conciergerie, door de Prefecture van de Politie in custodie gehouden, en Mevrouw de Lavalette bleef gedurende eenigen tijd in de gevangenis opgesloten, en zulks nog wel in hetzelfde vertrek, uit hetwelk zij haren echtgenoot gered had. Naderhand heeft men haar evenwel, ofschoon niet dan tegen het stellen van solide borgtogten, in vrijheid gesteld, en zich moeten vergenoegen met den ontsnapten in beeldtenis op te hangen.

MARIA VAN REIGERSBERGEN.

Wie onzer, zal men zeggen, zoude onkundig kunnen zijn van de wijze, waarop deze vermaarde Nederlandsche vrouw haren man, Hugo de Groot, uit de magt zijner vijanden gered heeft? — Dan welk regt geaard vaderlandslievend hart luistert niet nog met de levendigste belangstelling naar de herhaling dezer, voor Neerlands vrouwelijk geslacht, zoo eervolle gebeurtenis, en kan zoodanige herhaling dan wel met meer gepastheid ergens aangestipt worden, dan bij eene gelegenheid als deze? — Gebeurtenissen van dien aard verdienen niet alleen telkens voor ieder opkomend geslacht herhaald, maar zelfs in gouden letteren op de marmeren gedenkzuilen te staan, welke voor dusdanige edele vrouwen, die haar leven voor derzelver echtgenooten veil hebben, dienden opgerigt te worden.

Eene getrouwe deugdzame gade is een geschenk van God.

De Groot zat omstreeks negentien maanden

in

in het slot Loevestein tegen over Gorinchem opgesloten, toen Muis van Holi, zijn verklaarde vijand, die een zijner regters geweest was, aan de Staten Generaal ter kennisse bragt, dat hij plannen vormde om te ontkomen, waarop men oogenblikkelijk naar Loevestein zond, om alles naauwkeurig te onderzoeken; doch ondanks alle mogelijke navorschingen vond men hoegenaamd geene redenen om de Groot van eenige zamenzwering ter zijner ontkoming te verdenken.

Zijne vrouw bleef evenwel intusschen allerlei plannen beramen op welke wijze zij haren man het best uit zijnen kerker zoude verlossen. Men had hem vergund, om boeken van zijne vrienden te leenen, en als hij die niet meer noodig had, zond hij die gewoonlijk in eene groote kist met eenig vuil linnengoed naar Gorinchem, alwaar zijn linnen gewasschen werd. Gedurende het eerste jaar werd die kist ieder keer door de wacht geopend en promptelijk onderzocht; doch op het laatst gewoon geworden zijnde, dat er niets dan boeken en linnengoed in te vinden was, werd men het eindelijk moede met daar

telkens zoo stiptelijk onderzoek naar te doen, zoo dat men nu de kist meestal ongeopend liet wegdragen. Naauwelijks had de vrouw van de Groot zulks opgemerkt, of zij begreep van die onachtzaamheid partij te moeten trekken. Zij gaf namelijk haren man te verstaan, dat het volkomen in zijne magt stond, om te ontvlugten, zoo hij slechts in de kist wilde kruipen in welke de boeken weggebragt werden. Om zijne gezondheid echter aan geen gevaar bloot te stellen, deed zij alvorens eenige gaatjes in de kist boren, ten einde hij op de plaats, alwaar hij met het hoofd zoude liggen, lucht kon scheppen, en liet hem beproeven, of hij zoo lang in die gedwongene houding kon opgesloten blijven als er tijd toe noodig was, om van Loevestein naar Gorinchem over te varen, en bevonden hebbende dat zulks op die wijze ten uitvoer kon gebragt worden, nam zij het stellig besluit, om bij de eerste gunstige gelegenheid de beste hare kans waar te nemen.

Weldra bood die gelegenheid zich van zelf aan. De Kommandant van Loevestein moest te Heusden wezen, om rekruten te werven,

en

en Maria van Reigersbergen deed in dien tusschentijd een bezoek bij de vrouw des Kommandeurs, bij welke gelegenheid zij tevens ongemerkt te kennen gaf dat zij zich verontrustte wegens de gezondheid van haren man, die naar haar begrip veel te sterk studeerde, en zij dus raadzaam keurde om zijne boeken terug te zenden, in allen geval zoo veel er slechts in de koffer bijeen gepakt konden worden. Aldus de vrouw van den Kommandant voorbereid hebbende, keerde zij naar het vertrek van haren gemaal terug, en, na alvorens hare bedienden in het geheim ingewijd te hebben, sloot zij hem in de kist. Om nu voor te komen, dat niemand zich zoude bevreemden waarom de gevangene zich niet liet zien, verspreidde men een gerucht, dat hij ongesteld en naar zijn bed gegaan was. (*) De soldaten pakten nu de kist op, droegen die buiten de deur, en dezelve zwaarder vindende dan naar ge-

(*) Dezelfde list, van welke des schrijvers vrouw zich bediende, toen de aflossende schildwacht er op aandrong om den gevangene zelven te zien.

gewoonte, riep een hunner; « daar zit zon- « der twijfel een Arminiaan in die kist. » De vrouw van de Groot, die daarbij stond, gaf met zeer veel bedaardheid van geest daarop ten antwoord: « Ja, dat moogt gij waarlijk « nog wel eens zeggen, dat er Arminiaansche « boeken in die kist zitten. » Men liet de kist vervolgens, niet zonder groote moeite, langs eenen ladder naar beneden zakken; doch een der soldaten dreef er met geweld op aan, dat de kist geopend en onderzocht moest worden, en liep zelfs naar de vrouw van den Kommandant, om haar te zeggen, dat de buitengewone zwaarte in de kist alle redenen gaven om te vermoeden, dat er iets bijzonders moest inzitten. Dan het zij nu, dat zij hetgeen er omging oogluikend wilde laten doorgaan, of dat zij er hoegenaamd geen acht op sloeg; dit althans is zeker, dat de Kommandants-vrouw niet toelaten wilde dat men de kist zoude openen, en haar antwoord aan dien soldaat was, dat Maria van Reigersbergen haar zelve verzekerd had dat er niets anders dan boeken in die kist gepakt waren, weshalve men die kist ongemoeid

mogt laten passeren. Men heeft naderhand verzekerd, dat een soldaten-wijf, hetwelk daarbij tegenwoordig was, bij die gelegenheid zoude gezegd hebben, « dat het de eer« stemaal niet zoude zijn een gevangene door « middel van een koffer te hebben laten ont« snappen. » Wat hier ook van zij, de kist werd met dat al naar de boot gedragen, en de dienstmaagd van de Groot, welke men van alles onderrigt had, was met de taak belast, om met de kist in de boot over te varen en te zorgen dat dezelve te Gorinchem promptelijk bezorgd werd. Aldaar aangekomen zijnde, wilde men de kist op eenen rolwagen naar huis laten brengen; doch de meid, die voorgaf dat er brekende waar in zat, verzocht, dat de kist toch allervoorzigtigst mogt behandeld worden, zoodat dezelve boven op een paard gezet en aan weerskanten vastgehouden werd. Op deze wijze bragt men de kist naar de woning van Daatzelaar. Deze Adriaan Daatzelaar, een koopman in garen en lint, was getrouwd met de zuster van den hoogleeraar Erpenius te Leiden, die een boezemvriend was van Hugo de Groot,

Toen de kruijers vertrokken waren, deed de meid de kist openen. De Groot had zich vrij wel naar de omstandigheden kunnen schikken, niettenstaande die kist ten hoogsten drie en eene halve voet in lengte had (*).

Hij kroop er nu onverwijld uit, verkleedde zich in een metselaarsgewaad, en begaf zich met troffel en loodplank in de hand achter door de tuindeur over de markt naar de poort die op de rivier uitkomt, en stapte in eene boot welke hem naar *Valvic* in Braband overbragt. Aldaar behouden aangekomen zijnde, maakte hij zich bij eenigen zijner aanhangelingen bekend, huurde een onbekend rijtuig en sloeg, zonder zich op zijnen togt aan eenig sterveling bekend te maken, regelregt den weg in naar Antwerpen. In laatstgemelde stad aangekomen zijnde, nam hij dadelijk zijnen intrek ten huize van Nicolaas Greven Covius, die te voren als Minister

(*) Deze zelfde kist, dit aloud gedenkteeken van Nederlandsche huwelijkstrouw en vrouwelijk vernuft, wordt, zegt men, nog in dezelfde stad van Delft door een' der inwoners bewaard.

ter te Amsterdam gewoond had, en die ook de eenige was aan wien de Groot zich bekend maakte.

Het was op den 22 Maart 1621 dat de Groot op deze wijze zijne vrijheid verworven had. Intusschen bleef men op Loevestein in den waan verkeeren, dat hij ongesteld was, en ten einde hem den tijd te geven om een goed heenkomen te zoeken, deed zijne vrouw aan een ieder gelooven dat hij gevaarlijk ziek was; doch zoodra was Elsje niet met de blijde mare teruggekomen, dat de Groot behouden en wel in Braband aangekomen was, of zij riep de wacht toe: « de vogel is ge-« vlogen. » De Kommandant, die intusschen van Heusden teruggekomen, en aanstonds van alles onderrigt was geworden, spoedde nu naar de vrouw van de Groot en wilde van haar weten, waar zij haren echtgenoot verborgen had? Haar antwoord was, dat hij zelf naar hem kon gaan zoeken; maar dat zij tot ophouding van alle verdere onaangenaamen angstvalligheden goedgevonden had, om hem in eene boekenkist naar Gorinchem af te zenden, en dat zij ten zijnen opzigte slechts

slechts haar woord gehouden had: namelijk van de eerste kans de beste waar te nemen, om haren echtgenoot zijne vrijheid te bezorgen. De Kommandant begaf zich daarop in driftige woede oogenblikkelijk naar Gorinchem, en den Opper-Magistraat der stad kennis gegeven hebbende van de Groot's ontsnapping, begaven beide zich nu naar de woning van Daatzelaar, doch vonden daar de kist ledig. Dadelijk nadat de Kommandant nu te Loevestein teruggekeerd was, deed hij Maria van Reigersbergen zorgvuldig opsluiten; doch daar zij een smeekschrift ter bekoming harer in vrijheid stelling aan Prins Maurits inzond, en deze er niets tegen hebbende, werd haar zulks door meerderheid van stemmen toegestaan. Eenige stemden echter tegen haar, en drongen er op aan dat zij gevangen zoude blijven zitten; doch de meerderheid begreep dat het waarlijk al te barbaarsch zoude gehandeld zijn om eene vrouw te straffen voor eene heldendaad bewezen te hebben. Twee dagen na de inzending van het request werd zij op vrije voeten gesteld, en toegestaan om al wat haar toebehoorde uit Loevestein met zich te voeren.

De vlugt van de Groot was het onderwerp van de vermaardste dichterlijke pennen uit dat tijdvak. In zijne Levensbeschrijving door Gaspar Brandt en Adriaan Callenburg vindt men een aantal gedichten, zoo in het Latijn als in het Hollandsch op de onderscheidene omstandigheden der vlugt in het algemeen, en op de voorbeeldelooze trouw en liefde van Maria van Reigersbergen in het bijzonder. Barlæus en Rutgersius onder anderen maakten eenige zeer sierlijke gedichten op deze gebeurtenis. Hugo de Groot zelf heeft zijne vlugt in Latijnsche rijm beschreven, welk gedicht door onzen grooten Joost van Vondel in Hollandsche verzen is overgebragt.

In een onlangs in Engeland uitgekomen werk over Hugo de Groot, geschreven door dien grooten Roomschen voorvechter *Butler*, bevat de beschrijving van deze vlugt een aantal bladzijden. In een onlangs bij ons over Hugo de Groot in het licht gekomen werkje vindt men verscheidene gedichtjes op die zaak toepasselijk; onder anderen staan mij daaruit nog de volgende regelen voor den geest:

Ja God hoort haar gebed, 't schip landt in Gorkums wallen;
Ook hier blijft Elsje stout bij 't klimmende gevaar.
Voor haar heldinnentrouw moet 's dichters loflied schallen.
Zij zelf geleid de Kist naar 't huis van Daatzelaar.
Hier vergt zij vreemden hulp; maar God! niets durft zij hopen:
Zij waant de Groot verstikt. « Ik leef, sluit spoedig open, »
Zegt d'edle vlugteling, en blikt vol vreugd in 't rond.
Daar rijst hij uit zijn graf, na weinig schrikvolle uren;
Maar ach, ontworsteld aan de bange kerkermuren,
Drijft hem de vrees voor wraak van zijn geboortegrond.

Thans, zoo ik vertrouw, door de hier aangestipte anecdotes van gelijksoortige verlossingen uit gevangenissen als de mijne, des lezers aandacht lang genoeg bezig gehouden hebbende, wil ik hierbij den brief overleggen welke ik aan den heer P.........s voor mijne vrouw ter hand gesteld had. Men zal er wel is waar niets van dien hoog verheven woordenzwier in vinden, welke in die van eenen Abeillard aan zijne Louise voorkomt; ook bestaat er geen het minste vooruitzigt, dat denzelven, even als die van dat verliefde paar, door mannen als Pope, Tollens

lens en Smith in rijm zal overgebragt worden; doch wat dezelve in verhevenheid en sierlijkheid van stijl, en in naauwkeurigheid van taal en spelling te kort komt, zal, hoop ik, eenigzins vergoed worden, als men daarbij slechts in het oog wil houden dat dezelve niet geschreven was voor een oordeelkundig publiek, maar dat het de onopgesmukte taal van het hart is, tusschen man en vrouw. De eerste brief aan mijne vrouw, welke door voornoemden Makelaar aan haar ter hand gesteld werd, was van den volgenden letterlijken inhoud:

Londres 16 Juillet 1825.

Ma chère Amie!

La plume me tremble dans la main, quand je pense que ces lignes paroitront en moins de 36 heures sous tes yeux.

Je devois d'abord commencer à te demander pardon de t'avoir causé tant d'alarmes, tant d'inquiétudes mortelles, tant de chagrins, de honte et de douleurs. Je devois même commencer à me demander si j'ose bien t'écrire

crire encore, après tout ce qui s'est passé, après t'avoir abandonné d'une manière aussi cruelle, sans t'avoir fait mes adieux, sans t'avoir dit un seul mot, sans t'avoir donné, en te quittant, un seul regard, un seul baiser; mais j'étois forcé d'agir ainsi, j'étois forcé d'être insensible comme un rocher, sans quoi je n'aurois jamais eu la force, ni le courage de m'éloigner de toi et de te laisser dans une situation pire que la mort. Sans cette fuite, ma douce amie! je serois maintenant le plus malheureux des hommes, je serois le victime de la vengeance la plus invétérée, et toi, chère épouse! tu serois maintenant une veuve désolée, car je n'aurois jamais pu survivre à tant de malheur; la honte et le mépris, la pauvreté et la misère, oui la mort peut-être, voilà ce qui auroit été ton partage si j'avois écouté mes sentimens envers toi, dans un moment où tout devoit se décider pour toujours; tandis que maintenant le ciel t'a conservé celui qu'il t'a donné pour époux, celui qui n'existe que pour toi, qui veillera à ton bonheur et aux besoins de nos enfans aussi longtems qu'il aura de forces pour tra-

vail-

vailler. Réjouis-toi donc mon aimable Charlotte — prosterne-toi devant l'être suprême, devant l'auteur miséricordieux de ma liberté: d'une liberté obtenue par un miracle si éclatant qu'elle fera un jour (tout me le dit, tout me l'assure d'avance,) le bonheur de nous tous, et quelque soit la situation horrible, dans laquelle je t'ai plongé, console-toi par ces mots inappréciables: *ton mari est libre.* — Mais quels tourmens affreux déchirent mon âme abattue quand je pense à tout ce que tu a du souffrir; quand je pense à l'état dans laquelle tu te trouve dans ce moment. A peine j'ose m'en former une idée, à peine j'ose me demander, qu'est ce qu'il est devenu de toi après que je me suis enfui de la maison. Je m'en forme des ideés les plus effrayantes, et néanmoins je désire, je m'impatiente, je brule même de tout savoir, de tout entendre. Tantôt je m'imagine qu'on t'a maltraité, menacé, entrainé dans une prison pour se venger de ma fuite, tantôt je te vois étendue par terre, avec la pâleur de la mort sur le visage, les cheveux éparts; tantôt je t'entends articuler les mots:

« mari ingrat et cruel, père insensible et bar-
« bare, voilà ton ouvrage!» O mon épouse desolée si tu pouvois lire dans mon coeur, si tu savois tout ce que j'éprouve dans ce moment; si tu savois par quelles vives inquiétudes, par quels remords douloureux mon âme est déchirée, tu pardonnerois bientôt tout le mal que je t'ai occasionné, tu me croiroit encore digne de ton estime, digne de ton amour, et bien loin d'augmenter ma détresse et mon désespoir par tes justes reproches, tu t'empresserois de faire cesser mes plus vives alarmes et de rendre la paix et la tranquillité à celui qui ne souffre que pour toi, qui n'a d'autre attachement à la prolongation de ses jours, que pour réparer ses torts envers la plus vertueuse, la plus tendre des épouses et pour faire le bonheur de ses enfans. Hâte-toi donc de me répondre le plutôt possible, et mon bonheur sera déjà à son comble en ne lisant uniquement que cette seule ligne tracée par ta main: « mon ami,
« j'ai su lutter contre la tempête que tu a fait
« éclater sur ma tête; mais je te pardonne tout,
« mon cher époux, je te pardonne; je t'aime

« en-

« encore. » Hâte-toi de me rejoindre avec tes enfans pour aller habiter un pays lointain, où nous serons à l'abri de nos persécuteurs, et quoique vivant dans une humble chaumière, quoique subsistant comme des simples agriculteurs de nos pénibles travaux, éloignés pour toujours de notre patrie et de tous ceux qui seront chers à notre mémoire, nous aurons du moins la douce consolation d'être réunis pour ne plus jamais nous séparer, nous saurons du moins apprécier, en nous rappelant sans cesse de cette nuit fatale, le bonheur d'être réunis après une catastrophe si touchante et désesperée. Il y à ici une société philantrophique, qui nous procurera un libre passage pour l'Amérique septentrionale, où l'on établit maintenant une nouvelle Colonie. Là, dans la province de Colombie, instruit par l'expérience et l'adversité, encouragé par ton amour, ton courage et ton exemple, je te prouverai par mon zèle et mon activité, combien je t'aime, combien je saurai me rendre digne d'une femme aussi aimable que toi. Sois persuadée ma chère amie, que tu y sera plus heureuse que jamais. Là pour tou-

toujours à l'abri de la jalousie, de la haine et de la vengeance de mes ennemis, tu ne me verra plus jamais sombre, distrait et chagrin, poursuivi par une vaine ambition et me cassant la tête pour satisfaire aux amusemens ou aux passions d'autrui, en sacrifiant mon propre repos et le bonheur de ma femme et de mes enfans. Nous y devrons renoncer, il est vrai, à bien de choses, à bien d'agrémens, mais tous ces extérieurs superflus et pompeux ne sont que des chimères, qui ne font absolument rien au véritable bonheur domestique, et qui ne valent pas la paix et la tranquillité, qui nous attendent sur les rives Américaines, où nous nous réjouirons encore un jour sous l'humble toit d'une cabane rustique et champêtre du bouleversement de notre bonheur actuel. Prends donc courage ma pauvrè femme, fie-toi entièrement aux conseils de ton époux, qui sera ton guide, ton protecteur, ton ami consolateur, et qui te dédommageras bientôt amplement pour tout ce que tu a souffert, qui saura bientôt récompenser tant de fidelité, d'amour et de tendresse. Je conçois que tu dois te trou-

trouver en ce moment dans un état affreux, que ton inexpérience, ton jeune âge, ta sensibilité, ton attachement à tes enfans et à leur père malheureux doivent t'avoir assommé de mille coups de poignard; mais chasse toutes ses idées attristantes, ramasse toutes tes forces, réfléchit à ce que nous devons à nos petits enfans, oublie tout le passé et ne pense qu'au futur; ne laisse point miner ta santé délicate par des chagrins inutiles, ni par de vaines alarmes, et ne perds jamais de vue; que le ciel qui nous a protégé jusqu'ici n'abandonnera pas une femme qui a donné de preuves si éclatantes de son amour et de son courage.

Quant aux moyens d'accomplir le projet de ton émigration, je suis persuadé que mes compatriotes ne te laisserons pas dans la détresse; mon coeur me l'assure qu'il s'empresseront de t'assister. La générosité et la compassion des maux d'autrui sont les traits véritables, qui caractérisent les Hollandais. Tu les verras voler à ton secours, partager et soulager tes douleurs, soutenir ton courage et te combler de leurs bienfaits, car

voilà leur plus grand bonheur, voilà leur véritable fort; c'est par-là qu'on les appelle, à juste titre, la nation la plus philantrophique de toute l'Europe entière.

Ne t'inquiètes pas de passer l'océan, qui paroît si terrible aux yeux d'un sexe craintif et timide. Ne te rends pas trop aux transports de la sensibilité et de l'amour filiale, en quittant pour toujours le pays, qui t'a vu naitre, en portant les derniers adieux à un père courbé par l'âge et marchant à pas précipités vers son tombeau, en prenant congé des amies de ta jeunesse, des bienfaiteurs de ton mari, des personnes respectables, sincères et compatissantes, qui ont toujours partagés nos plaisirs et nos peines pendant notre séjour dans le pays de nos pères, l'asyle de notre prospérité passée, de nos perspectives évanouies; mais prens double soin de toi, ne te refuse surtout rien qui puisse te donner des forces. Pense pour l'amour de Dieu, qui te protège, quel seroit le sort terrible de nos enfans, de nous tous, en cas que tu tombois malade dans des momens aussi critiques que décisifs. Arme-toi

donc

donc de courage et de fermeté, sois la protectrice de nos enfans, essuye tès larmes, retenez tes sanglots et tes soupirs, et prends dès ce moment la noble résolution d'achever un ouvrage digne d'une femme aussi courageuse, aussi héroine que toi.

J'ai dans ce moment la coeur trop brisé par toutes sortes d'émotions touchantes et pénibles de te raconter ici tout ce qui s'est passé à mon égard depuis l'heure de mon départ; mais il suffit que tu puisse te tranquilliser tout à fait sur mon sort actuel. Je suis ici à l'abri de toute poursuite, sous la protection des lois Angloises et je n'ai d'autre inquiétude, je ne souffre que pour toi; c'est toi seul qui occupe nuit et jour mon esprit égaré et l'idée qui m'effraye le plus, c'est la crainte d'avoir perdu ta confiance, d'être banni de ton coeur, d'être blamé, accusé, maudit par ta bouche, et que tu me crois assez inhumain et féroce que j'ai pu te quitter pour t'abandonner à jamais. Mais l'idée qui me tourmente le plus et qui me poursuit sans cesse comme un spectre horrible, c'est ma crainte qu'on t'aye arrêtée pour avoir favo-

risé ma fuite. Juste Ciel! si cela fut vrai quel coup foudroyant me frapperoit en apprenant une nouvelle pareille. Combien je maudirai l'heure de ma naissance — quel monstre hideux ne serois-je à mes yeux? — O mon épouse chérie! hâte-toi de faire cesser le plutôt possible une inquiétude mille et mille fois plus affreuse que toutes les agonies de la mort la plus terrible. Non, non, il n'est pas possible — mon esprit s'égare. — Quel être humain pourroit, oseroit mettre une main audacieuse sur l'innocence même? qnel barbare oseroit arracher la plus fidèle des épouses, la plus tendre des mères des bras de ses enfans? Non on est incapable en Hollande de commettre un pareil sacrilège, de commettre un forfait aussi atroce que révoltante envers une femme, qui porte la vertu et la candeur sur chaque trait de son visage? — Voilà ma Charlotte, les idées qui m'occupent, qui me poursuivent, et qui me tourmentent et me consolent tour à tour. Je m'imagine qu'il est pour ainsi dire de toute impossibilité, que tu a pu résister à tant de malheur, surtout au moment terrible de mon départ. Quelle

nuit

nuit affreuse ne dois tu pas avoir passé et puis le lendemain, toutes ces inquiétudes, la découverte de mon échapade de la maison, les recherches, les procédés, les hurlemens des enfans; enfin ma bonne amie je tremble quand j'y pense, mais tout de même ne me cachez rien; faites moi sentir toutes tes souffrances, partager dans toutes tes peines, car il n'y a rien de si doux, de si soulageant, que d'ouvrir son coeur envers un époux fidèle et sensible, qui sait apprécier l'objet chéri qui fait le bonheur de sa vie. Remets ta reponse à monsieur P.........s, qui vous remettra celle-ci, et comme je me trouve sans argent, sans habits, sans aucune connoissance, je te prie de tacher d'une manière ou d'autre à me procurer quelque soutien; tu peux tout confier à ce monsieur, qui m'a promis de me le faire parvenir lui-même par le premier bateau à vapeur, et qui, ayant été témoin de mon indigence, s'empressera sans doute de venir à mon secours sans aucun délai. Embrasse mes enfans, parle souvent de leur père pour qu'ils ne m'oublient pas, et

pense toujours à ton ami, à ton cher époux

J. G. SWAVING.

Aldus gerustgesteld, dat mijne vrouw en kinderen nu weldra voor het eerst zouden vernemen wat van mij geworden was, en werkelijk deelende in de blijdschap, welke die tijding mijns veiligen behouds aan dat beklagenswaardig gezin verschaffen moest, begon mijn noodlot mij nu oneindig veel dragelijker toe te schijnen; te meer daar ik bovendien, nog dienzelfden dag na het vertrek der stoomboot, vernomen had, dat er weldra een schip met eenige kolonisten naar Columbia zoude vertrekken, en mijne wenschen derhalve spoedig zouden vervuld worden. Daarbij verlustigde ik mij ook reeds in de voorbaat op het geruststellend denkbeeld van binnen hoogstens een zestal dagen eenigen onderstand te zullen bekomen; want men kan ligtelijk nagaan hoe verschrikkelijk de toestand niet wezen moet van iemand, die met niets anders hoegenaamd dan met het weinige, hetwelk hij

aan

aan zijn ligchaam heeft, in eene stad als Londen moet rondzwerven; want Londen mag in een opzigt de rijkste en tevens ook de armste plaats van geheel de wereld genoemd worden. Zelden of ooit zal men hooren dat iemand van honger en gebrek midden in de straten eener rijke koopstad is omgekomen, en evenwel is zulks in Londen, in weerwil der talrijke weldadige gestichten, in weerwil van al dien rijkdom, pracht en overdaad meermalen het geval. Men oordeele dus met welk een smachtend verlangen ik uren achtereen reikhalzend naar de terugkomst van die stoomboot stond uit te kijken, en hoe mijne gansche ziel op de verrigtingen des heeren P.........s mijwaarts gevestigd was. Eindelijk kwam de lang gewenschte stoomboot aan, eindelijk stond de roodgerokte brievenbesteller met eenen brief voor mijne oogen, en nog gevoel ik hoe al mijne leden beefden, hoe hevig mijn hart begon te kloppen toen ik denzelven aangreep, ontzegelde en zonder eenig geld te vinden de handteekening zag van den heer P.........s. Lees de hier overgenomen regels uit dien brief zelven, goede lezer, en stel u een oogenblik in mijne plaats.

« *Am-*

« *Amsterdam 27 Julij 1825.*

« *Uwe vrouw noch kinderen willen niets*
« *meer van u weten. Het best is, dat gij*
« *als soldaat naar Griekenland vertrekt, om*
« *tegen de Turken te vechten, of dat gij u*
« *als knecht in een of ander koffijhuis ver-*
« *huurt; want hier wil geen sterveling eene*
« *hand aan u uitsteken; ook wil ik in het*
« *vervolg niets meer van u hooren.*

« *P.........s.* »

Naauwelijks kon ik aan mijne oogen geloof slaan, het was mij als of de aarde onder mijne voeten wegzonk, en sedert de veertig jaren gedurende welke ik op het tooneel dezer wereld waarlijk wel mijn aandeel in voor- en tegenspoed had, trof mij nooit iets zoo verplettends. Een ieder weet, dat er bijna geene roman of geen tooneelstuk bestaat, of er komt gewoonlijk een of ander zwart afschuwelijk wangedrocht in voor, om zoo doende de edele karakters, en meestal om den held of de heldin der geschiedenis met des te schitterender kleuren op den voorgrond te kunnen brengen. Deze ouderwet-

sche

sche kunstgreep is zoo algemeen, dat er bijna geene wandaden zijn uit te denken, welke niet al door roman- en tooneelstukschrijvers zijn aangehaald geworden; doch men vrage hier onpartijdig, of zij wel ooit te voren bedacht zijn geweest op zulk eene aaneenschakeling van gruwzaamheden; of derzelver Thornhill in den Predikant van Wakefield; derzelver Lovelace in Pamela; Walter in Theresia, of het Weeskind van Geneve; Jago in Othello door Shakespeare, en de Lastelaar, welke afschuwelijke rol zoo meesterlijk door wijlen onzen beroemden Bingley werd uitgevoerd, wel op eenige vademen na, bij de gedragingen van dezen P.........s in vergelijking kunnen gebragt worden? Men vrage hier onpartijdig, of men wel met eenige mogelijkheid slechter karakter zoude kunnen uitdenken; want hier vereenigen zich nu waarlijk al de snoodheden, welke er zoo al in het bedorven menschelijk hart kunnen uitgebroeid worden, als het ware, in een middenpunt te zamen; hier vereenigen zich het trouwlooste verraad, de verregaandste ongevoeligheid, de vuilste dier-

lijk-

lijkste driften, met voorgenomene vrouwenschennis, met den laaghartigsten diefstal, ja met vooroverlegden moord en doodslag te zamen; hier worden eenen Cartouche, eenen Schinderhannes, ja al de ontaardste booswichten uit vroegere en latere eeuwen in gruwzaamheid overtroffen; hier wordt zelfs de Vorst der hel met al deszelfs duivelsche legermagten uit het veld geslagen en beschaamd gemaakt.

Het komt mij thans nog onoplosbaar voor hoe het mogelijk is, dat ik niet dadelijk bij het lezen van dien verwenschten brief al het misdadige van 's mans helsche bedoelingen ten duidelijkste heb ingezien, en ik niet terstond begrepen heb dat er in dien plotselingen overgang van voorkomende beleefdheid en vriendschaps-betuiging tot de platste, onbeschoftste en de beleedigendste uitdrukkingen, iets geheimzinnigs moest opgesloten liggen; doch hetgeen mij hier het onbegrijpelijkste van alles voorkwam, was, dat er nog wel eenen brief van mijne vrouw in dit brutaal geleide ingesloten zat; want, zoo die uitdrukkingen terneergesteld waren, om mij

aan

aan te hitsen tot volvoering van het wanhopig voornemen, hetwelk ik hem te voren onder de roos zoo stellig had te kennen gegeven, waarom dan dien brief mijner vrouw niet verdonkerd? Deze bedenking moest mij derhalve de angstigste voorgevoelens van den inhoud diens briefs inboezemen, en ik wil thans ronduit bekennen, dat ik naauwelijks den moed had, ja dat alle mijne leden beefden van angst, om dien te voren zoo vurig gewenschten, doch thans door mij zoo zeer geduchten brief te ontzegelen. Zonder dat mijn geweten mij hier beschuldigde van ooit te voren de geringste reden van misnoegen aan mijne immer goedhartige en toegevende vrouw gegeven te hebben, lag mij echter het verwijt wegens deze mijne zoo plotselinge verwijdering als eenen steen op het hart; ik verbeeldde mij hoe het babbelachtig gekwaak van eenige praat-, laster- en bedilzieke schijnvriendinnen haar hoofd met allerlei wantrouwige gedachten tegen haren ontvlugten man waarschijnlijk om strijd zoude bestormd, hoe men zich zoude beijverd hebben om haar eene *Chronique Scandaleuse* van alle mijne voor-

ma-

malige galanteriën en *coups de jeunesse* voor te houden; hoe mijne Roomsche antagonisten mij als een kind des duivels aan haar afgeschilderd, en haar met eeuwige verdoemenis zouden bedreigd hebben, zoo zij nu nog langer gehoor kon geven aan de roepstem van iemand, die haar in zulk eenen afgrond van ellenden had nedergestort, die haren godsdienst, den godsdienst harer kinderen, op zulk eene deerlijke wijze gehavend en geschandvlekt had. In een woord, ik verbeeldde mij, dat men die arme vrouw, die ik wist dat mij uit den grond van haar hart als het wit harer oogen lief had en hoogschatte, hetzij door bemoeiallige hersenlooze buurvrouwenpraat, hetzij door domme dweepzieke wraakgierige femelaars zoodanig gemarteld en afgetobd zoude hebben, dat zij eindelijk, door den laster verblind, door den duivelschen invloed der geestdrijverij misleid en beangstigd, de gevoelens van haar liefdevol hart zoude hebben weten te verstikken, haren eed en pligt als gade en als moeder zou hebben verbroken en met eigene hand mijn doodvonnis zoude hebben onderteekend.

Zonder twijfel begint die brief, dacht ik: « Oubedachtzaam, los, ongevoelig, ondank« baar, wreedaardig schepsel! het is om uwent« wil dat ik thans in eenen kerker versmach« te, dat mijne kinderen thans hun brood « moeten bedelen, dat mijn hart, hetwelk « zoo geheel en al het uwe was, zich voor « altijd van u heeft moeten losscheuren; dat « mij het leven tot een last is geworden, en « de dood, dit mijn eenig redmiddel, thans « in mijn oog de grootste zegen is, welke « de gebelgde Godheid over mij, ongelukki« ge vrouw, zoude kunnen uitstorten. » Dan welke pen beschrijft mijne verrassing, mijne hevige gemoedsaandoening, toen ik, in plaats van zulke verschrikkelijke uitdrukkingen, den volgenden brief voor oogen had:

Mon cher et digne époux!

Comment te dépeindre ma joie, ma plus vive réconnoissance envers l'être suprême, lorsque Monsieur P.........s venoit m'annoncer l'heureuse nouvelle de ton arrivée en Angleterre, lorsqu'il me remit une lettre de ta main, et que mes larmes arrosoient les lignes

encore trempées des tiennes. Avec quelle ivresse, avec quels doux transports mes yeux se fixoient sur tant d'expressions sensibles et sur tant de témoignages sincères et attendrissantes, sur tant de preuves véritables de ton amour et de ta fidélité. Tranquillise-toi mon cher, mon bon ami, je suis libre, je t'aime, je t'estime plus que jamais; bientôt je viendrai me rejoindre à toi pour te suivre en Amérique; car quelque soit le sort que nous puisse attendre dans ces pays lointains, je veux partager tes peines, sans toi je ne saurai vivre, sans toi il n'y a plus de bonheur pour moi dans ce monde. Cesse donc de t'inquiéter et de miner ton repos et ta santé par des craintes inutiles, ne craigne pas que j'ai cessée un seul instant de t'aimer, de prier que le Seigneur soit ton guide et qu'il te protège contre les poursuites de tes ennemis irrités, qu'il te conserve et qu'il te réunisse bientôt à ton épouse fidèle, à tes enfans désolés. — Ne craigne pas que jamais le moindre ressentiment de ce qui s'est passé s'emparera de mon coeur, que jamais la moindre reproche souilleroit ma plume; non âme de ma vie; non

époux

époux malheureux, ta femme sait trop bien apprécier tes mérites et tes sentimens pour qu'elle pourroit être assez cruelle d'augmenter tes chagrins par des remarques mal placeés; d'abord tu dois éprouver déjà assez de peines et d'inquiétudes, sans que je t'accable encore d'avantage. Seul dans un pays étranger, éloigné de ta patrie, de ta famille, tu dois sentir les poids de notre séparation cruelle beaucoup plus que moi, qui trouve encore de la consolation en ses enfans, et qui n'est point sans amies dont les âmes compatissantes cherchent à la consoler et à lui inspirer du courage et de la fermété, qui n'est point sans des protecteurs philantrophiques, qui la confussionnent et l'attendrissent de leurs bienfaits. Il n'est pas possible que tu te puisse former une juste idée mon ami, de tout ce qu'on a fait pour moi et mes enfans. Il ne se passe pas un seul instant de la journée sans qu'on vient me voir; quelque fois le salon est rempli de monde; l'un m'envoit des rafraichissemens, des vins exquis, des choses délicates ou fortifiantes, de l'argent même. Toute la ville de Delft paroit s'empresser de

venir à mon secours, et, quoique femme Belge et Catholique, des ministres Protestans viennent à l'envi avec mon directeur, pour me combler de bienfaits au nom de leurs troupeaux. On m'a même fait entendre, qu'on avoit formé le projet de pourvoir pour toujours dans tous mes besoins et que les habitants de la ville de Delft vouloient se réunir pour mettre ces projets en exécution, pourvu que je voulois me résoudre à ne jamais quitter la ville.

Je te parle de tout ceci pour te faire voir combien tu aurois tort de t'inquiéter pour nous; mais quand même qu'on voudroit m'offrir tous les trésors de la Hollande, je préférerois plutôt de te suivre au bout du monde, que de vivre éloignée de toi. Non mon cher époux, je préfère mille et mille fois de braver tous les dangers de la mer, d'exposer mes jours au plus fatal des climats, de ne plus jamais revoir le pays qui m'a vu naître, de vivre parmi des hordes barbares et de m'assujettir au plus pénible des travaux, que de me séparer de mon mari, de l'homme de mon choix, qui aura toujours

les

les droits les plus sacrés sur mon amour et mon amitié. Je compte déjà les momens qui vont me réunir pour toujours au père de mes enfans. — Mon coeur palpite déjà de joie et d'ivresse à l'idée seule de cette première rencontre. Oui mon ange titulaire, ta Charlotte te restira fidèle en dépit de tous les obstacles qui paroissent s'y opposer — en dépit de tous les avis contraires, qu'on lui donne de tous côtés. Bientôt tu me reverras, bientôt tu pressera tes enfans contre ton sein, et le jour de cette réunion, si ardemment desiré, sera le plus beau de ma vie.

J'ai remis à Monsieur P.........s une somme de quatre-vingt florins, ce qui est tout ce qu'il me reste de la somme de cent florins, que Messieurs les Administrateurs de l'École Militaire ont bien voulu me faire cadeau des fonds qui se trouvoient dans ta caisse. Je lui ai également remis quelques de tes hardes, et comme ce monsieur attend après cette reponse, je n'ai pas le tems d'entrer dans les détails de ce qui s'est passé après ta fuite etc., ce qui sera réservé pour ma lettre prochaine. En attendant j'attends de toi une reponse par

le retour du bâteau à vapeur, afin de savoir si tu as tout reçu à temps, et d'apprendre en même tems de quelle manière tu as su t'embarquer pour l'Angleterre.

J'ai dit à tes enfans, que Dieu t'avoit sauvé, et qu'ils reverroient bientôt leur père. La petite Justine, en levant ses petites mains vers le ciel, tandis qui des grosses larmes lui couloient des yeux, me répondit là-dessus: « Hâtons-nous ma chère Maman, de « réjoindre ce bon père. Je préfère de ne man- « ger que du pain noir en travaillant nuit « et jour auprès de lui, que de jouir ici de « tous les délices de la vie. » La santé de ta petite Pauline est visiblement attaquée depuis le jour que tu t'es enfui: cet enfant a sans cesse ton nom dans sa bouche; cent fois par jour elle me redemande son père d'une manière, qui me déchire le coeur. L'ainé sent comme moi tout l'étendue de cette affreuse catastrophe qui t'a éloigné de nous, en un mot jamais aucun père fut plus tendrement aimé par ses enfans que toi par les tiens.

Peut-être je pourrois te nommer en peu

de

de tems le jour de mon départ pour l'Angleterre pour te suivre à la colonie de Colombie; prends en attendant bien soin de toi; sois circonspect, prudent et sage en tout ce que tu fait, et compte entièrement sur l'amitié inviolable de ton épouse

CHARLOTTE.

Delft 29 Juillet 1825.

Dat de inhoud van zulk eenen brief mij van meerder waarde was dan al het goud der aarde, behoeft zonder twijfel geen betoog. Iedere regel was eene verzachtende balsem voor mijne van alle kanten doorboorde ziel; ieder woord was voor mij wat eene malsche liefelijke regen is voor een verdord en uitgedroogd veld; iedere letter was voor mij wat eene heldere waterbron is in de oogen van een' verdwaalden dorstigen reiziger na een langdurig omzwerven door eene barre zandwoestijn. Nu kon ik mijzelven volkomen gerust stellen over het lot van haar die mij zoo dierbaar was. Nu hielden alle die bange voorgevoelens ten eenemale op. In plaats van mishandeld, vervolgd of in eene gevan-

genis geworpen te zijn, genoot zij nog steeds in hetzelfde gebouw, welks wanden eenmaal de getuigen waren van ons huisselijk geluk, de liefde, den troost en de mededeelzaamheid van al hare stadgenooten. In plaats van mij met verwijtingen te bestormen overlaadde zij mij met de ondubbelzinnigste blijken eener voorbeeldelooze liefde, eener zeldzame vriendschap, in welke de zachtzinnige gevoelens van haar teederminnend edel hart zoo zigtbaar doorstraalden. In plaats van haren ongelukkigen echtgenoot door een zwart tafereel harer aandoeningen en grievende smarten nog dieper ter neer te slaan, helpt zij hem het hoofd manmoedig opwaarts houden, en schijnt zich alleenlijk over zijne rampen te bekommeren, zonder hare eigene in aanmerking te nemen. Ach hoe dikwerf herlas ik die dierbare regelen, in welke zij mij zulke treffende blijken gaf van hare onveranderlijke liefde, in welke zij mij zoo plegtig haar woord gaf mij naar Amerika te zullen volgen, en zulks in weerwil der grootmoedige bijdragen van Delfts goedhartige ingezetenen, die haar voor altijd tegen behoefte en gebrek

wil-

wilden waarborgen. Hoe streelend was het niet voor mijn hart te mogen hooren, hoe menschlievend, hoe waarlijk grootmoedig zij behandeld en met een groot gedeelte der in mijne woning achtergelatene 's lands gelden begiftigd was geworden door diezelfde opperhoofden, aan welke ik door mijne vlugt zoo vele redenen gaf tot misnoegen en volslagene minachting; en hoe dubbel aandoenlijk en treffend klonk mij hare betuiging in de ooren, dat zij, ofschoon eene Belgische Roomsche vrouw, zelfs ook door de leeraars van Delfts Protestantsche kerken, om strijd met haren eigen biechtvader, getroost en met weldaden overladen was geworden, hoe iedereen zich beijverde om haar bij te staan, haar met geld en goed, met allerlei verkwikkingen en ververschingen, ja met aanzienlijke geldsommen te verrassen. Hoe duidelijk herkon ik hier het edel karakter mijner landgenooten; hoe gloeit mijne borst thans nog, bij deze ongeveinsde huldebewijzing, van het zuiverste erkentelijk gevoel.

Dank, duizend dank, edele weldoeners, die mijne vrouw en kinderen zoo grootmoe-

dig hebben bijgestaan. Uwe giften, uwe aanzienlijke giften waren gewis een welgevallen in het oog van een alwetend God. Dezelve zijn de grondleggingen geweest van ons tegenwoordig geluk. — Het bedrag dier giften staat in onze harten geboekt en hetzelve zal, zoodra zulks slechts in onze magt is, met interest en kapitaal aan uwe behoeftige stadgenooten in duizend duizend dank teruggegeven worden. Eere zij vooral de dierbare nagedachtenis van eene harer grootste weldoensters, wier verlies thans door een talrijk gezin zekerlijk in alles gevoeld zal worden; want zij die meedoogend en liefderijk jegens eene vreemdelinge was, moet ook, dit kan niet missen, eene godvruchtige teederhartige moeder, eene getrouwe deugdzame gade geweest zijn. Dank zij in het bijzonder het Artillerie- en Genieschool. De jaren, welke ik de eer had bij dat Koninklijk Institut te dienen, waren de gelukkigste, maar helaas tevens de noodlottigste van mijne gansche militaire loopbaan. De edele weldaden door hetzelve aan mijne vrouw en kinderen bewezen, verzwaren de schuld, welke de ge-

vol-

volgen dier vlugt op mij gelegd hebben, in zulk eene hooge mate, dat mijne gevoelens van eerbied, hoogachting en warme erkentenis bijna voor de overmagt van die mijner schaamte en wroeging moeten bezwijken. Er komen somwijlen in 's menschen levensloop omstandigheden voor, waar een eenige roekelooze misstap op eenmaal al den goeden indruk vernietigt, welke men door jaren vlijt en ijver heeft weten te verwekken; maar eene misstap moet tevens ook al van eenen allerzwartsten aard zijn, zoo dezelve niet door jaren dubbele inspanning, op den weg van eer en deugd, geheel, of ten minste gedeeltelijk zoude kunnen uitgewischt worden. De omstandigheden, welke 's menschen daden somtijds vergezellen, maken dikwerf het al of niet misdadige zijner handelingen uit, of bezwaren of verligten in allen gevalle zijne schuld. De drenkeling, die zich om zijn leven te redden aan zijnen natuurgenoot vast klemt, en hem in zijne doodsangsten mede naar den bodem van den vloed met zich sleept, begaat, wel is waar, eenen moord; doch

doch kan niet te min in den grond van zijn hart een braaf en eerlijk man geweest zijn.

Dank zij bovenal die edele, die liberale geestelijken, zoo wel van de Hervormde als van de nog niet Hervormde kerk, die, zonder zich te hechten aan het onderscheid van niets afdoenende formulieren en uiterlijkheden, alleen op de ware eischen, voorschriften en bedoelingen des Christelijken godsdienst gelet, en die als het ware gewedijverd hebben, om een ongelukkig verlaten gezin bij te staan en te helpen; mogt die verdraagzame geest, zoo heilzaam in deszelfs uitwerkselen en gevolgen voor het menschdom, en zoo welbehagelijk in het oog van onzer aller God en Vader, voortaan even zoo zigtbaar in iedere betrekking des maatschappelijken levens doorstralen, als die zich in den edelmoedigen onderstand mijner vrouw en kinderen te Delft gemanifesteerd heeft, en mogen zij, die hierin derzelver gemeenten op zulk eene echt Christelijke, echt herderlijke wijze zijn voorgegaan, daarvoor de volkomenste vergelding ontvangen in de harten van ieder weldenkend

en

en liberaal belijder, van iederen waren vriend en voorstander van de lijdende onschuld.

De lezer vergeve mij deze vlugtige afwijking van het eigenlijke onderwerp; doch het was mij niet mogelijk, om de verschillende gewaarwordingen, welke dien eersten brief mijner vrouw bij mij deed ontstaan, hier stilzwijgend voorbij te gaan. Niets is streelender voor een erkentelijk hart dan om dusdanige opwellingen des gevoels bij dergelijke gelegenheden eenen vrijen loop te kunnen geven, en even zoo hevig mijn afkeer is van het afschetsen van wandrochtelijke karakters, even zoo genotvol is het voor mij daarentegen mijnen openlijken dank te betuigen en hulde te doen aan hen, wier edelmoedige daden, zelfs op de verafgelegene kusten van Afrika, tot aan onzen dood toe in dankbaar aandenken zullen gehouden worden. Men oordeele nu tevens hoe verbazend het gedrag van dien P.........s, in wiens brief hoegenaamd geene melding gemaakt werd van het aan hem voor mij ter hand gestelde geld, bij al die Delftsche edelmoedige weldoeners in mijne oogen moest afsteken, vooral in de be-

krom-

krompene en waarlijk benaauwde omstandigheden in welke ik mij in dat tijdvak bevond. Zonder echter den kostelijken tijd in nuttelooze overdenkingen over de ontaardheden van het menschelijk hart te verspillen, maakte ik oogenblikkelijk van al het gebeurde verslag aan een mijner geliefdste en dierbaarste broeders, destijds te Amsterdam woonachtig, met verzoek om onverwijld dien trouwloozen kwant op te sporen en hem op de eene of andere wijze tot de teruggave der aan hem toevertrouwde gelden te noodzaken. Het gelukte dien broeder na eenige hevige debatten, om ten minste een gedeelte van het geld uit zijne handen te krijgen, hetwelk mij dan ook nog juist in tijds geworden is. De verschooning welke de heer P.........s wegens dezen openbaren diefstal aan mijnen broeder inbragt, was dat hij voorgaf eene West-Indische schuldvordering van bijna twintig jaren geleden ten mijnen laste te hebben, en hij zichzelven op deze wijze had willen betalen.

Mijne eerste en zoetste taak bestond nu in de getrouwe volbrenging van hetgeen mijne vrouw mij had opgedragen, namelijk, om

haar

haar per eerste stoomboot een omstandig verslag mede te deelen van al hetgeen mij, na mijne vlugt uit Delft, zoo al bejegend was, en tevens om wat naders over onze émigratie naar Columbia te melden. Daar dezen brief insgelijks zorgvuldig door haar bewaard is geworden, wil ik denzelven hier letterlijk overnemen. Diegene mijner landgenooten, welke het Fransch verstaan, zullen zich, in plaats van eene herhaling te vinden van al het reeds te voren nopens die vlugt is aangehaald, met een aantal andere bijzonderheden dier ongelukkige gebeurtenis bekend kunnen maken. Oud en jong getrouwden zullen hier eenige echt oorspronkelijke roerende schetsen aantreffen van ware huwelijksmin, zoo geheel en al verschillend van die, welke slechts de overdrevene opborrelingen zijn van eene opgewondene romaneske of hersenschimmige verbeeldingskracht, en onze Zuidelijke broeders zullen in dezen brief, en in het antwoord op denzelven, tevens den ganschen toedragt van zaken betrekkelijk mijne vlugt in al deszelfs kleuren afgeschetst vinden, en daar dit werkje eene openbare hul-

de

de is aan eene Belgische vrouw, daar hetzelve vervaardigd werd ter verontschuldiging en ter ondersteuning van een Belgiesch Militair, is de mededeeling dezer oorspronkelijke brieven eene soort van voorkomende beleefdheid, welke aan de bloedverwanten mijner gade en aan hare stad- en landgenooten als eene zekere verschuldigde pligt moet beschouwd worden, welke de aandacht en deelneming van het Belgiesch lezend publiek ook onmogelijk zal kunnen ontglippen, en waardoor deze onze naburen zich tevens in de gelegenheid gesteld zullen vinden om ook van hunne zijde mede te werken ten voordeele van den ongelukkigen Militair, voor wien dit Werkje in het licht is gegeven.

Londres 7 Août 1825.

Ma chère amie, épouse sans exemple, femme adorée! Combien de sensations différentes le contenu de ta lettre n'a-t-il pas contribué sur ton ami malheureux? — La vue de ton écriture seule fut déjà pour lui une jouissance inexprimable. Avant de l'ouvrir j'ai osé me douter pour un instant de ton amour et de

de la constance; mais il faut attribuer cette manque momentanel de confiance à la lettre abominable qui accompagnoit la tienne; il faut attribuer cet insulte passager aux remords de ma conscience, aux effets d'un esprit égaré. Mais comment te dépeindre ma surprise agréable lorsqu'en lisant je m'appercevois de plus en plus de mon erreur, lorsque j'avois les assertions de tes nobles sentimens envers un époux ingrat devant mes yeux baignés de larmes. O mon amie, combien ta réponse a surpassée mon attente; chaque ligne de cette lettre a produit sur moi les mêmes effets, qu'une douce pluie sur une terre desséchée, chaque expression, chaque parole versoit dans mon âme déchirée un baume salutaire, qui adoucissoit mes souffrances. — A mesure que mes yeux suivoient les traces des sentimens de ton coeur, je me sentois renaître comme une plante languissante, qui relève sa tête courbée à la francheur des gouttes de rosée de la nuit; en un mot tu a rendu la paix et la tranquillité à ton ami désolé, qui te croyoit dans un état affreux, privée de la liberté, gémissante dans une

prison; mais grâces au ciel ta lettre consolatrice lui a fait voir tout le contraire. Jugez donc de ma surprise, jugez de ma gratitude envers celui, qui nous a protégé de deux côtés d'une manière si visiblement miraculeuse, et qui finera aussi bientôt en nous réunissant pour toujours.

Quant au plan de cette réunion et de notre départ pour la Colombie, il nous reste cependant encore bien de choses à réfléchir. Si nous nous aimions comme la pluralité des gens mariés s'aiment hélas maintenant, notre parti seroit bientôt pris; tu resterois à Delft où ton industrie, tes talens et tes aimables qualités ne te laisseroient rien manquer, où la générosité de tant d'amis compatissantes te mettroit pour toujours à l'abri de l'indigence, et tendis que tu jouis avec tes enfans d'un revenu suffisant à tes bésoins, ton mari trouveroit facilement de quoi vivre ailleurs; mais des personnes qui s'aiment comme on doit s'aimer; des personnes qui paroissent être nées l'un pour l'autre, qui considèrent une telle séparation pire que la mort, il est inutile de penser à un tel arrangement,

dont

dont les suites funestes et inévitables seroient que le chagrin rongeroit comme un ver solitaire à notre misérable existance, jusqu'à que nos pauvres innocens, ces doux fruits de notre amour conjugale, se trouveroient bientôt abandonnés, sans appui, réduits à la mendicité, et pour toujours à charge de la société, deviendroient bientôt, dis-je, les objets de honte et de pitié, de mépris et d'horreur peut-être, aux jeux de ceux, qui rougiroient de les réconnoitre comme les descendans de leur race. Non je n'ai qu'à consulter mon propre coeur, et je suis persuadé que tu frémit à l'idée de vivre separée et éloignée de moi; que tu renoncerois plutôt pour toujours à toutes les charmes de la vie, que de rompre les noeuds si solemnellement formés sur les marches de l'autel. Mais de l'autre côté je dois me demander si je n'augmente pas mes torts envers toi et mes enfans en trop écoutant aux sons séduisans de la voix de l'hyménée, cette voix si douce, si harmonieuse aux oreilles de l'homme sensible; ne devrois-je pas plutôt tout sacrifier pour leur bonheur? Ne commettrois-je pas

un double crime, ne fouillerois-je pas les devoirs sacrés d'époux et de père absolument sous les pieds en t'engageant à quitter ton pays natal, à quitter tant d'amis, tant de bienfaiteurs, pour suivre un mari fugitif, un mari désespéié, qui vient de te jetter dans un abime, et qui t'en prépare peut-être un autre à l'autre côté du globe, dans un pays où il ne te reste, en me perdant, que la misère et le désespoir. O ma Charlotte, dès que je commence à réflechir à tout cela, dès que notre avenir se présente à mes yeux sous des couleurs aussi noires et effrayantes, mon coeur commence à chanceller; le désespoir s'empare de mon âme, et je ne vois que trop clair, que ma mort seroit la plus grande bénédiction que le ciel pourroit répandre sur toi et mes enfans. Mais je veux, je dois surmonter à de telles faiblesses d'esprit, indigne d'un homme d'expérience, indigne de l'époux d'une femme telle que toi; je veux, en plaçant toute ma confiance en celui qui nous a protégé jusqu'ici, me montrer tout à fait digne de ton amour et ne pas me laisser intimider par des fantômes effrayans. Pour que je puisse cependant m'armer ainsi de

cou-

courage et subir mon sort avec moins de tourmens, qui minent ma santé, qui attaquent ma raison, je te supplie de m'envoyer ma petite Justine pour me tenir compagnie. Sa gaieté, son ingénuité enfantine me distraiteront et m'empêcheront de trop écouter aux impulsions de mon coeur abattu, sa société me guarantira de succomber au fardeau de mes souffrances, m'inspirera la force et la patience nécessaire pour continuer à vivre dans la plus pénible des attentes: en un mot cet enfant sera pour son père, ce que les soeurs seront pour toi, et tu jouiras en même tems de l'heureuse persuasion, que ton mari a quelqu'une auprès de lui, qui est l'image frappant de celle quel aime au-dessus de toute expression et dont la présence lui rappellera sans cesse aux devoirs sacrés que les loix de la nature lui ont préscrites. Je dois te supplier de ne point me refuser cette faveur; car tu ne peux pas te former une idée de tout ce que j'éprouve et surtout de tout ce que j'ai éprouvé pendent les premiers quinze jours depuis mon arrivée à Londres. Avant cette époque mon esprit étoit trop occupé des moyens

pour bien opérer ma fuite; mes craintes continuelles d'être poursuivi et comment m'embarquer pour m'éloigner du continent ne me laissoient point de tems pour penser à tout le mal que je t'ai occasionné, pour m'occuper des perspectives qui se montrent maintenant de plus en plus à mes regards consternés. C'est en vain que je tache de me distraire en parcourant les rues de cette vaste capitale, en fixant mes yeux sur tous ces palais, ces bâtimens magnifiques, ces ponts imposans, ces boutiques variées, riches et charmantes, ces parcs, ces promenades romanesques et enchantresses, cette multitude immense de passans de toute espèce, de toute nation, de tous les pays du monde; c'est en vain que je veux trouver de la distraction en me promenant le long des bords de la Tamise, en admirant ces bâtimens innombrables, dont les mats semblent former une forêt impénétrable, en laissant parcourir mes yeux à travers de ces hautes montagnes pittoresques et imposantes, en visitant tous ces environs superbes, ces lieux favoris des habitants de Londres. Rien au monde n'est en état de me

faire

faire oublier tout le malheur de notre position, et tandis que toute la création entière semble jouir de la paix la plus parfaite, mon coeur reste en proie à l'orage de mille passions différentes. Mais je ne dois pas te fatiguer de mes plaintes et je veux plutôt tenir parole en te donnant part de tout ce qui m'est arrivé depuis le moment que je me suis enfui de la maison: car m'occuper de toi est le seul moyen de soulager mes peines et de vaincre mon ennui et mes chagrins. J'entends dans ce moment sonner minuit, et le son lugubre de la cloche du Saint Paul a quelque chose d'imposant à cette heure avancée de la nuit. Tout est en profond sommeil à l'entour de moi. Moi seul cherche en vain ce doux repos, qui ferme dans cet instant la paupière de la moitié du genre humain, et le mieux que je puisse faire c'est de me croire assis au milieu de vous autres en contant toutes mes petites avontures depuis mon départ de Delft. Ce qui s'est passé dans mon âme au moment de ce départ surpasse toute imagination, et je ne conçois pas encore aujourd'hui comment j'ai eu assez de

 con-

courage, assez de sang froid, de mettre mon plan en exécution, de plus puisqu'il me sembloit que les enfans, en me disant bon soir, me faisoient un éternel adieu, et que tout à l'entour de moi paroissoit me dire, que l'heure de ma perte étoit venue. — Cependant je tachois de rassembler toutes mes forces à dévenir insensible comme un rocher, de ne point faire attention à ton désespoir, à leurs larmes, à leurs cris, et sans répondre à toutes ces marques de tendresse, de crainte d'être vaincu par une tendresse mal placée dans un moment aussi critique. Je ne pensois qu'à ma liberté, le seul trésor alors qui me restoit dans la vie, le seul bien auquel je devois aspirer et qui me valoit dans ce moment plus que tout l'or de Perou et de la Mexique. Dès que je m'étois examiné au miroir si mon nouveau costume pourroit me faire passer sans crainte pour une dame, je passois en tapinois tout à côté de la sentinelle, qui se trouvoit devant l'entrée de ma chambre, et outre le voile qui cachoit ma figure brune et barbeuse je courbois la tête pour cacher mon front sous les ailes flottan-

tes

tes de mon énorme chapeau de gros de Naples. Si le soldat avoit fixé son attention à ma chaussure, à ma taille, j'aurois été un homme perdu; mais ce pauvre milicien ne pouvoit nullement s'attendre à une intrigue pareille. D'abord je partois justement entre chien et loup, j'imitois tant que possible ta marche vive et legère et ta tournure gracieuse et élégante. Je passois heureusement, quoiqu'avec un coeur palpitant de crainte et de douleur, ce premier avant poste. Le plus grand danger m'attendoit maintenant encore en sortant de la maison et en passant la caserne à côté, où tous les militaires sembloient s'occuper de mon arrestation mystérieuse. Je pensois en moi-même: Grand Dieu! si la chose soit découverte, quelle scandale dans la rue, quels éclats de rire parmi la populace, quelles suites infamantes, quelle situation horrible pour toi. — Mais il ne me restoit plus de tems à choisir; la chose étant une fois en train, ne pouvoit plus se rétracter. Je me trouvois ici entre deux feux. Vaincre ou mourir étoit ma dévise; car j'aurai préféré de me laisser couper en pièces, que de me rendre. Si on

me prend, me dis-je, on n'aura que mon cadavre, et avec une telle résolution je ramassois le petit paquet, que tu avoit préparé pour moi dans le colidor (contenant un chapeau et un habit d'homme). Je sors de la porte de ma maison, je passe la multitude, je prends ma course vers une des portes de la ville, et en moins de dix minutes je me trouve déjà sur la route de Rotterdam. N'ayant plus besoin de mon costume de dame, étant une fois hors de la porte de la ville, je changeois d'habillement à quelques pas de là, je continuois ma route tout le long du canal, que je traversois vers minuit et 24 heures après je me trouvois déjà sur les frontières de la France. Je pourrois t'entretenir avec un nombre de petites rencontres qui me sont arrivées à ce voyage accéléré; mais je ne veux pas impatienter ta curiosité par des détours inutiles. Les rencontres les plus facheuses, que j'ai éprouvées étoient en entrant sur le territoir Français et en m'embarquant pour l'Angleterre, vu que je n'avois pas de passeport, et la manière de laquelle j'ai fait mon échapade de Calais et surtout

de

de Dunkerque, étoit à mes yeux accompaguée d'infiniment plus de dangers, que celle de ma maison et de la ville de Delft, et ma joie de voir disparaitre les côtes des Pays-Bas à jamais devant mes yeux, étoit pour moi une émotion bien plus touchante, que celle de voir m'éloigner de la porte de Delft. Mon âme étoit toute ravie à l'idée d'être hors de toute atteinte, à l'idée d'avoir regagné ma liberté, et de pouvoir nourrir la douce espérance de bientôt me réunir à toi. O ma douce amie, quelle félicité parfaite, quel transport de joie inexprimable pour un père fugitif de voir le pays, où l'on a juré sa perte, de perdre derrière l'horison, et de voir en même tems l'approche d'un autre pays, où il sait qu'il est libre, où il n'y a aucun obstacle qui l'empêchera de faire sa carrière, pourvu qu'il ne soit dépourvu de talens où d'industrie, où il jouira de tous les mêmes privilèges, où il sera sous la protection des mêmes loix, comme tout autre sujet Britannique. Il m'étoit de toute impossibilité de retenir mes émotions en voyant l'aspect riant de ce refuge

hos-

hospitalier des malheureux. Je sanglottois, j'étois transporté de joie et de réconnoissance, et la seule chose qui me manquoit pour compléter mon bonheur étoit de t'avoir près de moi avec tous nos enfans. Il est vrai que je ne possédois rien; que j'étois un homme ruiné; mais quand on pense combien d'obstacles étonnants je venois déjà de combattre, quand on pense à tant d'échapades merveilleuses, et qu'on voit qu'il y a une main protectrice qui veille à tout, qui pourvoit en tout, alors on ne s'inquiète plus de rien, et on se dit avec une confiance secrète, avec un certain esprit de superstition: « une réunion de tant de réussites presque « miraculeuses doit avoir quelque destination « prospère, on n'est pas sauvé de tant de pré« cipices pour devenir plus malheureux qu'« auparavant. » Un certain pressentiment me disoit en souriant, que je deviendrois encore un jour l'enfant chéri de la fortune, qu'une femme aussi fidèle, aussi rare, ne pouvoit manquer de ceuillir un jour les fruits de sa bravoure. Oui mon épouse chérie, ta conduite envers moi a mis le comble à mon

at-

attachement, tu m'a forcé de t'admirer et de t'adorer tour à tour; tu as captivé mon amour, mon amitié et ma confiance de la manière la plus complète, tu as des droits sacrés sur l'estime, sur les applaudissemens et les louanges de tous mes compatriotes, mêmes de ceux qui ont cherché ta perte en cherchant à nuire le bonheur de ton époux. Ton nom mérite d'être marqués dans les annales de l'histoire comme un modèle de fidélité, de courage et d'une ingénuité qui fait honneur au sang Belge qui coule dans tes veines, qui fait honneur à ton sexe féminin. Voilà mon amie le témoignage sincère, non pas d'un jeune amant échauffé et excité par les passions propres à son âge; mais d'un époux à l'épreuve, dont tu sais juger depuis un nombre d'années, d'un homme de 40 ans, d'un père de plusieurs enfans dont la carrière pénible a été un amas de toutes sortes d'avontures extraordinaires, et qui devroit être un monstre dénaturé s'il pourroit jamais oublier qu'il te doit sa liberté, qu'il te doit l'air qu'il respire. O femme incomparable, fie-toi donc désormais entière-

ment

ment à lui, fermes tes yeux à tous ses défauts passés, accorde lui pleine absolution, car un seul regard sur le catastrophe du 5 Juillet suffira pour le faire marcher toujours tout droit dans le sentier de la vertu. Plus de luxe superflu — plus d'ambition exagérée — plus d'écrits existants qui minent notre bonheur domestique, ni aucune action indigne de l'époux d'une femme aussi vertueuse, aimable, complaisante, menagère et aussi parfaite que toi, ne souilleront plus jamais son caractère.

Je crois que tout ceci peut compter pour une lettre et qu'elle te vaudra bien la peine de croiser l'océan. Suis mon exemple ou plutôt rendez moi le double par retour du courrier et surtout ne manque pas de me conter tout ce qui t'est arrivé après mon départ, et qu'est ce que signifie que j'ai reçu ta lettre sans argent et enfermée dans une note de monsieur P.........'s, ce qui me donne des étranges soupçons.

En attendant crois moi, sans oublier embrasser mes enfans,

Ton cher époux,

J. G. SWAVING.

Naau-

Naauwelijks was er eene week verloopen of men bragt mij reeds een antwoord op voorgaanden brief, en kort daarop het verslag van den toestand, in welke mijne vrouw zich tijdens en na mijne vlugt bevond; en daar die mededeeling in het naauwste verband staat met de hoofdbedoeling dezes werks, namelijk met de verontschuldiging van den schildwacht, zoo begreep de schrijver, dat dit alles hier beter in onze moedertaal zoude voldoen, weshalve hij zulks vertaald, en hier en daar eenigzins vermeerderd en uitgewerkt, heeft overgenomen.

Delft 14 Augustus 1825.

Alhoewel min of meer ongesteld, ten gevolge der laatste schrik en van zoo vele angsten en ontsteltenissen, wil ik, om u mijn waarde te voldoen, alles mededeelen, wat mij na uwe vlugt wedervaren is, en hoe smartelijk mij die herinnering ook vallen moge, wil ik daarbij trachten niets over te slaan, en u te doen zien wat uwe arme vrouw niet al heeft doorgeworsteld. Om echter niet zoo op eens met de deur in het huis te vallen

moet

moet ik eerst uwen in een zeker opzigt voor mij waarlijk al te vleijenden, al te overdrevenen brief van het begin af beantwoorden. De wijze waarop gij mij uwe blijdschap en aandoening bij het ontvangen mijns eersten briefs hebt medegedeeld, gaf mij een innerlijk genoegen, en bragt mij al die zoete gewaarwordingen weder voor den geest, welke uw eerste brief bij mij verwekte, en ik twijfel er sterk aan of er ooit te voren tusschen man en vrouw eene aandoenlijker en roerender briefwisseling heeft kunnen plaats hebben. Zonder u het geringste verwijt te doen, kan ik mij evenwel niet bedwingen, hier eene kleine aanmerking te maken. Toen ik voor het eerst den uwen ontving waren er reeds verscheidene dagen verloopen, zonder ik taal noch teeken van u gehoord had, zonder ik wist in welk oord der wereld gij u bevondt, zonder dat gij mij, bij uwe plotselinge vlugt, een enkel woord uwer voornemens had medegedeeld, en niettegenstaande deze onzekerheid, in weerwil van al wat mij van alle kanten van uwe gedragingen jegens andere vrouwen in Noord- en Zuid-

Ame-

Amerika, dadelijk na uwe vlugt, zelfs door uwe eigene naaste bloedverwanten, in het oor werd geblazen, en ondanks de stellige verzekeringen, die sommige mijner vriendinnen mij gegeven hebben, dat ik u nimmer zoude wederzien, dat ik nooit geen enkel woord meer van u zoude hooren, zoo verklaar ik u hier plegtig bij al wat mij het heiligst en het dierbaarst is, dat ik, in spijt der zwakke ligtgeloovigheid, zoo algemeen aan mijne sekse eigen, geen oogenblik aan uwe trouw en liefde mijwaarts getwijfeld heb; maar dat ik mij integendeel immer in mijne ziel overtuigd hield, dat gij onmogelijk in staat waart om uwe vrouw, om uwe kinderen, die u nimmer de minste reden tot misnoegen gaven, onmeedoogend aan derzelver noodlot over te laten, om buiten hun een oogenblik rust in uw hart, buiten hun de geringste waarde in het leven te kunnen vinden, en deze mijne stellige gevoelens ten uwen opzigte, deze niet meer dan verschuldigde hulde aan uwe liefde en vaderlijke teederheid, waren gegrond op uwe gedragingen mijwaarts van het oogenblik af, dat onze

handen en harten door den heiligen band des huwelijks vereenigd werden, en ik zoude mij uwer liefde, uw vertrouwen, uwe vriendschap en achting ten eenemale onwaardig geacht hebben, zoo ik ondankbaar en hardvochtig genoeg had kunnen zijn, om dit alles op eenige losse betigtingen uit het oog te verliezen. Neen mijn dierbare echtgenoot, niets was in staat om mijn vertrouwen in uwe gevoelens een enkel oogenblik aan het wankelen te brengen. Geene bedreigingen, geene beloften, geene vervolgingen noch geregtelijke aanklagten tegen uw persoon, noch het venijn der laster, noch de verderfelijke invloed der onbedachtzaamste babbelzucht, niets, volstrekt niets was in staat om de geringste inbreuk te maken op het onbepaald vertrouwen, hetwelk ik in uwe liefde stelde; oordeel dus, o dierbaarste, eenigste vriend van mijn hart, hoe smertelijk het mij moest vallen, toen ik uit het begin van uwen brief moest ontwaren, dat gij mij, dat gij uwe Charlotte, wier lippen u nimmer, zoo lang gij haar gekend hebt, het minste onvertogen woord hebben toegesproken, op wier gelaat

gij nimmer den minsten schijn van misnoegen, nimmer het minste wolkje van ontevredenheid, maar steeds de vrolijke zoete glimlach van het reinste huwelijks-geluk hebt kunnen lezen, dat gij, zeg ik, uwe teederminnende vrouw, de immer vertrouwelijke vriendin van uw hart, voor een oogenblik hebt kunnen verdenken, omdat haren brief in een geleide was ingesloten, hetwelk door eene ongevoelige bedorvene hand was opgesteld. Ik wil niet ontkennen, dat dit onheusch geleide u bij den eersten opslag de zonderlingste gedachte heeft moeten inboezemen; doch u daarom al dadelijk in het hoofd te stellen, dat uwe vrouw ooit had kunnen ophouden u te beminnen, dat zij ooit in staat zoude kunnen zijn u voor altijd te verstooten, dit had zij waarlijk niet verdiend, dit kortstondig gebrek aan vertrouwen kliefde haar als een dolksteek door het hart en wierp voor de eerstemaal eene frons van misnoegen op haar voorhoofd; doch de voor mij zoo streelend in de ooren klinkende betuigingen uwer aandoening en blijde verrassing bij het vernemen van het tegendeel, uwe tevredenheid

 heid

heid over mijn, ten uwen opzigte gehouden, gedrag, welke mij, ofschoon hier en daar wat al te hoogdravend uitgedrukt, evenwel doet zien, hoe hartelijk gij uwe vrouw lief hebt, en hoe dierbaar en welgevallig zij steeds in uwe oogen is. Kortom de gansche geest van uwen brief, welke bij iedere regel de volheid van uw hart, de zuiverheid uwer liefde en de uitgestrektheid van uw verteederd gevoel zoo overtuigend, zoo schitterend aan den dag legt, waren al te sterke wapenen om mij niet oogenblikkelijk gewonnen te geven, en u duizendmaal hartelijker lief te hebben dan ooit te voren. Ook twijfel ik, of eene vrouw zulks wel ooit met krachtvoller en overtuigender daadzaken zoude kunnen bewijzen, dan ik deed, door u mijn woord te geven van u naar Columbia te zullen volgen. In dit besluit alleen zit in een woord alles, volstrekt alles opgesloten, zoo dat alle verdere betuigingen mijner grenzenlooze wederliefde hier overtollig zouden zijn.

Wat uwe verdenkingen ten opzigte van den heer P........s betreft, moet ik waarlijk over de juistheid van uwen voorzeggen-

den geest verbaasd en verstomd staan, want naauwelijks had hij zijne voeten buiten de deur, of men kwam mij mijne begane onvoorzigtigheid onder het oog brengen. De man deed mij bij het uitreiken van uwen brief eerst de plegtigste beloften afleggen, dat ik toch vooral de oorzaak en de bedoeling van zijn bezoek voor iederéén stipt geheim zoude houden, daarbij voegende, dat hij een verloren mensch zoude zijn zoo men er ooit achter kwam, dat hij in eenige geheime of clandestine betrekking met deze onze verstandhouding of briefwisseling gestaan had; doch een uur daarna wist bijna geheel de stad Delft, dat gij u in Engeland bevondt, alzoo hij terstond de huizen zijner kennissen in allerijl scheen afgeloopen te hebben, om dat, en zulks nog wel onder de allerongunstigste bewoordingen, uit te bazuinen: zoodat sommigen mij nog reeds in den loop van dienzelfden dag verzekerden dat de door mij aan hem toevertrouwde gelden in zeer slechte handen geplaatst waren. Eene andere omstandigheid, van welke ik in mijnen vorigen geene melding durfde maken uit hoofde hij zelf de

bezorger van dien brief zoude zijn, getuigt niet minder van de echtheid uwer verdenkingen; want verbeeld u dat hij, terwijl hij mij daarbij op eene zeer ongepaste wijze naderde en aanzag, het voorstel durfde doen van hem op zijne reis naar Amsterdam te vergezellen, of ten minste tot aan de stad Leyden met hem mede te gaan: zelfs weigerde hij in den beginne mij uwen brief te overhandigen, tenzij ik aan dit zijn instantelijk verzoek voldeed, en hoewel ik nimmer het ergste eener daad wil verdenken, zoo moet ik nu, na al het voorgevallene, van achteren bekennen, dat ook hier zijne gedragingen al de kenmerken droegen van de misdadigste voornemens, en zij, wien ik mijne weigering van hem te volgen heb kenbaar gemaakt, wenschen mij van harte geluk, dat ik niet het slagtoffer mijner onervarenheid geworden ben, terwijl zij tevens met zigtbaar afgrijzen al het afschuwelijke van 's mans bedoelingen daarbij schijnen te doorgronden. Wat hier ook van zij, want het valt dikwijls zoo moeijelijk om over iemands uiterlijke gedragingen te oordeelen, zoo kan deze ont-

moe-

moeting ons in allen gevalle tot geduchte les verstrekken, om in het vervolg omzigtiger te letten op wien wij ons vertrouwen stellen; want als men eenmaal diep ongelukkig is geworden, dan verbeeldt menigeen zich zoo vaak het regt te bezitten, om zijnen lijdenden natuurgenoot al het vernederende van zijnen toestand te mogen doen gevoelen; zulks ondervindt uwe ongelukkige vrouw zelfs in het midden uwer naaste bloedverwanten, in het midden van dezulken in wien zij het grootste vertrouwen stelde; doch de weldaden, welke zij daarentegen weder van anderen, die zij nimmer gezien noch gekend heeft, in zulk eene ruime mate geniet, maken al te diepen indruk op haar gevoel, om zich over de wangedragingen van deze ongevoelige wezens, zoo geheel en al beneden hare aandacht, in het minste uit te laten. Zij die zich jegens eene ongelukkige vrouw en kinderen hebben kunnen vergeten, die dezelve van hunne eer, van hunne armoede hebben kunnen ontrooven, zullen, zonder dat mijn mond hunne daden of hunnen naam verrade, vroeg of laat van zelven voor het

oog der wereld ontmaskerd worden, en eenmaal het loon ontvangen, hetwelk den goddeloozen hier namaals te wachten staat.

Wat betreft uwe zoo diep gevoelige erkentenis voor hetgeen ik tot uwe ontvlugting heb toegebragt, o, hierop heb ik even zoo weinig aanspraak als op uwe loftuitingen. Ik heb niets meer gedaan, dan iedere vrouw aan haren wettigen man, iedere weldenkende moeder aan hare kinderen verschuldigd is, en al had ik mij daardoor ook de noodlottigste gevolgen, ja de doodstraf zelve op den hals gehaald, dan nog zoude ik mij die daad geenszins als eene verdienste durven aanrekenen; want door u te behoeden tegen den ramp, welke uwe vijanden u beschoren hadden, behoedde ik immers mijne kinderen, die anders de onschuldige slagtoffers van uwen val zouden geworden zijn. De man eens huisgezins staat in mijn oog gelijk aan den stam van eenen vruchtdragenden boom; zoo men dien boom beschermt tegen eene onmeedoogende hand, die dezelve ter neder wil houwen, dan verhindert men de vruchten te verwelken en te verdorren. Het hei-

lig

lig sacrament des huwelijks heeft mij, als de eerste harer geboden, getrouwheid en gehoorzaamheid aan mijnen echtgenoot opgelegd; door u uit de magt uwer vervolgers te redden, deed ik derhalve niets meer dan te gehoorzamen aan de wet, welke liefde en godsdienst mij hebben voorgeschreven, en mijne bewustheid van deze mijne verpligting getrouwelijk naargekomen en den vader mijner kinderen aan de vrijheid te hebben teruggegeven, is reeds voor mij de grootste vergelding, op welke mijne verrigtingen durven aanspraak maken.

In een opzigt moet ik mij echter thans tegen uw verlangen verzetten, namelijk, met u een der kinderen toe te zenden, om u tot vertroosting en tot gezelschap in uwe verlatene eenzaamheid te verstrekken. — Ik gevoel thans bij ondervinding hoe dierbaar hun bijzijn voor mij is, en besef dus ten vollen hoe zulks bijzonderlijk voor u zoude moeten zijn, alzoo gij als van geheel het menschelijk geslacht uitgesloten, niemand hebt voor wien gij uw hart kunt uitstorten, niemand voor wien gij uwen boezem lucht kunt geven; doch

naauwelijks hebt gij de middelen, om voor uw eigen onderhoud te zorgen en waarom zoudt gij uwe uitgaven dan nog meer willen bezwaren. Hier worden de kinderen onder het oog hunner moeder verzorgd, opgepast en behoorlijk in alles onderwezen; doch wat zoude er van dit alles moeten worden onder het toeverzigt eens vaders, die al de krachten zijner energie moet bijeenzamelen, om voor zich en zijn talrijk gezin naar een behoorlijk bestaan te zoeken. Houdt het uwe zwakke, uwe onervarene vrouw ten goede dat zij u dusdanige bedenkingen moet voorleggen; doch ik durf mij vleijen, dat een enkel oogenblik nadenken op deze twee eenvoudige punten, mijne weigering in uw oog zullen billijken, en gij naderhand zelfs mij zult toestemmen, dat dit verzoek eerder eene zwakheid van het ouderlijk gevoel, dan wel een doordacht en wel beredeneerd plan kan genoemd worden.

De verzekeringen uwer liefdevolle gevoelens mijwaarts, welke zoo kunsteloos en opregt uit de volheid van uw hart in iedere regel voorkomen, de betuigingen van het onbe-

perkt

perkt vertrouwen, hetwelk gij in mijne wederliefde en in mijne onveranderlijke vriendschap blijft stellen, klonken mij even zoo streelend en verrukkelijk in de ooren als de liefelijke toonen eener welluidende harp, als het hemelsch gekweel van leeuwerken en nachtegalen; doch toen ik aan die regelen kwam, waar gij uzelve afvraagt; « of gij
« uwe verongelijkingen jegens uwe vrouw en
« kinderen niet zoude bezwaren door aan de
« zoete roepstem der huwelijks-pligten ge-
« hoor te geven; of uwen dood niet eene ze-
« gen voor ons zoude zijn?» toen, dit moet ik u ronduit bekennen, toen hield die blijde begoocheling weder eensklaps op en maakte plaats voor gewaarwordingen van eenen gansch anderen aard. Ach! hoe was het toch mogelijk dat zulk eene uitdrukking uwe pen ontglipte na zoo vele overtuigende blijken van mijne liefde en deelneming in uw lot, na mijne stellige verklaring reeds in handen te hebben, dat ik u naar de afgelegenste oorden der wereld wilde volgen? Waar heeft toch uwe vrouw, waaraan toch hebben uwe kinderen zulk eene wanhopige gedachte verdiend?

Ligt

Ligt er in deze regelen niet duidelijk opgesloten dat gij nog somwijlen mijnen moed en standvastigheid in twijfel trekt en in den waan verkeert, dat ik het gemis zoude kunnen overleven van hem, die aan deze zijde des grafs de eenige is, die mij nog aan het leven boeit, wiens dood ook mijnen dood, ja het verderf onzer kinderen zoo onvermijdelijk naar zich zoude moeten slepen; maar neen, ik moet gewis ook deze opwelling van een al te overdreven verteederend gevoel nergens anders dan aan de volheid uwer liefde en al te hartelijke bezorgdheid voor het geluk der uwen toeschrijven; weshalve ik, in plaats van u deswegens met verwijtingen te overladen, veeleer des te vuriger moet beminnen, uw bezit op des te hooger prijs moet stellen, en mij zelven des te hartelijker geluk wenschen de vrouw te zijn van den besten, den goedhartigsten der mannen.

De schets, welke gij mij gaaft van al hetgeen u na die noodlottige scheiding is wedervaren, heeft mij beurtelings doen weenen en doen lagchen. De beschrijving van hetgeen er in uw binnenste omging, op het

oogen-

oogenblik dat gij u uit de, om uwen hals geklemde, armpjes uwer schreijende kinderen losrukte; de schets van de hevige angsten, welke u bij iedere omstandigheid dier vlugt hebben aangegrepen, de bekentenis van uwe verschrikkelijke en wanhopige voornemens ingeval van ontdekt te worden, doch vooral de schetsen uwer aandoeningen, uwer blijdschap en diepe erkentenis jegens het Opperwezen, bij het verlaten van Neerlands kusten en bij het eerste gezigt van Engelands vrijen grond, persten mij eenen vloed van tranen uit de oogen; terwijl daarentegen de kleuren van uw portret in vrouwelijk gewaad en de kluchtige schets uwer houding en gang mij ondanks mij zelve weder voor het eerst hebben doen lagchen. Ik heb dat gedeelte uws briefs aan sommigen onzer vrienden laten lezen, en geen van allen kan zich begrijpen, hoe het mogelijk is, dat zulk een gewaagd stukje zoo gelukkig is afgeloopen. Mijn brief ditmaal te uitgebreid zijnde, zal ik u het verslag mijner wederwaardigheden, bij en na uwe vlugt, afzonderlijk met den volgenden post doen toekomen; zijt intusschen

har-

hartelijk gegroet en omhelsd van uwe kinderen en van uwe

CHARLOTTE.

PS. Ik hoor met levendige aandoening dat die arme schildwacht is vastgezet.

—

Verslag van al het gebeurde te Delft na de ontkoming.

Hoogstens tien minuten nadat gij vertrokken waart, hoorde ik geweldig aan de deur kloppen, en weldra daarna verscheidene mannen onder een verward geluid de trappen opklimmen. Oordeel wat ik hiervan denken moest — stel u hier een oogenblik in mijne plaats — in de plaats van uwe schroomvallige doodelijk beangstigde vrouw. Alles werd zwart voor mijn gezigt. — Eene kille huivering greep mij aan. — Ieder lid mijns ligchaams beefde als een blad. — Ik wierp mij andermaal op beide knien en riep met opge-

geheven handen den bijstand der Godheid in. Nooit was er gewis een vuriger gebed naar den hemel opgezonden. — Geheel van al het aardsche onttogen verbeeldde ik mij in den gloed mijns gebeds voor den troon des Allerhoogsten, uit welke geestverrukking ik door het tikken aan de deur mijner kamer ontwaakt werd. Dit is gewis de akelige voorbode die mij komt aanzeggen, dat mijn dierbare vlugteling ontdekt is geworden, of die mij in zijne plaats naar eene gevangenis zal overbrengen; of in allen gevalle is dit het hagchelijk oogenblik, in hetwelk men, zoo er nog niets van die vlugt bekend mogt zijn, alles weldra ontdekken en men gevolgelijk al den tijd zal hebben om den voortvlugtigen nog in tijds op zijn voetspoor te achterhalen.

Het gemompel en het gedruisch aan de deur begon intusschen meer en meer toe te nemen, en ofschoon weinig of geen Hollandsch verstaande, merkte ik evenwel maar al te wel, wat er eigenlijk gaande was. Het was namelijk het gewone uur op hetwelk de schildwacht moest afgelost worden, en de nieuw

op-

optredende wacht drong er op aan, dat men hem eerst den gevangene zoude laten zien, alvorens hij de verantwoordelijkheid voor zijn persoon op zich konde nemen. Om hier nu zoo veel mogelijk in te voorzien, stapte ik eenige malen met vasten zwaren tred de kamer op en neder, en trachtte zoo natuurlijk mogelijk eene grove mannelijke stem na te bootsen, denkende dat zulks voldoenend zoude wezen om hen te doen gelooven dat de vogel niet gevlogen was Toen men echter van buiten begon te bemerken, dat er iets buitengemeens in de kamer moest plaats hebben, te meer daar ik nu het licht had uitgeblazen, baande men zich, zonder daar langer verlof toe af te wachten, van zelve den toegang. Daar alles tot hiertoe achter den sluijer der duisternis bedekt bleef, bepaalde zich deze eerste stap van geweld alleenlijk daarbij, dat men aan den ingang der kamer blinde aanschouwers bleef; doch men stelle zich bij het opsteken der kaars de teleurstelling dier schildwachten, men stelle zich mijnen verschrikkelijken toestand voor oogen in een bang en akelig tijdstip als dit. Ook

be-

beken ik dat ik hier mijne krachten voelde bezwijken, dat mijne zinnen mij begonnen te begeven, dat ik, toen al die gewapende manschappen voor mijne oogen stonden, toen men mij als om strijd begon af te vragen: « Waar is mijnheer? — waar is uw « man? » dat mijne lippen werkelijk buiten staat waren een enkel woord uit te stamelen, en dáar ik hun te verstaan wilde geven, dat ik mij liever zoude laten onthalzen dan mijnen echtgenoot te verraden, zoo schijnen zij uit die gebaarden oogenblikkelijk allen te gelijk de verdenking opgevat te hebben, dat de gevangene zich de keel had afgesneden, in welken waan men nog te meer verkeerde, uit hoofde van mijnen wanhopigen toestand, vooral uit hoofde van mijn verwilderd voorkomen, mijne loshangende haren en zonder twijfel grafkleurig aangezigt, want het was mij als of al het bloed in de aderen gestold, als of mijn laatste uur gekomen was. De dienstmeid, die de kaars in de hand hield, en die hoegenaamd niets van die verkleeding, veel minder van die ontvlugting wist, bragt niet minder het hare toe, om de soldaten door hare angstige blikken nog

meer in dat zoo gelukkig vermoeden te bevestigen. Zelfs scheen het, als of niemand nu den moed had om het vertrek te naderen, waarschijnlijk uit vrees van welligt met den voet tegen het bloedige lijk te zullen stooten, en zoo doende moest het blinde toeval, door het doen eener onwillekeurige enkele beweging met de hand, ons beider behoud zijn; want nu ijlde men, waarschijnlijk in dien zelfden waan, naar de woning van den Plaatselijken Kommandant, die dan ook weldra daarna, vergezeld van een der onderofficieren uit het garnisoen, de kamer binnentrad, en die mij, uit hoofde hij geen Fransch kon spreken, door dien Belg eenige vragen wilde laten doen; doch naauwelijks had die goede Kommandant mij in dien verschrikkelijken toestand schijnbaar meer dood dan levend uitgestrekt op den grond vinden liggen, of zijn eerste woord was: « zend liever terstond « naar eenen doctor, die vrouw heeft rust « noodig. » Intusschen scheen men, daar het nu volkomen gebleken was dat er zich niemand buiten mij in de kamer bevond, eerder te gelooven, dat hunnen ontsnapten gevangene hier of daar in een der aangren-

zen-

zende vertrekken, of hangkasten, of op den droogzolder of in het turfhok verscholen zat. Gevolgelijk werden de schildwachten verdubbeld en het huis nu aan alle kanten van buiten en van binnen bewaakt. Deze maatregel was bovendien hoofdzakelijk gegrond op de stellige en verdenkinglooze verzekering van den schildwacht, die bij kris en bij kras verzekerd had, dat er niemand uit de kamer, veel minder uit het huis gegaan was. « De vrouw, » zeide hij, « is een paar malen bui-« ten de deur geweest; doch deze is tel-« kens weder teruggekeerd. » Dit was het tweede toeval, waaraan wij ons behoud te danken hadden; want zoo de schildwacht, die waarschijnlijk in zijne hevige ontsteltenis, of uit domheid, of onkunde het laatst gedeelte zijner verklaring op eigene vinding er scheen bij te voegen, liever niets meer dan de zuivere waarheid gezegd had, dan zoude de zaak oogenblikkelijk uitgewezen geweest zijn; dan zoude men zonder twijfel in allerlei rigtingen de stad uitgeijld hebben om den vlugteling te achterhalen en overal aan de grenzen en zeehavens last ter zijner arrestatie, in plaats van tijd en gelegenheid

ter zijner ontkoming gegeven hebben. Zoo ziet men hoe zich alles moest vereenigen, om ter onzer behoudenis mede te werken. Anderen mogen nu dit alles enkel toeval noemen, doch ik voor mij beschouw het uit een gansch ander oogpunt, men moge het al of niet aan mijne bekrompene, bijgeloovige begrippen, of aan de uitwerkselen eener al te opgewondene, eener dweepzieke verbeelding toeschrijven; maar ik schaam mij althans niet om uit de volheid van mijn hart te verklaren, dat ik die gansche zamenhang van gelukkige omstandigheden voor niets anders aanzie dan voor het onmisbaar gevolg der verhooring mijns vurigen gebeds, dan voor de goedertierene beschikking der Voorzienigheid, welker tusschenkomst hier zoo duidelijk in doorstraalt. Niettegenstaande al de genomene maatregelen, om het huis nu met dubbele voorzorg van alle kanten te omsingelen, scheen de Kommandant met dat al ook niet geheel en al vrij te zijn van het denkbeeld, dat er werkelijk iets van dien zoo algemeen vooronderstelden zelfmoord bestaan kon; ten minste ik bemerkte dat hij huiverig was om de donkere

schuil-

schuilhoeken van het huis in dat oogenblik zelf te doorzoeken, en hij deze, voorzeker in zijn oog, zoo geduchte schouwing liever tot den volgenden morgen wilde uitstellen. Iets dat waarlijk ook al in geene geringe mate aan het welgelukken dier ontkoming moest toebrengen, alzoo men, ten gevolge dier vrees en door geloof te slaan aan mijne herhaalde, zoo juist met de verklaringen der schildwacht en der dienstbode overeenstemmende verzekeringen en kermende uitroepen: « *Non Commandant mon mari n'est pas* « *sorti.* » (Neen Kommandant mijn man is niet uit het huis gegaan) zich vergenoegde met slechts dubbele maatregelen te nemen tot bewaking van het huis. Is dit niet al wederom een overtuigend bewijs, dat Gods hand hier op eene krachtdadige, ja op eene zigtbare wijze medewerkte; want wie zoude nu waarlijk ooit hebben kunnen, noch durven vooronderstellen, dat geen dier gewapende krijgshelden moed genoeg zoude hebben, om het huis op heeter daad van den zolder tot den kelder in alle hoeken en gaten te doorsnuffelen? — Wie zoude zich kunnen of durven inbeelden, dat een militair zich zoude

hebben kunnen laten afschrikken door de vrees van een lijk te zullen aantreffen; want vrees van zelfverdediging kwam hier gewis in geene aanmerking hoegenaamd? — Of zoo het punt van vreesachtigheid, als al te beleedigend voor het karakter eens militairs, hier in het geheel niet in eenige verdenking mag gebragt worden, dan vrage men slechts, hoe was het mogelijk dat men zoo gereedelijk geloof kon slaan aan de wanhopige uitroepen eener door droefheid en smarten van zichzelven gevoerde vrouw, die onder dusdanige hagchelijke omstandigheden zeer zeker geen de minste zwarigheid kon maken, om alles aan te wenden tot behoud haar's mans, en die gevolgelijk haar geweten ten vollen bevredigd mogt achten om zulks zelfs ten koste der waarheid te doen? In een woord, hoe meer men op deze wonderbare ontkoming nadenkt, hoe dieper men in al die kleine bijzonderheden wil indringen, hoe veel te sterker men zich overtuigd moet houden, dat de Voorzienigheid geenszins het verderf gewild heeft van een gezin, hetwelk zoo ootmoedig en zoo geheel met hart en ziel haren bijstand had ingeroepen.

Het

Het was elf ure des nachts toen de Kommandant zich met de zijnen verwijderde en alles weder een rustig aanzien kreeg; doch telkens bij het aflossen der schildwachten, hetwelk om de twee uren plaats greep, vertoonden zich weder al die angstige schrikbeelden voor mijnen verwilderden geest, telkens bij het ruw gebons aan de deur, bij het gedruisch van al die voetstappen en zulks in het holle van den nacht onder een, anders zoo stil en vreedzaam dak, wekten mij andermaal uit mijne bedwelmde mijmeringen vol schrik en ontsteltenis op, en mergelden mijne krachten door aanhoudende flaauwten en zenuwachtige toevallen zoo geweldig uit, dat ik den volgenden morgen naauwelijks in staat was om op al het verschrikkelijke van mijnen verlatenen toestand in de gevolgen, welke daaruit onvermijdelijk te duchten waren, bedaardelijk door te denken; ook hielden de bekommeringen voor hem, die mij in deze noodlottige omstandigheden nog dierbarer was dan ooit, mijn geest zoo geheel en al op zijn behoud gevestigd, dat ik omtrent mijnen eigenen toestand, noch om dien mijner kinderen in die critieke oogenblikken

waarlijk het minst van allen bezorgd was. De gedachten mijn man is gered — het overige zal zich nu wel van zelve moeten redden — wisten mij zoo veel voorloopige gerustheid, moed en vertrouwen in te boezemen, dat ik mij zelf nu volkomen in staat achtte om al het overige van den storm met gelatenheid en met eene onbepaalde onderwerping aan den wil van Hem, die mij tot hiertoe had bijgestaan, onverschrokken af te wachten.

Tegen negen ure van den volgenden morgen had er in mijn bijzijn eene kommissie van onderzoek plaats, bestaande uit den plaatselijken Kommandant, benevens denzelfden Officier, die daags te voren bij de in arreststelling tegenwoordig was, als ook de Administrateuren van het Artillerie- en Genieschool, enz. enz. Dan ik moet ronduit verklaren, dat die heeren zich ten mijnen opzigte met geen grooter bescheidenheid, met geene zachtzinniger voorkomenheid hadden kunnen gedragen. Men hieldt mij hoegenaamd geene ondervragingen voor, welke, in eenige wijze hoegenaamd, den allerminsten schijn hadden om mijne smarten te vermeerderen;

in-

integendeel, eene levendige deelneming in mijn ongeluk, een innerlijk medelijden en eene ongeveinsde aandoening was zigtbaar op aller gelaat. Het doelwit hunner komst was de overname van al hetgeen tot de geldelijke Administratie van het Instituut behoorde, en de eenige vraag, welke mij gedaan werd, was, om te willen aanwijzen waar de geldkist en de de administrative registers te vinden waren, en zoodra had ik aan dit hun verzoek niet voldaan, of men stelde mij op eene regt hartelijke en tevens door en door kiesche wijze, uit de door mij aan die kommissie overgelegde gelden, eene somma van honderd gulden ter hand, om in mijne momentanele behoeften te voorzien. Kortom, het jegens mij gehouden gedrag dier Administrateuren, zoo wel als van dien braven menschlievenden Kommandant, doet gelijke eer aan hunnen rang en aan de gevoelens van hun hart. Grootmoedigheid en menschenliefde zijn edele deugden; doch opgevolgd en uitgeoefend door de zonen van Mars, schitteren zij met eenen nog veel luisterrijkeren glans. Hij die zich edel en groot betoont jegens eene ongelukkige verlatene vrouw, doet zulks ge-

wis ook jegens zijn vaderland, wanneer hetzelve zijnen reddenden arm van nooden heeft. Edelheid van hart is de onafscheidelijke gezellinne van waren heldenmoed. Beide zijn verhevene eigenschappen, welke in geene lage ziel kunnen huisvesten (*). — Ook verklaar ik ronduit diep geroerd te zijn door zoo vele treffende blijken van menschlievendheid, en hope ik van gansche harte, dat het nimmer door mij te vergetene Koninklijk Instituut, zoo wel als de mij immer dierbare inwoneren van Delft nog eenmaal de gezegende vruchten mogen plukken van al het goede aan mij en aan mijne kinderen bewezen.

CHARLOTTE LOUISE.

(*) De vrijwillige giften door de Artillerie- en Genie-school te Delft, met deszelfs achtingswaardigen Generaal aan het hoofd, tot onderstand mijner vrouw en kinderen bijeengebragt, beloopen in alles de aanzienlijke somma van bij de Zeshonderd Guldens! —

DE AUTEUR.

EINDE.

APPENDIX.

Daar de *Galerij van Roomsche Beelden, of Beeldendienst der negentiende eeuw*, ondanks de aanzienlijke oplage geheel en al uitverkocht, en waarschijnlijk door priesterlijke hulp, als kaf voor den wind verdwenen is, zoo verbeeldt zich de schrijver dat het uittreksel, hetwelk de Engelsche resensenten naar het schijnt bij voorkeur uitgekipt hebben, geenszins ongevallig voor sommigen zijner lezers wezen kan. Hetzelve zal tevens ook kunnen dienen, om dezulken, die deze zijne werken, hetzij om de kosten, hetzij uit hoofde des verbods en de bedreigingen der Roomsche Geestelijkheid, nog niet gelezen hebben, hier bij wijze van toegift *gratis* te gerieven; als ook, en wel voornamelijk, om de wereld een klein staal-

staaltje te geven, waarom de schrijver toch zulk een steen des aanstoots in de oogen van Rome's verbitterde priesterenschaar geweest is. Deze inlichting zal tevens ook het geheim kunnen oplossen, waarom hij in eene der felste Roomsche Provincien *zoo gretig* gezocht, belasterd, aangeklaagd, bezwaard, vervolgd en veroordeeld is geworden voor eene zaak, welke in geene de minste middellijke noch onmiddellijke betrekking staat met de Militaire Administratie, veel minder met de belangen van 's Rijks schatkist.

De schrijver herhaalt hier nogmaals dat hij zijne misstappen geenszins achter het masker der huichelarij zoekt te verbergen; maar zijn eenige wensch is dat men vroeg of laat de ware beweegoorzaken dier vervolgingen mogen uitvinden, alzoo hij, zonder hier iemand te taxeren, bezwaarlijk veronderstellen kan, dat dezelve *enkel* uit zuivere onpartijdige grondbeginselen van regt en geregtigheid en van ware belangstelling in het heil van den dienst, noch in dat van 's lands welvaren zijn voortgesproten; of zoo deze zijne veronderstelling ongegrond of valsch zij, dan moet die belangstelling, die voorgewende ijverige dienstbetrachting in allen gevalle naar zijn bekrompen begrip een in het oogvallend kontrast opleveren met de of-

fi-

ficiële beschuldiging, welke kort te voren, door den Onder-Inspecteur der Militaire Administratie, den heere De B***** tegen die hoofdijveraars in de bewerking van zijnen val is ingebragt geworden.

Zelfs zoude het hem in het geheel niet verwonderen, dat indien men die aanklagte tegen zijne oorspronkelijke vervolgers andermaal wilde opwarmen, of indien men op nieuw wilde beginnen uit te vorschen, *waarom de gevangene militairen zoo lang en in zulk eene groote menigte* in de Provotale Gevangenis *te B***** moesten blijven vertoeven, alvorens derzelver zaak uitgewezen werd; indien men andermaal een gestreng onderzoek wilde beginnen, in hoe verre dit oponthoud in verband staat met de huishoudelijke Administratie dier gevangenis, met de belangen van den Provoost-Geweldiger* en met de persoonlijke betrekkingen tusschen dezen beambte en den Auditeur-Militair der P**** W****, wie weet (de hemel behoede echter dat hij hier lafhartig van zijne afwezendheid gebruik zoude maken en iemands onschuld zoude willen of durven bezwalken,) wie weet, zegt hij, of zoodanig onderzoek niet van vrij wat grooter gewigt in de uitwerkselen en de gevolgen zoude kunnen zijn, dan dat, het-

welk

welk door diezelfde individuelen zoo ijverig in de zaak des schrijvers gedaan is geworden? .... Het spreekt van zelve dat de schrijver, bij het nederstellen dezer vlugtige aanmerkingen, geene de minste beleedigende gedachte koestert; alzoo bij aan dien zelfden ijverigen Auditeur-Militair en aan dienzelfden gedienstigen Provoost-Geweldiger zijne tegenwoordig gelukkige lot- en standsverwisseling voor een groot gedeelte te danken heeft.

Uittreksel uit de Engelsche Review.

We must content ourselves with these extracts: we could give many others of equal interest. We cannot, however, conclude this article without referring our readers to a work published in Holland by J. G. Swaving, entidled, « The Gallery of Roman Catholic Images; or, Idolatry in the Nineteenth Century. » It follows up the laudable design of M. de Santo-Domingo, and there is a similarity in the fate of both authors; for they have both been persecuted as heretics, and are therefore entitled to the sympathy and respect of all the friends of Protestanism and freedom. As J. G. Swaving's work has not yet been translated, we will enrich our pages with his amusing account of St. Peter's Chair, and the worthy suc-

ces-

cessors of that Apostle who at different periods occupied it. The translation of this specimen is his own; and when it is considered that, but a few months since, he found a refuge from the fury of his enemies in this land of freedom — the asylum of patriots and confessors — disowned and expatriated by countries unworthy of them, and that he did not understand a word of our language, his talents and industry will be at once appreciated, while every allowance will be made for the imperfections of an attempt commenced under such peculiar disadvantages. The original is spirited and elegant — and a great favourite with the *liberals* on the continent.

« The Roman Catholic church celebrates still every year, on the 22d of February, the *Chair of St. Peter.* This festival was instituted with the view to excite the pious acknowledgment of its members for the inexpressible benefits derived from this holy seat. This very same festival is celebrated also on the 18th of January; but, in the first instauce, it alludes to the chair of Antiochia, and in the second to that of Rome; and, as the one deserves no more credit than the other, I have here placed them both under the same head.

« The Roman Catholic church mentions that St. Peter established the first Popish chair in Antioch, and that he erected, seven years later, a new one at Rome, which he occupied during twenty-five years. On this fabulous story (which needs no demonstration) the whole Papacy is founded; but, in spite of this, the church still proceeds to celebrate the divine installation of that apostolic chair.

« In Rome is even to be seen the real original chair on which the Apostle Peter was accustomed to be seated. Under Pope Alexander the Seventh, this chair was of ivory; but the Cardinal Baronius, who found probably so-

something unseemly in the ornaments, which represented the whole history of Hercules, transformed this chair into another of a grey sort of wood, and richly embellished it from the top to the bottom; but in the St. Peter's church of Venice, there is, at the same time, another to be seen, which is not less elegant and original.

« The haughty titles which the church has given to this chair, prove already sufficiently what infinite value it places on the intrinsic qualities of that glorious seat. Ribadeneira calls it « the chair of truth; the mother of all religions; the heavenly light; the expoundress of the Divine will; the centre of the Holy Scriptures; tho touchstone of the holy books; the honour and ornament of the blessed; the consolation of the just; the mistress of the churches; the infallible judge of Christian faith; the terror of the wicked; the throne of all thrones; the refuge of the distressed; the scourge and the destruction of the heretics, » etc. etc. The different councils have also given a number of equally proud names to the heirs of that saintly chair; but these are so numerous, that I shall only select one single dozen of them: — « The Pope of Rome; the successor of St. Peter; the father of all fathers; the bishop of the Christians; the chief high priest, and prince of bishops; the stadtholder of Christ; the head of the church; the shepherd of the Christian flock; the foundation of the Catholic church; the father and the teacher of all believers; the regent of the house of the Lord; the preserver of his vineyards; the prelate of the apostolic chair; the slave of slaves; the lord of mankind; the general of all ecclesiastical orders; the servant of all servants; the infallible, the highest, and most blessed father; the oracle of religion; the girdle which binds all Christians together; the heir of the Apostles; the bearer of the keys of eternal life.»

« All

« All these lofty titles correspond perfectly well with the power which these *lords of mankind* exercised, and still exercise, here below. It was formerly reserved to the Pope of Rome to dispose arbitrarily of crowns and sceptres, and even of the lives of mighty monarchs; to subject whole empires and republics to his will; to release the subject from his oath of allegiance to his lawful prince; to violate divine and human laws, and to create others; to declare lawful what was incestuous, if paid for accordingly, or to forgive the worst of crimes at fixed prices; to form conclaves and councils, of which he occupied the presidential chair, and which he declared schismatic when he deemed it expedient; to create saints, and to proclaim their miracles genuine, their relics original, and their birthdays holy; to excommunicate whole nations, and to declare them children of the devil; to consecrate bishops, kings, emperors; to establish to unite, to separate, to augment, or to diminish, Christian churches, as circumstances may require; to institute sacraments, holy days, jubilees, pilgrimages, etc. etc.; to grant absolutions and dispensations; — in one word, it was the Pope of Rome who once stipulated, in the great book of ceremonies, that kings and emperors should have the honour of holding the bridle of his horse when his holiness mounted or dismounted; that they should have the privilege of kissing his face and breast, instead of his feet, and standing behind his table like chamberlains: it was the Pope of Rome before whom Henry the Fourth came bareheaded and barefooted, in the middle of the winter, to prostrate himself on the steps of the Vatican; it was for him that the Emperor Frederick, of Barbarossa, kneeled at the door of St. Mark's, in Venice, and consented to be trodden on by popish feet; it was before him that Lothar, king of France, creeped on his feet (in the same cowardly manner that some of our pre-

sent monarchs did last year) on his knees, and kissed the popish slippers; it was even from a nuncio of the Pope that John, king of England, suffered the most humiliating refusals in offering his crown, his sceptre, and his gold, which were kicked in his face, and that he was obliged to resign his throne to another: it was for the Pope of Rome that Henry the Second tied himself naked to a post, and suffered himself to be whipped by some monks, in order to appease the anger of his holiness; it was for him that Louis the Twelfth suffered the most cruel affronts; that Charles the Great considered himself highly honoured to receive from the popish hand a crown and a sceptre, which were crushed to pieces for several ages before; that Dundalas, the ambassador of the Venetian republic, crept on hands and feet to Avignon, with a dog's collar round his neck, supplicating his holiness to take off the excommunication, and to replace it by his benediction; that Italy, that beautiful and delightful spot, so justly called the garden of Europe, must be partly governed by the most arbitrary and fanatic of all sceptres.

« These facts, which are marked with everlasting letters in the annals of ancient and modern history, must surprise us still more, when we examine what sort of beings those infallible and most holy Fathers have been, and in particular when we cast an eye on the biographical sketches of the worthy successors of St. Peter: for instance, the infamous deceiver, Urban the First; — Novatius, who was a ruffian, a parricide, an infanticide, and one of the greatest monsters that ever existed; — the base and sanguinary Marcellus; — the fanatic Sericius, who was the first that forbad matrimony among priests, and who also occasioned the commission of so many crimes and horrors; — the inhuman Anastasius; — the obstinate and detested Hilarius; — the revengeful Boniface the

the Second; — the despicable Vigilus, who mounted the popish throne by all kind of rascally intrigues, and who afterwards deserted it like a thief in the dark; — the villainous Pelagius the First, who cleared for himself a passage to the holy chair by high treason, and by streams of human blood; — the mean and perfidious Gregory the Great; — the avaricious and pitiless Sabianus; — the gluttonous and abominable Boniface the Fourth, and his insignificant successor Boniface the Sixth, who obtained the popish dignity by merely transforming the pantheon of the heathens into the *Nostra Donna Della'* of the Christians; — the blasphemous Agathon, who had even the impudence to assert that all that was ordered by the Pope of Rome must be revered as the commandof the Lord; — the mutinous Gregory the Second, who seated himself in the chair of St. Peter by the aid of a band of vagabonds; — the perjured and traitorous Gregory the Third; — the universally cursed Adrian the Second, who was proud in prosperity, but base and treacherous in adversity, and who was murdered Pope Benedict; — the cruel Stephen, who caused the body of Phormosus to be dug up, and who, in a synod of priests and bishops, amputated the three fingers with which that Pope gave once the benediction to so many thousands, and who' was afterwards strangled by the hands of a public executioner; — the base Sergius the Third, who suffered himself to be governed by his concubine Marocia, a public prostitute, who waved the popish sceptre, and who placed afterwards the popish mitre upon the head of her bastard son, John the Eleventh; — the voluptuous John the Twelfth, who transformed the popish palace into a seraglio; who was entirely governed by one of these wretches; who ordered that the 2000 horses that stood in his stables should be fed with raisins and almonds; — the most detestable Boniface the

 Eighth,

Eighth, who stole all the riches out of the church of St. Peter; who bribed with this booty a troop of banditti to assassinate his predecessor; and who seated himself in the holy chair after having committed robbery and murder; — the childish Benedict the Ninth, who was proclaimed Pope of Rome before he had reached his tenth year; but whose licentious conduct increased so fast with his age, that he was four times driven from the throne, in consequence of his repeated murders, thefts, and fornications; — the ambitious Gregory the Third, the greatest deceiver and the most cunning villain of the whole human race, who caused more men to be murdered than all the Popes of the first ten centuries together.

« See here, reader, only a brief and superficial sketch of a few of those infallible holy Fathers, merely out of the first centuries. Now, I ask you candidly, if a Christian church can celebrate, with any propriety, the installation of a chair so successively occupied by the worst of mankind? Now, I ask you, if any man of common sense can persevere, without premediated blasphemy, in the absurd belief that the Holy Ghost should be present at the election of such stadtholders of Christ? that the Divine Spirit should share in all the infernal intrigues, bribes, assassinations, poisonings, and violent acts, which, on such occasions, generally took place in several conclaves? or that such corrupted despots, whose unlawful and chimerical power, and fanatic doctrines, were only supported by streams of blood, by flames of fire, by dungeons and tortures, could ever be elected by an omniscient Being to be his agents on earth — to be the infallible, most holy representatives of Jesus Christ? And yet, poor deceived Catholics, you continue to celebrate, every year, the installation of that same chair, and to commemorate the birthdays of those Popes, the greatest part of whom are

in

in the rank of saints. These are the men whom you choose for your guardian angels; the images of whom you place in your bedchambers; the names of whom you join in your prayers; and from whom you supplicate, on both your knees, with uplifted arms, protection and intercession with the heavenly Father. These are the men who cunningly invented an infinite number of ridiculous practices and ceremonies, so inconsistent with the simplicity of the only real doctrine which the Gospel prescribes; these are the men who introduced your masses, with all their innumerable mysteries and absurdities; these are the inventors of your god of flour, of your litanies, vigilies, breviaries, day-books, calenders, purgatories, exorcisms, confessionals, purifications, patronages; these were the idolatrous institutors of your ex-votos, your abstinences, your offerings, and of so many other impositions, only serving to enrich themselves. They were the founders of your ecclesiastical laws, who did not hesitate to alter the law of Moses — to forbid you the reading of the Holy Scriptures — to pretend that they could forgive your sins, and take care of your souls hereafter. Oh, ignorance! oh, superstition! what a magic power hast thou over the human mind! How is it possible that such impositions can still exist, in spite of the continual struggles of so many generations? — in spite of the innumerable nations and empires that have been destroyed by sword and fire? — in spite of the bloody apparition of the murdered Prince William, the assassinated Prince Maurice, the murdered Henry the Third and Henry the Fourth, the inhumanly martyred Huss and Jerome of Prague? and in spite of so many thousand destroyed Vilgariens, Waldenses, Albigenses, in Switzerland, Italy, and Spain? — in spite of the horrid murders committed on the Protestants in Krakow, Paris, the Netherlands, Kalabria, Ireland; and the millions of massa-

cred Americans and Jews? — And yet such a chair is stil celebrated — still existing.

« But the time approaches that all popery, bigotry, and priestcraft — all constraint of conscience, and oppression of religious sentiments, shall be banished from the surface of the earth.

« May the Father of Mercy grant us once this bliss, and open the eyes of our deceived fellow-creatures, to that only true and real light which alone can constitute our temporal and eternal happiness! »

In de Gallerij van Roomsche Beelden luidt het verhaal van den Stoel van St. Petrus oorspronkelijk aldus:

Op den 22 Februarij viert de paapsche kerk dezen feestdag, om daardoor hare leeken op te wekken tot erkentenis wegens de groote weldaad, door de instelling van den apostolischen stoel aan geheel de christenwereld bewezen. Dit zelfde feest wordt ook nog op den 18 januarij gevierd; doch daar bedoelt men de instelling van Petrus stoel te Rome, en hier huldigt men dien van Antiochië. Dewijl nu noch de eene, noch de andere, even zoo min als de apostolische stoel van Alexandrië eenig geloof verdienen, zoo hebben wij deze verschillende feesten, welke alleenlijk tot plaatsvervanging van heidensche feestdagen ingesteld waren, bijééngebragt, om, bij wijze van toegift, tot deze beide eerste maanden des jaars, in ééns af te handelen.

De p. kerk beweert, dat Petrus, gedurende zeven jaren, den h. stoel te Antiochië, en vijf en twintig jaren dien te Rome bekleed heeft. Dit leugenachtig verdichtsel, waar het gansche pausdom op rust, behoeft waarlijk geen be-

betoog; want de onmogelijkheid van Petrus verblijf aldaar, is reeds, van eeuw tot eeuw, zoo onwederlegbaar bewezen, en rust op zulke echte en geschiedkundige daadzaken, dat de Roomschgezinden er zelfs ten vollen van overtuigd zijn, en zich daarom ook volstrekt niet met de Pausgezinden gelijk gesteld willen zien. Desniettegenstaande blijft deze feestdag nog werkelijk bestaan, en men loopt nog steeds uit alle oorden der wereld naar de St. Pieters-Kerk te Rome, om den apostolischen stoel te kussen, in den waan van daardôor zijn geweten te zuiveren. Onder Paus Alexander VII was die stoel van ivoor; doch de kardinaal Baronius, die waarschijnlijk iets ongepast gevonden heeft in de versierselen van dien stoel, op welke de gansche geschiedenis van Herkules afgebeeld stond, verwisselde denzelven tegen een ander van grijsachtig hout; ofschoon men er weinig stelligs van zeggen kan, daar men denzelven van boven tot onderen geheel met versierselen beladen heeft. Te Venetië vindt men in de Sint Pieters-kerk nog al eenen h. stoel, doch deze is van steen en maakt vrij wat minder opspraak.

De trotsche benamingen, welke de kerk aan dien stoel gegeven heeft, doen al aanstonds zien op welke oneindige waarde dezelve geschat wordt. Ribadeneira noemt dit geheiligd reliek den stoel der waarheid; de moeder van alle heilige eerediensten; het licht des hemels; de uitleggeresse van den goddelijken wil; de vereeniging der heilige schrifttuur; de toetsteen van de heilige boeken; de eer en het sieraad der heiligen; de vertroosting der regtvaardigen; de meesteresse van alle kerken; de onbedriegelijke regter des geloofs; de schrik der boozen; de leidster der Katholyken; de troon der troonen; de toevlugt der benaauwden; de geesel en de vernieling der ketteren, enz. Geen minder eeretitels zijn er door onderscheidene conciliën aan de opvolgers van dien heiligen stoel gegeven; doch der-

 zel-

zelver getal is van zulk eene oostersche omslagtigheid, dat wij er hier slechts een dozijn tot een staaltje zullen uitkippen: paus van Rome; nazaat van Petrus; vader aller vaderen; bisschop der Christenen; opperste hoogepriester en prins der bisschoppen; stadhouder van Christus; hoofd van het ligchaam der kerk; herder van de kudde Christi; fundament en bruidegom der kerk; vader en leeraar van alle geloovigen; regeerder van het huis Gods; bewaarder van zijnen wijngaard; prelaat van den apostolischen stoel; slaaf der slaven; God onder de menschen; generaal over alle geestelijke orden; knecht der knechten; onfeilbare allerheiligste allerzaligste vader; Godspraak van den godsdienst; gordel, die al de Christenen te zamen bindt; erfgenaam der apostelen; sleuteldrager des eeuwigen levens! Alle deze hoogdravende benamingen beantwoorden ook ten vollen aan de magt, welke aan dien God onder de menschen wordt toegekend: het was den paus voorbehouden, om over het geweten, over kroon en schepter, ja over het leven van koningen en vorsten naar willekeur te beschikken; om gansche rijken en gemeenebesten aan zijnen wil te onderwerpen; den onderdaan van zijnen eed van getrouwheid jegens zijnen wettigen vorst te ontslaan; goddelijke en menschelijke wetten te vernietigen of door anderen te verdringen; geoorloofde huwelijken te verbieden, en ongeoorloofde verbintenissen of bloedschande voor geld toe te staan; om conciliën te houden, die als voorzitter te besturen en schismatiek te verklaren, indien zich dezelve tegen de pauselijke bevelen durfden verzetten; om heiligen te maken, derzelver mirakelen voor echt te verklaren; derzelver naamdag te doen vieren, derzelver reliquiën te doen vereeren, of, om daarentegen geheel koningrijken in den ban te doen en met den ban aan den duivel over te geven; om bisschoppen, koningen en keizers te consacreren;

ren; kerken te wijën, te vereenigen, te scheiden, uit te breiden of te verminderen, naar gelang de omstandigheden zulks vorderen; om jubelfeesten in te stellen, aflaatbullen uit te vaardigen, om *absolutiën* en *dispensatiën* te verleenen. In een woord, het was de paus van Rome, die in het boek der ceremoniën deed plaatsen, dat keizers en koningen de eer mogten genieten, om de stegelreep van zijn paard vast te houden, wanneer Zijne Heiligheid op- of afsteeg; om zijne voeten, zijne borst, en daarna zijn aangezigt te mogen kussen; water aan te brengen, om zijne handen te wasschen; den eersten schotel op zijne tafel te zetten en daarbij als kamerdienaar te blijven staan.

Het was voor den paus van Rome dat Hendrik IV zich bloothoofds en barrevoets, midden in den winter, in gescheurde kleederen op den drempel van het vatikaan kwam verootmoedigen. — Dat keizer Frederik Barbarossa zich aan den ingang van de St. Markuskerk te Venetië met eenen paussen voet in den nek liet trappen, en zich daarbij de hoonendste uitdrukkingen moest laten welgevallen. — Dat Frankrijks koning, Lotharius, met diep ontzag ter aarde knielde, om zijne Heiligheids voeten te kussen. — Dat Engelands koning, Johannes, zich door eenen pauselijken nuntius kroon en schepter en geldaanbieding in het aangezigt liet schoppen, en zijnen troon aan een' ander' moest afstaan. — Dat Hendrik II zich, naakt aan eenen paal gebonden, door eenige monniken liet geeselen, om Zijne Heiligheids gramschap alzoo tot bedaren te brengen. — Dat Lodewijk XII zich de hoonendste vernederingen moest laten welgevallen. — Dat Karel de Groote zich hoogst vereerd achtte, om door Zijne Heiligheids hand met eenen, sedert drie eeuwen verbrijzelden, schepter begunstigd te worden. — Dat eenen Dandalus, afgezant van het Venetiaansch gemeene-

best,

best, met eene honden-halsband om zijnen hals, op handen en voeten naar Avignon kroop, om het genadig ontslag van den ban af te smeeken, en Zijne Heiligheids vloek in zegen te verwisselen. — Dat Italië zich op de snoodste wijze deed aan banden leggen, zich door woeste horden liet overheerschen, en dat dit verrukkelijkste, dit rijkste en vruchtbaarste oord van Europa het ongelukkig lot moest treffen, om eene hel op aarde te worden.

Alle deze gebeurtenissen, welke met onuitwischbare letteren in de geschiedenis staan opgeteekend, treffen onze verbazing nog sterker, wanneer wij daarbij bedenken, wie eigenlijk die zoogenaamde onfeilbare allerheiligste Opperheeren geweest zijn, en vooral wanneer ons oog blijft staren op de levensschetsen van eenen snooden bedrieger Urbanus I, van eenen roover, vader- en kindermoorder Novatius, een der slechtste menschen, die ooit bestaan heeft, van eenen afgodischen Marcellinus; van eenen eerloozen, moordzuchtigen Marcellus; van den schandvlek Liberius; van eenen dweepzieken Siricius, die de eerste was, welke den geestelijken het huwelijk verbood, en alzoo aanleiding gaf tot zoo vele gruwelen en losbandigheden; van eenen onmenschelijken Anastasius; van eenen lafhartigen Innocentius; van eenen hardnekkigen en verwenschten Hilarius; van eenen wraakzuchtigen Bonifacius II; van eenen verachtelijken Vigilius, die door allerlei listige streken en schurkachtige kuiperijen den pauselijken stoel beklom, en daarna als een dief in den nacht wegsloop; van eenen booswicht Pelagius I, die zich alleen door moord en verraad eenen weg tot den pauselijken zetel baande; van eenen laaghartigen vleijer Gregorius den Groote; van den hebzuchtigen en meedoogenloozen Sabianus; van eenen Bonifacius IV, dien vraat, dat gruwzaam en bloeddorstig monster; van eenen nietigen Bonifacius VI, die zijne heiligverklaring alleenlijk te danken

ken had aan het herscheppen van het heidensch *Pantheon* in de *Nostra Donna Della*; van eenen godslasterlijken Agathon, die zelfs de verregaande onbeschaamdheid had van te beweren, dat al wat een paus van Rome gebood, als eene roepstem van God moest beschouwd worden; van eenen oproerigen Gregorius II, die door de medehulp eener bende bandieten den pauselijken troon beklom; van den meineedigen sluwen snoodaard Gregorius III; van eenen sluipmoordenaar Paschal; van eenen gehaten Adrianus II, die trotsch in voorspoed, laaghartig in tegenspoed, en vol van listen en treken was; van eenen Johannes VIII, die logen voor waarheid deed gelden, en die waarheid als dwaling en misdrijf behandelde, welk eer- en hebzuchtig, roekeloos en wreedaardig gedrocht, door paus Benedictus vermoord werd; van een door en door slechten en door beuls handen gewurgden Stephanus VI, die het lijk van Formosus uit het graf ophaalde, en hetzelve in eene kerkvergadering van priesters en bisschoppen, de drie vingeren afsneed, waarmede die paus eenmaal aan zoo vele millioenen menschen den zegen gaf; van eenen Christophorus, die zijnen voorganger den pauselijken stoel ontfutselde, en zich denzelven daarna wederom door eenen derden ontrooven liet; van eenen Sergius III, die zich zelf en den heiligen stoel door zijne bijzit Marocia liet overheerschen, en bij deze onbeschaamde hoer een' zoon verwekte, welke bastaard naderhand, onder den naam van Johannes XI tot paus verheven werd; van eenen Johannes V, die het pauselijk gezag op dezelfde wijze overliet aan Theodora, de vuile liederlijke zuster van gemelden Marocia; van eenen Johannes XII, die het pauselijk paleis in een serail hervormde, en zich geheel en al door eene dezer bijzitten liet regeren, die de 2000 paarden, welke op zijne stal stonden, met rozijnen en amandelen deed voeden, en die eindelijk vermoord werd door eenen man, bij wiens vrouw

men hem juist op de daad betrapte; van eenen verfoeijelijken Bonifacius VIII, die als een eervergeten struikroover met al de schatten uit de St. Pieterskerk wegliep, en met den opbrengst van dien buit, een hoop banditen omkocht, om paus Johannes de oogen te laten uitsteken, op het kasteel St. Angelo van honger te laten omkomen, en alzoo met roof en moord bezoédeld andermaal den stoel beklom; van eenen onmatigen, ontuchtigen en diefachtigen Johannes XVII; van eenen Benedictus IX, een kind van tien jaren, doch wiens losbandig gedrag zoo geducht met de jaren toenam, dat hij zijne hooge waardigheid zoo verschrikkelijk door sluipmoorden, openlijke hoererijen en zelfs door diefstal bezoedelde, dat hij, na alvorens van den stoel gejaagd geweest te zijn, van den pauselijken mijter afstand deed; van eenen Gregorius VII, de grootste bedrieger en de doortraptste karel, die de heerschzucht ooit gebaard heeft, die meer menschen deed vermoorden dan al de pausen uit de tiende eeuw te zamen, en die zonder tegenspraak het afschuwelijkste monster is, die ooit den pauselijken stoel beklommen heeft.

Zie daar, lezer! een kort en oppervlakkig staaltje, alleenlijk uit de vroegste eeuwen! Nu vragen wij, of eene christelijke kerk nog jaarlijks de instelling van eenen stoel kan vieren, welke door zulke uitvaagsels der hel bekleed werd?

Nu vragen wij, of men zonder eene volslagene krankzinnigheid, zonder voorbedachte godslastering, kan blijven staande houden, dat de Heilige Geest bij de kiezing van zulke helsche gedrochten tot onfeilbare opperhoofden der christelijke kerk, tegenwoordig kan zijn, en gevolgelijk deel zoude nemen in al die slinksche streken, omkoopingen, verraderlijke sluipmoorden, vergifmengingen en geweldenarijen, welke er bij die gelegenheid in onderscheidene conclaven hebben plaats gehad?

Wie

Wie zal nu nog langer durven blijven staande houden, dat zulke zedelooze diepbedorven onbeschaamde booswichten, dat zulke barbaarsche bloed- en gelddorstige dwingelanden, wier onwettig en hersenschimmig gezag alleen door bloedplakaten, brandstapels en moordschavotten gevestigd is, door de Godheid tot plaatsvervangers van den nederigen, den regtvaardigen, den zachtmoedigen Jezus zouden uitverkoren zijn? Wie siddert niet bij het denkbeeld, dat zulke laatdunkende, zielverpestende dweepers en doortrapte huichelaars, die Gods woord eigendunkelijk verdraaijen en verdonkeren, die openlijk met God en Godsdienst en met de regten der volkeren den spot drijven, zich God onder de menschen durfden noemen?

Moet men niet alle gevoel van menschelijke waarde ten eenemale uitgeschud hebben, om laag genoeg te kunnen zijn van zich neder te buigen voor zulke brooddronkene, vraatzieke, wellustige en onmatige schandvlekken des menschelijken geslachts, die zich aan dronkenschap, kerkdieverij, bloedschande, meinëed, sodomie, vrouwenschennis, vader- en kindermoord, ja aan de afgrijselijkste gruwelen, die ooit de hel kon uitbraken, schuldig maakten, en evenwel, arme misleide Roomschgezinden! laten uwe domme priesters u nog dagelijks voor zulke helsche monsters nederknielen, zonder dat gij zulks weet. De meesten dier gruwelijke godverzakers en baldadige verwoesters van menschelijke wetten, door wier dolzinnige woede en alles verpestende leerstellingen de aarde meer dan eens met lijken overdekt werd, zijn in den rang der heiligen gesteld, en gij buigt u op beide knien, in alle eenvoudigheid des harten, voor derzelver afbeeldsels nog dagelijks neder, zij staan in marmer, hout of metaal met allerlei kostbaarheden opgeschikt in uwe kerken en op uwe altaren, alwaar zij met wierookzwaaijingen en lofgezangen gehuldigd en met allerlei afgodische eerbewijzen gediend

wor-

worden. Gij draagt die op uwe schouderen openlijk langs de straat in processie rond; gij bezoekt die, in den waan van daardoor gezondheid en welvaart te erlangen; gij kust derzelver reliquiën; gij viert derzelver naamdag; gij hebt hen, bij het ontvangen van den heiligen doop, voor uwen patroon, voor uwen beschermheiligen aangenomen; gij draagt uwe tijdelijke en eeuwige belangen aan derzelver voorspraak bij den Allerhoogsten op; gij voert derzelver namen, lascht die in uwe gebeden, plaatst derzelver beeldtenissen om uwen hals of aan uwe bedsponden, steekt daar waskaarsen voor op, ja waarom zouden wij er niet eindelijk onbewimpeld voor uit komen, daar de almanakken, de Roomsche getij- en gebedenboeken toch door niemand kunnen geloochend worden? *Gij bidt zulke vleeschelijke duivels als Godheden aan.* Is zoo iets niet reeds meer dan voldoenend, om u in eens te overtuigen, dat de Roomsche eeredienst voor het grootste gedeelte in louter bedrog en de godsgruwelijkste afgoderij bestaat? want al wat er in de R. kerk voorkomt, is het werk van deze gedrochten. Deze waren de snoode uitvinders en instellers van al uwe verschillende Mis-bedrijven, brood- of misgoden, litaniën, vigiliën, processiën, vagevuur, duivelbezweringen, oorbiecht, klokkendooperij, enz.; deze waren de scheppers uwer valsche heiligen, de makers uwer sacramenten en kerkelijke wetten; zij alleen waren het, die zich het verbieden, verminken en schandelijk verdraaijen van Gods woord en der tien geboden durfden veroorloven; die het maken en aanbidden van beelden en reliquiën, het doen van zalvingen, reinigingen, bedevaarten, het vieren van vasten- en heilige dagen en jubelfeesten, het verkoopen van kerkelijke ambten, het bezweren, belezen en exorciseren van water, zout, palmtakken, hout, olie, wierook en was, die het wijden van kerken, kapellen, nonnen- en monnikenkloosters, het besprenkelen

van

van aarde, wassen lammetjes, paaschëijeren, wittebroodjes, kaarsen, lijken en asch hebben ingevoerd, en als artikelen des geloofs hebben voorgeschreven. Zij en niemand anders waren de bedriegelijke uitventers van al die bespottelijke mirakelen van hostien, kruisen, mariabeelden, doodsbeenderen en allerlei nesten en vodden, welke zij uwe kerken en kloosters ten duurste hebben aangesmeerd. Niet voor uwe ziel of zaligheid, maar voor hunne schraapen heerschzucht is het, dat men u bijna de helft uws levens van het noodige voedsel wil onthouden, dat men u de penitentiën en offeranden aanbeveelt, dat men u aflaten, vrijbrieven en allerlei kinderachtige prullen in de hand stopt, dat men uw hoofd met weest gegroeten, ave maria's, rozenkranzen en met duizend andere bespottelijke denkbeelden opvult. Ziedaar het werk hunner handen, waarvan gij geen enkel voetspoor in Gods woord zult aantreffen, en evenwel blijft gij, helaas! onwillekeurig op dien dwaalweg voortwandelen, in plaats van uw gezond verstand gehoor te geven, in plaats van uw oog te vestigen op de rampzalige uitwerkselen van al zulke verderfelijke en ellendige leerstelsels.

Ach hoe vele jammer- en weeklagten zijn er om het pausdom niet al sedert zoo vele eeuwen naar den hemel opgezonden, hoe vele rijken en gemeenebesten verwoest, hoe vele bronnen van welvaart verzwolgen, hoe vele onschuldige slagtoffers in kerkers of door beulshanden wreedaardig omgekomen; hoe vele steden in den asch gelegd, hoe vele keizers- en koningsmoorden, hoe vele gruwelen gepleegd? Getuigen hiervan de bloedige schimmen van den vermoorden prins Willem I, van prins Maurits, van Hendrik III, van Hendrik IV, getuigen hiervan de schimmen der vermoorde Protestanten te Krakow, te Parijs en in de Nederlanden! Welk regtgeäard Christen kan, bij zulke verscheurende herinneringen, de instelling blij-

blijven vieren van eenen stoel, waarvan al die dwalingen, al die treur- en moordtooneelen zijn voortgesproten? En wat zal eenmaal de uitkomst zijn van de dagelijks voorvallende verschrikkelijke gebeurtenissen; men hoort immers wederom bijna van niets anders dan van bedevaarten naar Rome, doodstraffen op heiligschennis, en zonder twijfel weldra ook op ketterij, scheurmakerij, tooverij, het lezen en houden van lichtverspreidende boeken, enz.?

Nooit, neen nooit, beleefden *wij*, te dezen opzigte, zulke angstwekkende zulke diepbedroevende tijden!.... Welk eenen zwerm van geestelijke vagebonden zouden wij niet al op Neerlands vredelievende en door ons en onzer vaderen bloed vrij gekochten grond zien rondwaren, om het zaad van twist en tweedragt, van oproer en koningsmoord onder het masker van schijnheiligheid arglistig in het rond te strooijen, indien onze hartelijk beminde vorst en vader zulks niet, met eene, hem zoo kenschetsende, zachtmoedigheid, wist te keer te gaan?

Wat al ergerlijke, en voor den vrijën Nederlander onteerende plakaten en pausselijke ordonnantiën zouden wij niet al voor de gevels onzer woningen aangeplakt vinden, indien de wetten van staat ons tegen zulke hoonende vernederingen niet waarborgden?

Wie herdenkt niet met kille huivering aan al de verschrikkelijke moordtooneelen, welke alleen het rampzalig gevolg van krankzinnige geloofstelsels geweest zijn? Wie herinnert zich niet al die afgrijselijke menschenslagtingen, welke de wereld, reeds van de derde eeuw af, dreigden te ontvolken? Wie onzer voelt zijne borst niet gloeijen, bij het herdenken aan de millioenen onzer natuurgenooten, welke alleen tijdens de kruisvaarten door vuur en

zwaard

zwaard verdelgd zijn, of die naderhand door de *heilige* inquisitie gepijnigd, opgehangen, geradbraakt, onthoofd, gevierendeeld, verbrand, en zonder aanzien of onderscheid van jaren of kunne, op de ongehoordste wijze, van kant gemaakt werden. Nooit, neen nooit zullen die afgrijselijke moordtafereelen 's menschen geheugen ontgaan! Eenmaal zullen de bloedige schimmen van Huss en H. van Praag, die vermoorde Vilgarienzers, Waldenzen en Albigenzen in Zwitserland, Italie en Spanje, de vermoorde Joden in Frankrijk, Portugal en Engeland, ja, eenmaal zullen gewis de schimmen van de in Straatsburg, Deventer en door gansch Nederland wreedaardig vermoorde Protestanten, tegen de bloeddorstige voorstanders des bijgeloofs, tegen de koningsmoordende Jezuiten in het gerigt treden. Eenmaal zullen die tijgers in menschengedaante rekenschap moeten geven van de door hen gepleegde moorden in Amerika, van den moord in den St. Bartholomeus nacht, van den moord in Kalabrie, van den moord in Ierland, van den moord te Vassie. Geve de liefderijke God dat deze tooneelen, den overste der duivelen alleen waardig, niet weder door de handlangers van het bijgeloof hernieuwd worden.

Bij

Bij het afdrukken van het laatste gedeelte van dit Werkje, verneemt men, dat de gevangene, doch niet veroordeelde Schildwacht, (zoo als abusievelijk op den Titel staat) die bij de ontsnapping van den Auteur voor zijne kamer de wacht hield, en deswegens gearresteerd was, als nu vrijgesproken en reeds op vrije voeten gesteld is.

DE UITGEVERS.

Bij de Uitgevers dezes zijn te bekomen of liggen ter perse:

J. G. SWAVING, Gallerij van Roomsche Beelden, of Beeldendienst der 19e Eeuw, met platen.

—————— Roomsche Feest- en Heilige dagen, met platen.

—————— Reizen en Lotgevallen, 2 Deelen, compleet.

—————— Tienjarige Militaire Loopbaan, of Beknopte Schets zijner zonderlingste merkwaardigheden in Frankrijk, Duitschland, Nederland en Groot-Brittanje; benevens Kopij authentiek van het te Brugge tegen hem uitgevaardigd vonnis, en van het Koninklijk Besluit Zijner Brittannische Majesteit van zijne aanstelling als Ambtenaar bij den Hove van Justitie aan de Kaap de Goede Hoop. Zijnde een vervolg op *Swaving's Reizen en Lotgevallen*, door hem zelven beschreven.

Offer aan de Lijdende Onschuld, of Swaving's Vlugt uit Delft in Vrouwelijk Gewaad, met portret.

J. G. SWAVING, Vertaling van ALEXANDER I, Keizer van Rusland, Levensschets en Anecdoten; met Portret en Fac-Simile.

—————— Vertaling, Zes Maanden in de West-Indiën, in 1825.

—————— Vertaling, Dagverhaal eener Reize naar Siam en Cochin-China, 2 Deelen.

—————— Vertaling, leven van NAPOLEON, Keizer der Franschen, door *Walter Scott*, 9 Deelen.

—————— Levensschets van den Hertog van York, benevens eene schets zijner prachtvolle begravenis; met Portret en Afbeeldingen van de Plegtigheden.

OFFER

AAN DE

LIJDENDE

ONSCHULD,

OF

SWAVING'S VLUGT

UIT DELFT.

Bij de Uitgevers d
gen

J. G. SWAVING, Gall
Beeldendienst der 19

——— Roc
platen.

——— Rei
pleet.

——— Tie
knopte Schets zijner
Frankrijk, Duitschl
benevens Kopij au
uitgevaardigd vonnis,
ner Brittannische Ma
tenaar bij den Hove
Hoop. Zijnde een
Lotgevallen, door

Offer aan de Lijdende
Delft in Vrouwelijk

J G. SWAVING, Ve
van Rusland, Leve
en Fac-Simile.

——— Ve
Indiën, in 1825.

——— Ve
Siam en Cochin-Chi

——— Ve
Keizer der Fransch

——— L
benevens eene sch
Portret en Afbeeldi